

Марина ФЕДОРОВА

*Під вітними
дощем*

Полтава / ТОВ «АСМІ» / 2022

УДК 821(477.53)

Ф33

На обкладинці картина художниці **Марини Шолудько**

Федорова Марина

Ф33 Під вічним дощем [Текст] : М. Федорова. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2022. – 156 с.

До другої збірки увійшли короткі прозові твори, написані авторкою протягом 2021–2022 рр. Деякі з них взяті з життя, з випадкових чи почутих у дорозі розмов. У центрі розповідей – люди. Юні і не зовсім. Мудрі, наївні, довірливі, корисливі, щедрі, легковажні, лукаві, співчутливі, сердечні. Всі вони хочуть щастя. І кожен його шукає для себе по-своєму. Події відбуваються у потязі чи на автобусній станції, у містах або селищах, у кабінетах та на затишному морському узбережжі. Не оминає своєю увагою авторка і бібліотек, оскільки сама працює у цій сфері.

Після 24 лютого з'явилися оповідки про війну. У них бажання героїв єдине – миру на всій землі.

УДК 821(477.53)

© Федорова М., 2022

© ТОВ «АСМІ», 2022

Одна ніч і чотири ранки...

Я закинула речі до кімнати й вийшла на балкон. Море.

– Зараз перевдягаюся й біжу до тебе, – майже викрикнула.

– Не треба бігти, – почувлося згори, – будьте обережні. Там слизьке дно.

Здійняла голову. Посміхнулася.

– Добрий ранок. Я розшумілася. Думала, що одна тут о такій порі.

– То ми конкуренти. Я теж люблю море восени. Бархатний сезон саме для мене. Не буду затримувати. Поспішайте на побачення з морем...

Залишила рушник і ковдру на пляжі й пішла до води. Хвилі привітно торкнулися тіла. Лягла на спину, і море почало гойдати мене, як на гойдалці. Плавала довго. Відчула, що починаю мерзнути. Дісталася берега. Закуталась у ковдру.

– А в мене вже готовий глінтвейн. Пригощайтесь! – і мій ранковий співрозмовник подав напій.

– Дякую. Дуже доречно, – посміхнулася я.

– Люблю бути потрібним. Подобається робити щось приємне й корисне людям.

Я промовчала. Уже пенсія на горизонті, а він тут своїми чеснотами вихваляється! Треба потихеньку йти звідси.

– Ви надовго приїхали? – запитав чоловік.

– На три дні.

– Чи не відмовите мені в задоволенні пригостити вас кавою?

– Я подумаю. Вибачте. Уже піду.

– Невже я вам такий огидний, що ви й від філіжанки кави відмовитесь? Утім, що це я? Вибачте.

І пішов, сильно кульгаючи. Мені стало соромно. Я наздогнала чоловіка.

– Це ви вибачте. Звісно, я зовсім не проти випити з вами кави.

– Домовилися! О котрій за вами зайти?

– Через годину.

Рівно через 60 хвилин у двері постукали. Я відчинила. На порозі стояв елегантний чоловік у білій сорочці й джинсах. А які в нього парфуми! Аж стало ніяково за мої кросівки й футболку-оверсайз.

– Почекайте. Еее. Ще. Я. Ееее. Перевдягнуся.

Він розсміявся:

– Молодість не треба нічим прикрашати. Ваша краса – це ваш вік. А я не можу дозволити собі мати неохайний вигляд поряд із такою дівчинкою. Ходімо!

Зайшли в кафе на березі моря. Кава. Десерт. Розмови. Люблю розумних людей. Не терплю повчань. А от від мудрих настанов і порад не відмовлюся.

Василь Федорович (нарешті ми познайомилися) був доктором історичних наук. Він стільки для мене відкрив у плані джерел. Стільки нових прізвищ назвав. Я навіть почала записувати в блокнот.

А він пожартував:

– Відчуваю себе ніби на лекції. Хоч ні. Таких зацікавлених очей зараз у студентів не побачиш.

І продовжив:

– Відпустимо нашого офіціанта? Вони вже годину як зачичені.

– З вами дуже цікаво! Час пролетів умить! Ви за мною завтра зайдете?

– Неодмінно...

Три дні спливили як пів години. Щоранку він пригощав мене кавою з цукерками. І ми поринали у світ історії.

– Я завтра їду, – сльози здавили мене.

– Чудово! Ти відпочила, набралася нових сил, ще й знань! Ти така молода, але допитлива. Мене дуже тішить, що є зацікавлені справою люди.

Він говорив багато всього. А я думала про інше. Не хотіла залишати цього чоловіка. Закохалася? Боже!!!

– Можна я до вас увечері зайду?

– Так.

Одягнула світлий сарафан. Довго чепурилася перед дзеркалом. Що я собі надумала? Нарешті стою перед дверима. Серце вигупує. Трусяться руки.

Василь Федорович вийшов у коридор. Я кинулася йому на шию.

– Я люблю вас. Я не хочу без вас! Я...

Він завів мене до кімнати, обережно посадив на стілець.

– Дівчинко. Присядь. Заспокойся. Це емоції. Не варто робити вчинки, за які потім будемо себе картати. У мене донька трошки старша за тебе. Ти зараз витреш слізки. Підеш до себе. А завтра я пригощу тебе кавою й проведу на автобус. Домовилися?

Мовчки хитнула головою. Осоромлена, як мені здавалося, і розбита, я не спала цілу ніч. Що то зі мною? Як я подивлюся у вічі цій людині? Яка ж я дурепа!!!

Але все одно чекала ранкового візиту Василя Федоровича. Виходила на балкон. Верталася знову до кімнати, щоб не прогавити стукіт у двері. Металась у чотирьох стінах більше години.

Нарешті постукали. Я відчинила. На порозі стояла господиня готелю:

– Ваша кава, пані.

– Але я не замовляла.

– Знаю. Це Василь Федорович попросив.

– А він сам де?

– Поїхав.

Я швидко забрала напій і зачинила двері, аби не розплакатися прямо в коридорі.

На підносі, крім кави й цукерок, був конверт.

«Дякую тобі за ці дні. Будь щаслива. Не втрачай допитливість. Василь Федорович. З любов'ю».

Шура плюс Саша

Коли мій молодий друг і колега, який останніми днями ходив чорніший чорної хмари, поділився своєю проблемою, я майже стовідсотково була впевнена, що знаю, хто ця «проблема».

– Саш, – кажу, – ось я з нею поговорю. У нас ніби непогані стосунки.

– А звідки ви знаєте, з ким треба говорити?

– Давно живу...

– А якщо це не вона?

– Ти сумніваєшся в моїх здібностях?

– Аніскілечки, – здіймає кутики губ.

– Отож!

Інтуїція не підвела! Двоє залюблених у книги й подорожі молодих, розумних, цікавих людей! Та вони – мов дві половинки цілого! Що вже там між ними сталося, – не знаю. Але поговорити спробую.

– Шуручко, сонечко, тобі Сашунчик нічого для мене не передавав?

«Сонечко» червоніє. Ховає очі. Навмисне розтягує слова. Хоч і щебече завжди так, що за нею не вженешся.

– Длляаа ваас? Са-ша? Я-кий Са-ша? Ні. Ні-би ні-чого.

Ага, – думаю, – воно!

– Шуручко, а ти зателефонуй і запитай про мене. Може, він забув. Він же якісь там матеріали знайшов. Потонув, мабуть, у них. Рятуй хлопця. Телефонуй.

Я знала, що ці матеріали дівчині не менш цікаві, ніж молодому чоловікові...

Увечері, замкнувши двері кабінету, зайшла попрощатися із Сашком. Він сьогодні на другій зміні. Уже в коридорі почула захоплену Шуруччину скоромовку: «Ну вже швидше покажуй, що ти там накопав».

– Покажу. Але спочатку... – сміється Саша.

Чути звук, дуже схожий на поцілунок.

Посміхаюся. Як усе просто. Молодість.

А цей документ я сьогодні навмисне на видному місці залишила. Хай тішаться...

«...Мати не пускала»

– «Чом ти не прийшов, як місяць зійшов...», – виспівувала Тетяна, миючи вікна в бабиній хаті.

Баба Маня померла місяць тому. Посадила картоплю. Посіяла буряк, моркву. Зайшла в хату перепочити. Насипала борщу в миску. Поставила на плиту нагріти...

Так і лежить онде під сараєм обвуглена миска, а з одноразових стаканчиків просяться в землю різнобарвні петунії...

Тетяна приїхала до матері в суботу напередодні Великого посту. Стара готувала обід. Бо у вихідні до неї завжди приходили гості. Така традиція. На вихідні – до Маньки.

Мати її не чекала.

– Чого приїхала? – запитала, не дивлячись в очі. – Ремонт мені робить надумала?

– І тобі добрий день, бабо Маню.

– У мене сьогодні гості. Сходи, до купи продуктів, бо я за всім не встигаю, – плаксивим тоном почала. – Я тут сама. Ніхто мені підлоги не помие. Їсти не приготує. Город не посадить.

– Я теж там сама, мамо...

Баба Маня примовкла. Зиркнула з-під лоба. Згадала, як розлучила Тетяну з її хлопцем. І не з одним. Це тішило матір. Нехай знає, як воно самій поратися. А діти – то взагалі прокляття. Особливо такі, як у неї. Не любила доньку.

– Хватає базікать. Іди. Скупишся. Горші я тобі тоді віддам.

– Я ненадовго. Приїхала сказати, що пробачаю тобі. І ти мені пробач. Завтра Прощена неділя. Я це для себе роблю. Не думай...

– Ти ба, яка, – перебила доньку, – на Прощену неділю приїхала. Роками не буваєш тут. А тепер приїхала пробачення просити! Мене доглядати треба! Я вже стара. Руки-ноги не носять! Переїжджай сюди, – і почала артистично-завчено завивати.

– Добре, мамо. Мені, бачу, пора.

– А щоб тобі там, от стерво отаке! Та будь ти неладна!.. – прокляття посипалися в зачинені за донькою двері.

...Хата була чужою для Тетяни. Хоч вона прожила тут майже двадцять років.

– Я тебе чекаааала...

Прибирала, бо пообіцяла віддати житло священникові, який нещодавно з родиною сюди переїхав. Хай і він молиться за матір, може, стара отримає спокій на тому світі.

А її щастя?..

– «Мати не пускааала...»

Бабуся

Ішла додому, нервово розмазуючи сльози... Чому? Чому мене використали й усе?! Вершки забрали собі, а бадилля – мені. Я півроку працювала над цим проектом. Сама знайшла спонсорів, аудиторію, партнерів. А настав час реалізовувати, – завсектору сказала, що дали вони без мене впораються.

– На одну голову легше, – пожартувала Маргарита Миколаївна.

Представила мій проект і отримала, крім премії, путівку до Єгипту на десять днів...

Я несла свої біди додому. Там на мене незмінно чекала бабуся. Вона сідала у своє улюблене крісло, а я вмощувалася біля її ніг. Старенька знімала з голови хустинку, яка пахла чебрецем, чорнобривцями й простим милом. Бо ж навідріз відмовлялася мити голову шампунем. І ось цією цілющою хустинкою вона завжди витирала мої сльози.

– Не плач, онучо. Усе буде добре. Господь ніколи не дає нам більше, ніж ми можемо витримати.

Онуча – так називав мене покійний дідусь Вася. Він понад десять років тому пішов із життя. А бабуся відвідує храм. Молиться. Інколи у вихідний причепурюється, скидає фартух. Про фартух розкажу окремо. Це національне вбрання моєї бабусі. Отож у вихідний вона пакує напередодні спечені пиріжки, вареники й іде до дідуса Федора «на розмови». Він нам передає мед з пасіки, фрукти, зелень. А бабуся його підгодовує то налисниками, то відбивними, а в піст пече солодкі пироги на воді.

Про фартух. «Хвартух» – каже моя бабуся. І найбільш цінує в ньому – кишені. Я жартома називаю цю вдяганку філіалом АТБ. Там є все: від ложки, пакетика ванільного цукру до шоколадок, яблук, морквин, кави й родзинок. Я тулюся заплаканим писком у цей бабусин світ. Вона гладить мене по голові. Примовляє: «Усе мине. Не буває завжди або дуже погано, або дуже добре. Усе налагодиться. Сьогодні в нас що? Четвер, – сама відповідає, – на цьому тижні Хрест Господній винесуть. Усе стане на своє місце».

Вона хрестить мій лоб, очі, усе обличчя. Сльози висихають. Заспокоююсь. На завершення терапії бабуся витягає зі схронів фартуха мій улюблений шоколадний батончик.

– Тепер ти в шоколаді, – посміхається й іде до своєї кімнати. – Хрест Господній винесуть... уже недовго. Спаси, Господи, і помилуй дитя моє Марію. Огороди її силою Чесного й Животворящого Хреста Господнього... – чути від дверей.

У неділю ми з нею пішли до храму.

– Ставай навколішки. Кланяйся. Тут така сила. З хрестом нам нема чого боятися!

Я без особливих емоцій стала на коліна, але бабусиної віри вистачало нам на двох...

Вихідні минули. Я почимчикувала на роботу. Трохи ображена. Але від серця вже відлягло.

– Марійко, зайди в приймальню, – кличе колега.

Заходжу. Там на мене чекають наш директор і представник фірми, з якою я співпрацювала в проекті. І мені цей представник... пропонує очолити в них новостворений відділ! Звісно, погоджуюся, не роздумуючи!

Через день зателефонувала подруга з попереднього місця роботи:

– А ти знаєш, наша Маргоша нікуди не полетіла...

– Мені однаково.

– Тобі, може, й однаково. А ми радіємо. Захурчала в інфекційку з вітряною віспою! Уявляєш? Гостювала на вихідних в онуків і підчепила. Трясця їй у печінку! Температурить... Хай знає...

– Передавай їй мої побажання найскорішого одужання, – сказала я.

– Ти що? Вона ж тобі таку свиню підсунула!

– Щасливі люди вміють пробачати. Не бажай нікому зла і завжди кажи: «Господи, помилуй!» Мене так бабуса моя навчила...

Баба Валя

– Тра-та-тулі, тра-та-та, дві котушки, три кота, – пританцьовувала баба Валя з маленьким хлопчиком на руках.

Ми всі знали баби Валіну гостинність і доброту. Щонеділі вона пекла купу пиріжків і роздавала сусідській дітлашні. Улітку пиріжки були тільки з полуницею. Вареники робила з вишнею, малиною або терносливом. А з осені – пиріжки з яблуками, капустою, картоплею та грибами.

Баба жила сама. Ще замолоду дитинку свою поховала. Ми ніколи не розпитували, що та як. Вона роздавала смаколики й приказувала: «Це й Павлуша мій там поснідає». Чоловік покинув її. Але баба Валя і свою матір доглянула, і свекруху, і свекрушину сестру. Тоді до неї племінник переїхав. За сина був. Баба дуже раділа. Та якось у нього відірвався тромб, і знову сама самотою.

– Не знаю, для чого живу на цьому світі, – розводила натружені руки й дивилася вицвілими очима на сусідів.

Ми всі любили її. Допомогали й підтримували. Довіряли глядіти своїх дітей. Залишали ключі від квартири. Баба Валя поливала квіти, годувала домашніх улюбленців, коли родина їхала на відпочинок. А після повернення господарів обов'язково чекала смачна вечеря й чисто прибрана оселя.

Якось узимку ми загубили бабу Валю. У неділю тихо в її квартирі. Не чути ароматів свіжої випічки.

– Швидка забрала. Серце прихопило, – повідомили пізно ввечері із сусіднього будинку.

Ми обривали телефони в усіх лікарнях. Знайшли! Домовилися, кому вранці, кому ввечері зручно ходити провідувати стареньку. Дітлашня теж зохотилася. Після школи – до баби Валі.

– Це все онуки ваші та діти? – здивовано розпитували лікарі й медсестри. – Скільки їх у вас?

– Скільки не є – всі мої, – ховала радісні сльози в зморшках. «Благослови вас Господь» – хрестила своїх відвідувачів.

І хоч лікарі не давали оптимістичного прогнозу, ми забрали бабу Валю додому. Узимку вона майже не виходила. Аж ось чуємо рідне: «Тра-та-тулі, тра-та-та, дві котушки, три кота!..» А через тиждень уже смакували її пиріжками.

Увідрядженні

Сиджу в літаку, намертво прикипівши до крісла. Уперше в такій поїзді. Конференція в Польщі. Керівництво схвалило мої тези, підтримало участь. Отож із купою книжкових сувенірів, чорною сукнею та кількома шаликами якимось здолала трап літака. Ноги тремтіли...

– Їдь-їдь. Може, вилікуєш там свій географічний кретинізм, – пожартувала в дорогу начальниця... – Там ні на кого буде розраховувати. І запитати ні в кого. Уперед. Успіхів.

Я завжди подумки маюю собі картини, як поводитимуся в незнайомій ситуації. Наперед усе продумую. А тут залякла й не можу зібратися. Проблема? Зі мною? Та я сама вже проблема. Якщо чесно. Мій чоловік регоче, каже: «Тебе за десять метрів від центральної вулиці відведи – півдня блукатимеш...» То ж чи хоч додому повернуся? Коханий смішком запевнив, що чекатиме на мене і місяць, і рік. А вже по пому почне шукати.

Отак моя подорож викликала кепкування в більшості. Та я – за позитив. Вам від цього добре – будь ласка, смійтеся! Може, ми бачимосся востаннє... А тут хіхоньки...

Голова йшла обертом. Чоловічий голос повернув мене в салон літака:

– Ви?

– ???

– Як так сталося, що ми з вами летимо одним літаком та ще й поряд сидимо?

– Добрий день, а ми знайомі?

Я маю непогану зорову пам'ять. Але стресова ситуація... Могла запросто недозавантажитись. Тобто гальмонути.

Здається, перше здивування в попутника минуло. Він сів і мовчки розглядав мене. Вагався.

– А де ви вчилися? – посміливішав хлопець.

– Ну де в нашому місті можна вчитися? – жартувала я.

– Ви закінчили інститут п'ять років тому?

– Ні. Ви помиляєтеся. Чотири.

– А пам'ятаєте, колись у їдальні я облив вас чаєм? Ви ще були в шкіряній куртці. Просто витерли чай серветкою, обізвали мене «віслюком» і зникли.

– Ні, не пригадую такого, – не хотілося визнавати себе невихованою.

– Ви мені тоді дуже сподобалися. Я шукав зустрічі. Але ніяк не складалося. А влітку випадково біг повз інститут, а там – ви. У білому платті. Робили весільне фото біля альма-матер. Я й зрозумів, що шансів немає.

– Ні-ні, це точно була не я, – удруге злукавила й перевела розмову на іншу тему:

– Летите по роботі чи на відпочинок?

– По роботі. На конференцію їду.

Попутник почав розповідати про захід, а я полегшено зітхнула.

– Яке щастя, що я вас зустріла. Бо я теж їду на цю конференцію. Уперше за кордон. Хвилююсь. То ви погодитесь мене супроводжувати впродовж нашого перебування в Польщі?

– Ну як же я можу вам відмовити!

Усе склалося якнайкраще. Чудові зустрічі, екскурсії, виступи, контакти. Кирило – так звали мого нового знайомого – увесь час був поряд. Приносив каву, стежив за кожним моїм кроком, бо я попередньо розповіла про свою здатність губитися в трьох соснах. Був справжнім джентльменом. У вільний час ми відвідували театр, музеї, бібліотеку.

Та на прощальній вечірці Кирило чомусь жодного разу не запросив мене на танець.

Така симпатія, – подумалося, – і ніяких дій. Хоч я б на них, звісно, не відповіла.

Ми разом вийшли з літака. Щиро подякувала за шефство над собою.

– А можна питання на прощання?

– Так.

– Чому ти не запросив мене на танець і жодного разу не спробував обійняти?

– Якби я це зробив, то вже б тебе ніколи не відпустив, – мовив Кирило, не дивлячись мені в очі, і пішов геть.

– Коханий, я вже приземлилася. Через кілька годин буду вдома. Люблю тебе.

– І я тебе, – почула водночас у слухавці й за спиною.

Озирнулася. Мій чоловік зустрів мене з букетом ромашок.

Нізія

– А ти чия? – запитали мене дівчата в кабінеті, коли ми допили пляшку червоного з фруктами й цукерками.

– Не зрозуміла?

– Не тупи, Анько, – поплескала мене по плечу одна колежанка, – ми нікому не скажемо. – І змовницьки підморгнула.

– Та я ніяк не втямлю, про що ви, – відмахнулася.

– Про що? А ось про що. І ежу панятна, що к нам сюдой прас-тих ні берут! Он Зінуля, Вікуля, Настуля, Светуля – це головного бухгалтера. А Наташка. У неї чоловік в СБУ працює. Її трогать ніз-зя. Я. Я тож не ликом шита. У мене мати коханка одного таваріща... Так шо ми тут все чьї-та.

– Тама-сяма, тудой-сюдой, – непристойно жестикулюючи, розсміялася ще одна колега.

Мій чоловік закінчив військове училище, і його направили в це містечко. За місцем попереднього проживання я працювала художником-оформлювачем. Освіта – учитель малювання. Пройшла також дизайнерські курси й мала ще купу сертифікатів. Але вони, як зрозуміла тут, шукаючи роботу, не пригодяться. До цього закладу зайшла випадково. Може, зорі так склалися, але мене взяли – навіть без випробувального терміну!

Звісно, на новій роботі хочеш проявити себе якнайкраще. Отримати повагу й довіру. Я вчасно приходила зранку. Вчасно поверталася з обідньої перерви. Упродовж дня займалася суто виробничими проблемами. І що? Співробітники сміялися поза спиною. Бо Зінуля-Вікуля-Светуля й Натусик в п'ятницю замкнули по обіді двері й пішли додому. А я попросилася на два дні поїхати з чоловіком до батьків – яке там! «Наша установа не може так надовго відпускати цінного співробітника». Подібне повторюється щоразу, як тільки я хочу відпроситися.

Зрештою мені це обридло. Порадилася з чоловіком: сказав звільнитися. Найближчим часом його мали знову перевести.

Я написала заяву.

«Ти щооо? Чомууу? Ми ж тебе цінували... Ми до тебе так гарно ставилися... Ми йшли назустріч... Ми ж по-людськи... Невдячна! Хвіст підняла! Улаштувала тут показові виступи!»

Після таких «прощань» остаточно вирішила з людьми більше не працювати....

Ми переїхали. Чоловік допоміг оформити інтернет-магазин. Тепер я спілкуюся переважно з комп'ютером. І ще... волонтеру. Шукаю домівку для бродячих собак.

Трих

Мене розбудив телефонний дзвінок. Четверта ранку! Господи, кому це не спиться? Що могло статися? Моїх рідних давно вже немає. Чоловікових теж. Діти за кордоном. Номер незнайомий... Озвуся, може, помилилися.

– Я вас слухаю.

– Ларисо, приїдь до мене, – у голосі біль та сльози, – приїдь. Адресу пам'ятаєш? Бери таксі. Я оплачу.

Кладу трубку.

– Це давня знайома, – сказала сонному чоловікові, – просить приїхати.

Коханий давно звик до моїх неочікуваних дій – узявся мовчки заварювати каву, а я почалапала у ванну.

– Приїдеш – обізвешся, що там, – поцілував на прощання.

Через двадцять хвилин я була в приятельки. Двері відчинені. Чути плач і квиління. Заходжу. Вона не реагує. Сидить на підлозі в білій блузі. Задерлася недоскинута спідниця... Йй погано? Ми не бачилися не один рік...

Підняла голову – таки помітила. Схопилася піднятися, та не змогла. Тоді поклала руки на диван і почала вити:

– Ууу. Це все тииии. Ідйии звідсйии. У мене нема життя через тебе. Ууу. Вони до мене прилітають. Сміються з мене. Ууу. Кажуть, що я їхня. Вони хапають мене за руки. Підхоплюють мене й кудись тягнуть... Ууу.

Я перехрестилася: «Господи, спаси й помилуй Рабу Твою...»

Набрала номер швидкої. Коротко описала ситуацію. На диво, приїхали швидко. Знайома вже давно в них на обліку. Як виявилось.

– Ви йй хто?

– Ніхто. Давня приятелька.

– Ми забираємо її.

– Ваша справа.

– А чому вона саме вас покликала?

– Я не знаю....

Лікар зробив укол заспокійливого. Ми з жінкою перетнулися поглядом, і я почувала:

– Пробач, Ларисо. Пробач за заздрість, яку я відчувала до тебе. Пробач за зло, яке я тобі вчинила. Я хотіла, щоб ти мучилася, щоб була нещасною. Щоб тебе принижували й насміхалися. Мріяла побачити тебе зломленою, знищеною. Бо ти... бо ти... Але тебе Господь любить... і захищає. Я стількох нечестивих обігала, щоб на тебепорчу навести, але всі відмовлялися. Бабки. Ворожки. Дивилися на твоє фото й відмовлялися... Як же я тебе ненавиділа. І зараз ненавиджу!

Вона почала реготати. Тоді знову плакати.

– Ні, ти не можеш мене ненавидіти, бо не покликала б сьогодні до себе. Ти прагнеш прощення. І я давно все пробачила. Молитимуся за тебе. Не терзайся. Прощавай.

Я вийшла з квартири. Пробуджувався ранок. Співали пташки. Квітнули абрикоси й вишні. Намагалася викинути з голови цей неприємний інцидент. Домашні й робочі турботи невдовзі таки витіснили його. Ми зустріли світлий Великдень. Поминального понеділка поїхали на кладовище. Поклали квіти, роздали милостиню.

Виходячи, зауважила свіжу могилу. Ненароком глянула на табличку. Там покоїлася моя колишня приятелька.

– Почекай, – сказала чоловікові, – почитаймо молитви. Хто про неї ще згадає на цьому світі...

Про ректор

Ми працювали в одному закладі. Пам'ятаю його ще студентом. Забігав на кафедру по плани семінарських занять і методички. Потім закінчив інститут. І відразу пригрівся в теплому місці. Але ненадовго. Повернувся до нас. У свою альма-матер. Аспірантура. Навантаження. Не всі доценти мали стільки годин, як він. Воно б нічого, якби людина була хороша. Спеціаліст і людина. А тут – рафіноване нахабство, зверхність, хамовитість. Улесливо пропускає перед себе декана факультету, а перед моїм носом – зухвало зачинить двері. Ніколи не привітається з «низами», а низи – це лаборанти, викладачі, ну й решта, яка не входить в елітне коло... У лексиконі не мав слів «дякую», «будь ласка». Сумнівний інтелігент у костюмі з краваткою...

Захистився. Спочатку кандидатська. Через декілька років докторська. То й нехай. Аби розум мав. А цього добра й браку-

вало. Дідусь-татусь, а глузду дзусь, – жартували в нас. Його не любили.

За кілька років досяг вершини. Так собі думав. Люди, які не зносили його, звільнялися. Приходили інші. Кадри плинули. «Віддані» залишалися. Когось тримала безвихідь – мушили терпіти. Власне, так на кожній роботі. Чи й новина? Його використовували, зневажали, компрометували. Але тато й дідусь залили під крісло нащадка міцний фундамент. Ніщо не мусило вибити його «із сідла». Жінки лаяли, бажали зла й навіть смерті... Чоловіки не тиснули руку, вітаючись...

А в ювілейній статті одного фахового журналу було хтось написав: «Має велику повагу й авторитет у колективі. Його люблять і високо цінують»....

Усе.

Дивні якись...

Ми зустрілися біля продуктового магазину.

– Пані, вибачте. Ви за візочком з дитинкою не приглянете? Я на хвилинку. Молока куплю малим.

– Так. Звісно.

Мені було приємно, що викликаю довіру, і зовсім не складно поколихати малятко у візку.

Молодик швиденько повернувся з пакетом продуктів. Із ним була дівчинка років трьох.

– Анно, бери візок. А я зараз бабусі зателефоную.

– Дуже дякую, ви нас виручили, – посміхнувся мені на прощання. Мав років 20. Максимум 22.

– Прощу. Мені було нескладно. До побачення. Може, ще зустрінемось. Ростіть здорові.

– Дякую вам.

Через кілька днів я перетнулася з давньою приятелькою. Ми інколи сиділи в кафе чи сквері й обговорювали нагальні справи.

– А моя знову вагітна! Я кажу, тобі що – двох мало? Нашо оті безсонні ночі, горшки, вибач, соплі? І це ж квіточки. А як підросте?! Вивчи. Заміж оддай. Житло вистарайся. Узуй-одягни. Золоті прикраси купи. Щоб була ж не гірша від інших. А хлопці? То армія, то в'язниця. Одна петрушка. Учитися не будуть. Батько передає свою справу. Навчає. Бо без грошей життя нема.

Я розповіла товарищі про молодого батька з двома дівчатками, що якимось засів у пам'яті...

– Та це ж мій сусід! Віктор! Ото придурошні! Грошей – во! Лежи тільки й відпочивай. Він довго не одружувався. А тоді знайшов собі. Кралю. Старшу від нього років на сто! Та ще з вагончиком! Дівчинка. Мала зовсім. Ми всім будинком у шоці. Скільки біля нього красунь вертілося. І моделі, і бізнес-леді. Лялечки. Аж ні. Вибрав собі. Ой. Мовчу. І ти думаєш? Через місяць після одруження – глянь – уже й лялька! Ми з сусідами: що? як? А він такий щасливий. Каже, ми з будинку малютки взяли. Хворі... Чи, може, пільги якісь їм будуть? А якщо воно ото генетичні хвороби має? Додасть клопоту. Так, чуєш?! Їм мало двох. Вона трете носить. Хай Бог милує. Я своїй мізки проїла: роби аборт! А ці щасливі ходять. Аж світяться... Ото в людей радості...Здавалося б. Гроші є. Роби собі ремонти. Купуй нову техніку. Міняй машини. Спа-салони. Масажі. Косметологи. Хочеш – на море. На океани. На острови. А вони дітей заводять. Дивні якісь....

Я мовчки вислухала цю лаву слів. Як то кажуть, коментарі зайві. А йшла додому – жалкувала, що колись під натиском родичів перервала вагітність. Більше діток не змогла мати. Через поради доброзичливців побоялась і взяти малюка з дитячого будинку. А тепер доживаю віку, добре, хоч чужих дітей довіряють...

Онучка

Я жила з бабусею й дідусем. Батьки вирішували фінансові проблеми за кордоном. Тож перебувала на утриманні двох інтелігентів, які любили театр, сімейні бесіди за вечерею, читання й обговорення книжок. На обід завжди мали першу страву. На свята бабуся врочисто ставила на стіл якийсь там чеський сервіз, столове срібло... І спробувала б я тоді не користуватися ножем і виделкою! Така академічність мого побутування називалася піклуванням, хвилюванням, опікою, вихованням і ще багатьма іншими однорідними членами речення.

Училася я добре, майже на відмінно. Інакше бути просто не могло. Та мені, власне, й не бракувало підтримки: дідусь – фізик-математик, бабуся – філолог.

Разом ми непогано вживалися – два різні покоління. Не мирилася тільки бабуся в гіпюровій сукні із в'язаним гачком комірцем із моїм зовнішнім виглядом. Я облюбувала джинси, кроєвіжки, худі, топи. Батьки пересилали мені модняві речі.

Бабуся ж казала, що я до кінця світу залишусь одна, ніхто на мене й не гляне. Справді, у фірмових кросах і топових джинсах – кому я така потрібна? Безжально реготала над виразом обличчя бабусі, коли, вчергове зібравшись на гулянку, сказала: «Піду, може долю свою зустріню». Старенька не змовчала... Усе її ество повставало проти моїх рваних джинсів.

– Онучко, моє виховання не дозволяє мені це говорити, – зробила глибокий вдих, – але я скажу. Дулю ти зустрінеш, по́няла? Дулю, а не долю. Знай це! Бери ключі й не довго там...

І благословила на прощання.

Я, гигочучи, збігла сходами вниз і ледь не вбила дверима безхатченка, котрий зі стосами паперу проходив повз наш під'їзд.

– Ой! – вигукнула з несподіванки.

– Пайдьом са мной, – прокоментував чолові'яга.

Узагалі вони відлюдькуваті, а цей, дивись, який говіркий. Показала йому середній палець і побігла до друзів, бо вже запізнювалася. На зустріч повинен був прийти хлопчина з музичного гурту. Краш... Я втрачаю голову, коли він співає. І взагалі...

Та попри мої очікування вечір не склався. Хлопець прийшов із пасією. Я просиділа з ними дві години в парку, а тоді, узявши глінтвейн, пішла додому. Підніматися до квартири не хотілося. Сіла на лавці й повільно потягувала напій...

– Що? Невдалий вечір? – почула голос.

У півтемряві нікого не могла розпізнати. Та й глінтвейн трішки подіяв.

– Є таке, – відповіла.

– О, то ти ввечері набагато ввічливіша, ніж була вдень.

– Тобто? – не зрозуміла я.

– Ну я ніс на смітник шпалери. Ми ремонт у квартирі робимо. Ти мене ледве дверима не прибила... – засміявся хлопець.

– А нічого мені пропонувати якусь фігню... – почала огризатись. Переплутала хлопця з безхатченком... Нда...

– Мені мама сказала, що я наче як бомж, а я пожартував, що саме в такому вигляді зустріну своє справжнє кохання...

Напря́м розмови мене зовсім не влаштовував, тож мовчки рушила до дверей під'їзду. Перерила весь рюкзак, але ключів не знайшла. Повернулася, сіла.

Мій новий знайомий також без слів спостерігав за моїми діями.

– От халепа, – зрештою вирвалося.

– Я – вправний помічник по витягуванню з халеп. Пройдітьмош дорогою, якою ти йшла додому, а раптом знайдемо.

– Гаразд.

– Я Денис. Думаю, час познайомитися.

– Катерина. Та ходімо вже.

– Яка ти нетерпляча. Пішли.

Денис увімкнув телефон, і я пригадала, що недалеко від дому дзвонила бабусі. Імовірно, що ключі десь там і загубилися.

– Ось вони, – радісно скрикнула. Підняла з трави й повернулася, щоб іти додому.

– А може, ще прогуляємося? – запитав Денис. – Ну, ти ж повинна мені чимось віддячити за допомогу.

– Пф, віддячити, допомога. Добре.

– Ти завжди така вредина?

– Ні, тільки з бомжами.

Ми розреготалися.

Я сказала, що саме сьогодні обіцяла бабусі зустріти свою долю.

– А якщо я справді твоя доля? – заглянув у вічі Денис.

– Пора вертатися, – перебила його.

– Ще зустрінемося?

– Якщо ти не ходитимеш під дверима і я тебе не приб'ю!..

Знову разом розсміялися.

– Нічть так. Ніби нормальний. І вже бабусі він точно сподобається, – подумала, лягаючи спати. – А мені – сподобається?

– Він тобі вже сподобався, – схвильовано стукнуло серце...

* * *

– Ба! У нас сьогодні буде гість, – сказала я, щойно прокинувшись.

– Гість? – перепитала бабуся.

– Ба, ну що не ясно? Ну хлопець. Денис. Наш сусід. Студент. Ще питання? А. Так. Батьки. Працюють. Викладачі. Він вихований. Каже здрасьте-пажалста. І що тобі найбільше сподобається, він не ходить у рваних джинсах, – пирскала я від такої характеристики. Чув би Денис, що я про нього розкакую! – Цікавиться літературою. Любить класичну музику, – фантазувала далі.

– Михайловичу, – обізвалася бабуся до дідуся, – наша онучка динозавра в квартиру приведе.

Я не слухала подальшу розмову моїх грендперентз. Бабуся мала чудове почуття гумору!

– Чекатиму вас не пізніше 17 години, – наголосила бабуся, – щоб без запізнь мені.

Денис прийшов із квітами. Два букети. Бабусі – троянди. Мені – ромашки. Дідусеві презентував пляшку коньяку.

– Серйозні маєте наміри, хлопче, – чи то стверджував, чи запитував мій дідусь.

Бабуся покликала нас за стіл. Святковий чеський сервіз на сорок приборів. Столове срібло. Кришталеві бокали. Запечена риба, жульєн, картопля в рукаві, овочевий салат.

Дідусь відкоркував біле вино. Бо риба ж! Ох... біле. Як вода.

– Я люблю червоне вино! Хоч бачиш, що ти п'єш, – почала я.

– Катюш, замість вина можна випити виноградного соку. Він за кольором схожий на вино, – сказав Денис.

Я почервоніла:

– Це натяк на те, що я малявка й вина мені не можна... Та я, щоб ви знали, цього вина вже, – і прикусила язика... Мої інтелігенти мене на ланцюг посадять.

А Денис нічого такий. Він з кожним днем подобався мені все більше й більше. Спокійно відповідав на питання, розказував про себе, про батьків, чим займається. І досить вільно почувався в колі моїх родичів.

Але я довго не витримую таких застіль. Повечеряли – розійшлися. Ні. Треба сидіти на одній...

– Нам уже пора, – сказала я, коли дідусь почав розповідати про свої вступні іспити до універу.

– Катюш, я дослухаю, а тоді підемо. Добре, сонечко?

І «вибачте», – це вже до дідуся.

Я розсердилася. Пішла до своєї кімнати. Увімкнула навушники. Ну й сидіть собі. Спілкуйтеся. А моя молодість хай отак самотньо й сумно лежить на дивані.

Незабаром прийшов Денис.

– Тебе відпустили зі мною на два дні в плавання на байдарках! – переможно оголосив.

– Як? – здивувалася я. – Щоб моя бабуся... з першим стрічним... ти їх зачарував...

– Треба вміти говорити з людьми. Слухати й говорити. Усе просто, – відкрив «таємниці спілкування» мій хлопець.
– А вони в тебе класні, – сказав на прощання.
– Класні... – погодилася, і щось здавило в горлі. Мабуть, жуйкою подавилася...

Нова квартира

Не щастило нам із квартирами. За дванадцять років подружнього життя на свою заробити не змогли. А зі зйомних переїжджали мало не щороку. То господарка квартиру продає. То діти одружилися, житло треба. І так по колу. Я не могла обрати школу для старшого й садочок для меншого, бо не знала, у якому місці опинимося.

Аж ось чоловік прийшов із роботи сяючий, наче сонце. Таким його і на нашому весіллі не бачила... Мабуть, покине, – закралася думка. Бо останнім часом частенько зуділа йому, що все набридло: переїзди, нестабільність, нерви й усе таке.

А він витягнув із портфеля пляшку шампанського, цукерки, нарізку. Дітворі – сік, фрукти.

– У нас свято? – злякано втупившись, запитала. – Я щось пропустила?

– Давай бокали, – сказав мені й покликав дітей на кухню.

Швидкоруч накрила стіл. Серце схвильовано калатало. Невже при дітях скаже?

Аж ось Руслан розлив шампанське. Я залюбувалася його щасливим виглядом. Дванадцять років разом. Він помужнішав. Але такі ж добрі очі й дитяча посмішка. Як же я його люблю.

– Любі синочки, кохана моя дружинонько, – долинуло до мене наче здалеку, – у мене для вас, рідні мої, подарунок! – І він

витагнув із портфеля ключі та якісь папери. Це були документи на квартиру!!!

– Квартира в новобудові. Будинок здоровенний на 10 під'їздів. І район хороший. І велика площа. І школа та дитсадок поряд. І на роботу мені можна пішки ходити. Там господарі не захотіли жити. А ціну гарну поставили. Я подумав і вирішив, що іншого шансу в нас не буде. У мене все.

Він поглянув на мене...

Дітвора верещала від щастя. Ура. Ура. У нас буде власна кімната!

А я лише зойкнула ймовчки сіла витирати сльози... Сльози щастя. Але серце підказувало, що чоловік щось не договориє.

– Чого ти мовчиш, Людусь?

– Чекаю продовження. Насправді я дуже рада. Але ж це не все? Ти ще чогось не сказав?

Він посміхнувся.

– Від тебе нічого не втаїш. Тут така справа...

Дітвора побігла до кімнати, а я слухала далі.

– Тут... річ у тім, що господарі виїхали з квартири. Бо там якісь дивні речі відбувалися. Скрипіння, ходіння, виття. Ну, так казали. І номер квартири 666. Я довго вагався, поки прийняв таке рішення. Мене, власне, спокусила ціна...

Я почала реготати.

– Руслане, коханий, чи нам з тобою вірити в ті цифри? Ти через це вагався?

Я підійшла й обняла його.

– Завтра ж покличу отця Костянтина, хай освятить нам житло. І на вихідних будемо переїжджати. Ти ж не проти?

– Звісно, ні. Думаєш, мені самому не набридло оце кочівницьке життя?

Батюшка освятив квартиру, і ми переїхали. Сусідки підозріло позирали. Одна сказала: «Я б не ризикнула в таку квартиру. Та ще й із двома дітьми...»

А я розсміялася. Хіба номер грає якусь роль?! Я набагато щасливіша у своїй квартирі, ніж у найманій із цифрами... Які там хороші? 7, 3, 12?

Наші сусіди втихомирилися лише через рік, коли побачили, що ми всі живі-здорові психічно й фізично. А ще ми чекаємо на поповнення!.. У квартирі під номером 666. Хі.

На світлій седмиці

Це було якраз після Великодня. Світла Седмиця. Я їхала в лікарню за результатами аналізів. Щось мені нашіптувало зсередини, що хорошого нічого чекати. Але намагалася відволікатися від сумних думок. У водія маршрутки грала якась церковна музика. Піснеспіви змінював передзвін. Тоді зринав «Христос Воскрес. Воістину Воскрес». Далі якісь незрозумілі слова. Однак мелодія була заспокійлива. Я приборкала свої хвилювання й відчула, як моє серце б'ється в лад зі дзвонами. Стало радісно. Урочисто навіть, ніби це моє свято особисте. Ніби це мені присвятили мелодію, мене шанують, віншують.

Подумала, що треба скачати якусь церковну музику собі на телефон і слухати, коли за щось чи за когось переживаєш.

Водій усім говорив «Христос Воскрес!», вітав зі святом. Атмосфера була – наче в храмі. Хоч я й рідко туди заходжу, хіба що воду посвятити чи яблука.

Якоюсь піднесеною я вийшла з маршрутки, домчала до лікарні. Ішла наче не за результатами, а за якимось казковим подарунком!

Лікар подивився на мене: «Як ви себе почуваєте?»

– Чудово, – посміхаюся на всі тридцять два.

– Прекрасно. У вас усе добре. Аналізи в нормі. Думаю, то сезонне нездужання. Більше гуляйте і їжте вітаміни...

Я подякувала за втішні новини. І чи не вперше за свої тридцять з лишком років схотіла піти до церкви. Теж подякувати...

Лукавство

Її обожнювали на роботі. Така вже людиночка! І поплаче за компанію, поспівчуває. І порадіє. І злежану постіль із дому принесе. І вкрадені чоловіком речі майже задарма віддасть: мені, мовляв, не підійшли. І всім посміхається. Вітається. Про здоров'я питає. Наче свята – казали.

Товаришувала вона вибірково. Там, де була спільна праця для неї з користю, активно бралася до роботи. Нумо, дівчатка, піднатиснімо. Зробімо цей клятий план! Дівчатка робили. Але прізвище виконавця одне. Унизу. У куточку. І премія одна. У конверті. Їй.

Коли ж їй робили зауваження чи ловили на брехні, – усіма силами відпиралася, винуватила інших. І виходила сухою з води. Так бувало не раз. Ще й пробачення в неї просили. Обмовили – таку чудову, кристально чисту!

Вона довго працювала. Молодь скорочували. Людей передпенсійного віку скорочували. А її ні. Незамінна ж!

На роботі жартували про «вперед ногами», та про кого ті жарти? Хто розбере?

Аж ось раптово з'явилася нова начальниця. Молода. Вимоглива. Криклива.

«Курка», – сказала наша знайома на прощання. І підписала обхідний.

Сидіти ж удома не могла. Валандалася, шукала вільні вуха й жалілася на несправедливість. Уважала, що їй усі винні – від колишнього «союзу» до теперішніх сусідів.

Помирала довго. Шлунок. Онкологія.

Син запрошував священника кілька разів, щоб соборувати і причастити матір. А вона виганяла його. На той світ мене кличеш? Я ще тут не нажилася! У мене на завтра квиток у кіно. І нова сукня, і капелюшок, і туплі... Марила... Речами. Прикрасами. Грошима.

Але на тому світі ці скарби не згодяться. Нікому...

Однорунниця

Ми разом закінчили училище. Вона вивчилася на швачку, а я на закрійницю. Разом улаштувалися на підприємство. Жили в одній кімнаті в гуртожитку. Ділили четвертинку хліба й пакетик чаю, дотягуючи кілька днів до зарплати. Ділилися найсокровенішим одна з одною. Бо ми дружили.

Згодом я вийшла заміж. Переїхала до чоловіка. Народила дитину. З роботи звільнилася, знайшла іншу зі зручним для мене графіком. Та подруга завжди була поряд. Дружкою на моєму весіллі. Хрещеною мого малюка. Знала всі тонкощі мого сімейного життя.

Усе ще не вийшла заміж. Але солідно піднялася кар'єрними сходами.

– Переходь на наше підприємство, – якось запропонувала мені в розмові. – Зарплата в нас вища. І з графіком щось придумаємо. Вирішуй. Більше пропонувати не буду.

Чоловік відраджував. Та я погодилася! Зарплата справді була гарна. В обід їхала по малого до школи. Приводила додому. Тоді верталася на роботу.

Така ідилія тривала з півроку. Тоді подруга покликала мене до себе в кабінет і повідомила, що мій робочий день – як у всіх. Нічого особистого й таке інше. Але я маю відпрацьовувати свою зарплату. Звісно, я змовчала, що й додому роботу беру, і на вихідних за необхідності виходжу. Тож почала працювати за графіком.

Місяць тому моя подруга очолила підприємство. З нею підписали контракт на п'ять років. Я підійшла в коридорі:

– Вітаю, Натусь.

– Яка я вам тут Натуся? Наталія Володимирівна! Дотримуйтеся субординації, колего, – холодно й зверхньо прийняла вітання.

– Добре, – пробелькотіла. Здалося, що я згорбилася під її поглядом і посунула на своє робоче місце.

Було ще кілька неприємних випадків. Колеги жалілися на «зіркову хворобу» начальниці. Ми з нею останнім часом майже не спілкувалися. Та ще й на рівному місці зчиняла скандали, незрозумілі з'ясування стосунків, ткала інтриги...

Якось я набралася сміливості й зайшла до неї в кабінет:

– Багато хто на тебе, вибачте, на вас жаліється. За правом колишньої подруги хочу застерегти від необдуманих учинків.

– А що я втрачаю? Ти думаєш, я тут так просто сиджу? – чванливо й самовпевнено зареготала. – Та в мене давно скрізь усе схвачено! Що? Що я втрачу?

– Себе, – сказала я й вийшла геть.

Лицедіар

– Пригощайся, – він підсунув до мене коробку цукерок, – від дітей залишилися.

– Тобі твої діти дарують цукерки? – розсміялася я. – Ти нічого не переплутав? А взагалі ти завжди любив солодке.

– Не видумуй, – закотив очі співбесідник, – це з дитячих новорічних подарунків цукерки.

– ???

– Перестань. А то ти не знаєш! Не вдавай із себе святенницю. Усе має свою ціну. Кожна річ і..

– Я не річ, – відрізала. – І не економила б на чужих дітях. Зеконом краще на своїй службовій машині. Чи премію витрати на того, кому справді потрібна допомога...

– Набридла ти мені своєю правильністю. Я дорослий хлопчик. І слухаю тебе лише через те, що поважаю...

– Поважаєш? – розсміялася йому в обличчя. – Та поглянь на себе...

Ураз замовкла. Побачила в ньому знедоленого юнака, якому моя мама двадцять років тому зашивала єдині джинси, віддала батьківську куртку й старий светр. Згадала голодні очі, які світилися радістю, коли з кухні пахло свіжоспеченим хлібом.

– Зараз буде обід, – казала мати. – Синку, тобі ще досипати борщику? І хлібця врізати?

І ніколи ж не відмовлявся! Бо в їхньому будинку-інтернаті були такі, як ось він зараз: не соромилися відбирати в дітей оті нещасні цукерки, фрукти, іграшки, речі... Бо все має ціну. І совість також. Усе можна купити й продати. Абсолютно все.

– Ти чого? – порушив тишу.

– Роби добро, поки живеш на цьому світі.

– Увечері ввімкнеш новини й побачиш, скільки добра я роблю, – відповів із завченою голлівудською посмішкою...

Жартівник

Я зустріла його пересічного дня. Дня-близнюка, який був учора, позавчора, на тому тижні, минулого місяця. Мені не вистачало сонця, світла. Тепла теж не вистачало. Людського. Хоч листопад ніжив нас вісімнадцятьма градусамивдень та до плюс десяти вночі...

Мала намотаний на шию жовтогарячий шарф. Узагалі любила золотаві осінні кольори.

Імовірно, той яскравий колір і привернув увагу незнайомця.

– Добридень, чарівна пані! Буду вдячний, якщо покажете мені потрібний напрямок.

– Добрий день. Що ж ви шукаєте?

– Мені потрібно до слідчого ізолятора...

Я підозріло зиркнула. А він сказав:

– Та ви не бійтеся. Це сусідка попросила синові передачу відвезти.

– А я й не боюсь. Два квартали – і ви на місці.

– Дякую, чарівна пані! Можливо, ще побачимось.

– Не думаю, – хмикнула. – Хіба що в слідчому ізоляторі.

Але моїх останніх слів він уже не чув.

Прийшла на роботу. Запарила каву. Задзвенів робочий телефон.

– Спустіться на перший поверх. Відвідувач! Хоче попрацювати з документами.

Як же я здивувалася, побачивши вранішнього незнайомця!

– Неймовірно, – зрадів він щиро, – не очікував вас тут зустріти!

– Я теж. То що ви хочете переглянути?

– А можна, я викраду вас на пів години? Бо з дороги ще й кави не попив. І ми поговоримо.

– А чому ні, – погодилася, згадуючи свою повну філіжанку.

Ми погомоніли про справи. Перейшли на життєві й робочі проблеми. Новоспечений знайомий жив у невеликому містечку. Мав собаку й кроликів. І в нього було прекрасне почуття гумору та щось таке, що зближувало нас... Обмінялися телефонними номерами.

За короткий час нашого спілкування він вивчив мою реакцію на свої жарти. Телефонуючи, безпомилково вгадував, що я роблю в той момент, де знаходжуся. Цікавився моїм життям. Розділяв мої радощі та смуток. Став близьким і необхідним мені.

Дивувалася й водночас тішилася нашими стосунками. Ні побачень. Ні зобов'язань. Ні натяку на щось більше за просте спілкування. Я ніколи не запитувала про його сімейні справи. І так само мовчала про свої.

Промайнув майже рік.

– Я сьогодні буду в місті. Зможемо зустрітись?

– Звісно, – надзвичайно зраділа, бо не бачила його кілька місяців. З нетерпінням чекала дзвінка.

- До вас прийшли, – повідомив черговий.
- Нарешті! – Летіла на крилах. Хотіла чимшвидше обійняти приятеля. Та він був не сам.
- Вітаю. Хочу тебе познайомити з моєю майбутньою дружиною. Єва!
- Дівчина привітно кивнула.
- Дуже приємно, – спробувала і я посміхнутися.
- То ходімо втрьох на каву? Поспілкуємося. Розкажеш, які в тебе новини.
- Вибачте. У мене там нагальна робота. Ніяк, – швидко відкланялася я.
- Схоже, знову відчула брак людського тепла!.. Хотілося ревіти. Я втратила співрозмовника. Однодумця. Друга. І взагалі...
- Мої терзання перервав мобільний.
- Нуууу ти даєш... – рідний і далекий голос лунав у трубці. – Спустиись, будь ласка.
- Вибач, – ковтала сльози, – у мене справді купа справ. Я не можу.
- Гаразд, – і поклав слухавку.
- Солоні ріки потекли з моїх очей... Тут у двері постукали.
- Хвилинку, – шмигнула носом. Але двері прочинилися, і до моїх ніг упав оберемок жовтогарячих троянд. А його власник кинувся в обійми...
- Яка ж ти дурненька. Ти повірила. Вибач. Я хотів подивитися на твою реакцію. Я ж не знав, сама ти чи ні, – він цілував мої сльози. – Замість того, щоб просто спитати, улаштував шоу. Вибач, дурне моє, рідне кошенятко... Я люблю тебе. Люблю так, що несила жити без тебе.
- Я тебе приб'ю за такі жарти, – хлипала я.
- Останнє бажання виконаєш?
- Ну?
- Ти вийдеш за мене?
- Спершу приб'ю.
- Люблю тебе!
- Хто кого любить, той того й чубить!..

17 щасливих літ

Ми одружилися ще студентами. Роман учився на природничому, а я на психолого-педагогічному. Зустрілися в храмі знань – бібліотеці! У ті часи студенти ще ходили до читального залу! Тож ми з ним «не поділили» підручник – хрестоматію з психології. Бібліотекарка сказала, щоб сідали удвох і конспектували. Іншого виходу не було. Ксерокси, як і телефони з камерами, винайдуть тільки в наступному тисячолітті. І ми, представники Юрського періоду, писали конспекти від руки...

Спочатку разом конспектували, тоді пили каву, їли морозиво, ходили в кіно. Через рік хлопець романтично (Ну яким іще може бути Роман? Завзятий романтик!) запропонував вийти за нього заміж. Я не роздумувала й хвилини. Так. Так!!! Тааак!!!

Батьки не сприймали наш шлюб усерйоз, але, спасибі їм, і не надто заважали будувати власне сімейне гніздечко. По-різному велося. Як у всіх. І безгрошів'я, і борги, і мої сльози, і Романове «все буде добре, сонечко».

Згодом дістали в спадок квартиру чоловікової бабусі. Та ми мріяли про будинок! Тож те помешкання продали й придбали в передмісті чудовий куточок. У цьому будинку народилася наша донечка Лізонька...

Роман носив нас на руках, сявав від щастя, вицілював ручки-ніжки-щічки нашої дівчинки. На день народження Лізи щороку дарував мені кущі троянд. Казав, що хоче, аби вони завжди нагадували мені про його любов!

І ось трояндових кущів стало 17! Чоловік на день народження донечки придбав нам квитки на курорт. Сам залишився на господарстві. Після того, як ми прибули на місце, телефонував, казав, що вже скучив. Жартував, що хвилюється, бо таких красунь можуть викрасти. Наступного ранку ні дзвінків, ні повідомлень не було. День промайнув швидко в активному відпочинку. Увечері ми з донькою попадали без сил.

Але мовчання Романа мене трішки непокоїло: не бачила його в мережі вже третій день. Може, щось із телефоном? Після обіду подзвонила чоловікова мати. Я спочатку не пізнала її голосу. Не збагнула, про що мова. Роман розбився? Що за бредня? Мій Роман? Та він жодного разу нікого не зачепив машиною. Що за жарти?!

Сама набираю номер чоловіка. Слухавку взяв мій батько: «Тримайся, донечко...» – усе, що я почула...

Через три дні, хоч думала – минули роки, ми повернулися. Будинок ураз постарів, осунувся разом з усіма родичами, які ви-йшли нас зустріти.

І лише яскраві кущі троянд оживлювали моє раптово спустіле обійстя. Віднині їх буде завжди 17. Як і моїх з тобою щасливих літ, Романе. Люблю тебе...

Штуксик

Я виросла в неповній сім'ї. Мати народила мене в 17 років, залишила своїм батькам і ще наступні 17 років шукала жіночого щастя. Зрідка приїздила до нас. Привозила цукерки. Розмовляли мало. Люблю. Сумую за тобою. Слухайся дідуся й бабусю.

На моє шістнадцятиріччя вона врочисто завітала з букетом троянд, подарувала годинник і побажала знайти своє щастя. Того дня вона вперше заговорила про мого батька...

– Твій тато красенем був. Не знаю, який він зараз. Якби зустріти... Він називав мене Шахерезадою. Казав, що провів би зі мною тисячі ночей. Грав на гітарі. Читав вірші Василя Симоненка. «Моя любове, я перед тобою. Бери мене в свої блаженні сни...»

– Мамо, це ж Ліна Костенко!

– Яка різниця! Він говорив, що я його Венера. А він – мій Марс. Що в нас космічне кохання. Я його міледі, Анжеліка, а він

мій король... У нас таке кохання було, доню!.. – здійсмає замріяні нетверезі очі ненька.

– Ма, у мене контрольна. Піду готуватися, – перериваю її одкровення. Таке мене не цікавило...

Я вступила до технікуму. Рік провчилася. Улітку після сесії умовилися з подругою, що вона приїде до мене, покажу їй місто. Чекала на вокзалі. Потяг запізнювався на годину. Пішла до залу очікування й від нічого робити розглядала людей. Он бабуся з онуком. Годує його печивом. Усі бабусі однакові. Повеселило. Моя також завжди хвилюється, чи не голодна онучка. Біля вікна стояла пара. Вони цілувалися й нікого навколо не помічали. Прощалися, мабуть.

Аж ось проти мене сів чоловік. Середнього віку. Зі стильною зачіскою. Модно вбраний. Вочевидь, хотів видаватися молодшим своїх років. Жував гумку й безцеремонно тупився на мене. Ми зустрілися очима. Підморгнув і впевнено пересів на вільне місце поряд.

– Ти як Шахерезада. Я би провів з тобою тисячі ночей... – заговорив.

Я аж дихати перестала... Невже? Невже це..?

– У нас буде космічне кохання. Ти – моя Венера. Я – твій Марс. «Моя любове, я перед тобою...», – так сердечно писав Василь Симоненко своїм коханим, – повчав мене залицяльник.

– А де ж твоя гітара? Я не твоя Анжеліка, а ти не мій король. І, до речі, це вірші Ліни Костенко, тату!!!

Я встала й пішла, не озираючись, на перон. Оголосили прибуття потяга.

Вороття

Я повернулася сюди через тридцять три роки. Уже дорослий син, є дві онуки. Працюю в магазині квітів. Хто б міг подумати!

Ніколи не любила зрізаних квітів, а складаю букети останні років десять. Маю стареньке авто, невеличке помешкання й книги. Часто перечитую їх або просто гортаю. Ось дарчий напис. Давно немає тієї людини, а пам'ять залишилася. Ось помітки олівцем, коментарі, закреслення.

...Ти не любив ні Лорки, ні Шекспіра. Ти говорив лише про гроші й про купівлю-продаж. Я задихалася з тобою в нашому здоровенному будинку з високою стелею, новим ремонтом і джакузі...

Я ніколи не згадувала твою «золоту клітку», хоч життя не завжди було до мене привітним. Сюди приїхала востаннє. Схотіла зустрітися, поговорити з тобою. Попрощатися. Примиритися. Упевнена, ми давно забули минуле й пробачили одне одному.

Господи, кого я обманюю? Я так втомилася від самотності. Так чекала вісточки від тебе...

Таксі зупинилося недалеко від вулиці, на якій я колись прожила кілька років.

– Зачекайте мене, будь ласка.

Вийшла з машини й повільно йду до будинку. Тим часом прочинилися ворота, і звідти виїхав інвалідний візок. На візку – жінка. Вони прямували мені назустріч. Колишній чоловік і ця жінка. Порівнялися й розминулися. Не впізнав. То й добре. Чи впізнала б я його за інших обставин?

Сіла в таксі й повернулася до подруги, у якої зупинилася. Пізно увечері на телефон прийшло повідомлення. Думала, діти озиваються. Ні. Невідомий номер.

«Ти така ж гарна. Зустріньмося на нашому місці завтра о десятій».

«Буду», – відписала.

Він прийшов із малоформатним томиком Пастернака. Поцілував мені руку.

– Ти ж не любиш квітів, – сказав, даруючи книжку.

– Яка в тебе гарна пам'ять, – розсміялася.

– Який у тебе чудовий сміх. Незмінний. Як живеш?

– Живу добре. Набагато краще від вас.

– Не жалкуєш, що покинула рідну землю?

– Ні.

– Чого ж приїхала?

– Побачитися.

– Побачилася?

– Так.

Пауза. Нам принесли каву. Мовчки п'ємо, а тоді, не змовляючись, разом: «Пробач мені». І знову замовкли. Жаль зміщувався з відчуттям суму й тягаря на душі.

Дурепа, яка ж я дурепа! Чого було їхати хтозна-куди, – лаяла я себе.

– Ти будеш зі мною? – раптом запитав.

Мовчу.

– Можу запропонувати перебратися до мене.

– А хто ця жінка у візку?

– Моя сестра. Племінники подалися на море. Попросили приглянути.

– Думаю, нашу зустріч слід завершувати. Пробач. Прошу... Бо завтра в мене літак. І навряд чи ми...

– Ти не дала відповіді. То залишишся?

Узяв мене за руку.

Господи, я вже стільки років сама! Навіщо мені все це, навіщо? Подумки терзала себе й розуміла, що починаю втрачати впевненість.

– Я не наважувався! Я підписував на сотні тисяч контракти, брав кредити в банках, ризикував. І не боявся. А тобі написати не наважувався. У мене було повноцінне життя. Але тебе забути не зміг. Люблю тебе... Не їдь...

Хвиля незримої ніжності й тепла розійшлася моїм тілом. Ми трималися за руки й так не хотіли відпускати цю мить!

– Моя кімната досі на другому поверсі з балконом? – прошепотіла.

– Наша кімната. На-ша...

Життєва історія

Я пізня дитина. Мати народила мене в сорок. Батькові було ще більше. Його я майже не пам'ятаю. А мати запевняла, що не лише на моєму весіллі затанцює, а й на весіллі моїх дітей! Але... Матері немає вже пів року. Я одна. Тільки сусідка Іраїда Овксентіївна вносить якісь нотки в моє прісне життя.

– Наталі, – каже вона, запалюючи цигарку, – треба тобі жєниха знайти. Я ось погортаю свої записнички. Може, у давніх друзів вакансії є. Може, хто розлучився. А хто й помер. Ну чого ти супишся? Це життя. Я двічі за вдівців замїж виходила. Ненадовго, правда. В одного діти протівні були. А інший посягав мїй особистий прости́р... Ну. То таке. Ти не втрачай надїї.

Я дякувала й чимдуж тікала додому. Подалі від порад, вигідних партій і прикладів із життєвого досвіду сусідки.

– Він тебе сам знайде, – кричала навздогін Іраїда Овксентіївна, наче благословляла цими словами.

– Наталю, тобі молочне не треба? – запитала одного ранку сусідка, лєдь забачивши мою постать. – Забери. Домашнє. Свіже. Віктор привіз Павловні, а вона на дачі вже.

– Можна й узяти, – відповідаю, – тільки ж у мене з собою ні тари, ні грошей.

– То наступного разу віддасте, – чую приємний чоловічий голос.

Симпатичний добродїй у білосніжній сорочці, яка ще дужче відтїнює смугляву шкіру, простягає мені пакунок. Сильні руки. Чїпляюсь очима за них. На одній немає пальців... Він, схоже, перехопив мїй погляд. Промовчав.

Наступного тижня знову привіз молочне. Я віддала борг.

– А вам черешні не потрібні? – усміхнено запитав.

– А ви й черешні продаєте?

– Цього року вродило. Можу вас відвезти. Самі нарвете, яких захочете.

Якраз мала вихідний. Погодилася. Віктор жив у передмісті. Поки їхали – розговорилися. Він перебрався до матері. Батько помер. А в матері корова. І хоч як не важко, а вона не хоче прощатися з худобиною.

Нас зустріла маленька бабця.

– Дітки приїхали, – радісно оголосила на все подвір'я. – Сідайте до столу. Зараз молочка тепленького наллю. Вікторе, проведь Наталочку.

– А звідки ви знаєте моє ім'я? Ми ж не знайомі.

Старенька змовчала. Зиркнула на сина. Принесла молока. Швиденько поклала наїдки. Пиріг із ягодами. І вареники з вишнями. І сирники. Коли встигає?..

– Не соромся, донечко. Пригощайся.

– Вітя казав, у вас можна черешень зібрати?

– Звісно, доню. Та він сам зараз швиденько нарве. Посидь. Поговоримо.

Марія Миронівна багато розповідала про своє життя, про сина.

– Як на роботі таке лихо сталося, дружина покинула його. Сказала, їй каліка не потрібний. Лікарі думали, усю руку не врятують. А обійшлося лише долонею. Тепер сам живе. Квартиру в місті має. Здає. Пенсію отримує. Ну і я, як можу, підтримую його. І важко мені з худобою. Роки вже не ті. Та поки що тримаємося. Мені ще й онучаток поколисати хочеться...

Віктор приніс ягоди.

– Сину, відвези дівчину. Я зараз гостинчик зберу.

Я запитала, скільки винна за черешні. Розсміявся. Марія Миронівна винесла корзину різних смаколиків. І хоч я відмовлялася, поставила їх у машину й благословила нас у дорогу.

Їхали мовчки. Віктор допоміг занести все додому.

– Дякую, що погодилися поїхати зі мною. На все добре!

– І вам дякую. Може, кави?

– Авжеж, – зрадів Віктор.

Ми довго розмовляли, пили каву, переглядали мої фото. Мені зовсім не хотілося, щоб він їхав. Та був уже пізній час на годиннику і надто ранній – для наших стосунків.

Почали бачитися частіше. Прогулювалися вулицями чи на природі. Віктор любив річку.

Якось, щасливі, спіткали на порозі сусідку Іраїду Овксенті-ївну.

– О, Вітеньку, привіт. Як там мама? Кланяйся їй.

– Усе добре. Дякую, – знітився, наче юнак.

– Ти ще й досі їй не сказав? Ну й розвідник! Наталі, вибач, дорогенька, я так хотіла, щоб ти була щаслива!

Я глянула на цих змовників і розсміялася! От від кого Марія Миронівна взяла моє ім'я!

Ранкова кавка

Дощ періщив усю ніч. А в мене зранку справи. О шостій підйом... Ох! Як же не люблю ці досвітні прокидання! Зазвичай одним ковтком випиваю каву і мчу на роботу. Та сьогодні на балконі було прохолодно. Я вирішила посмакувати улюбленим напоєм там. Заодно й прокинуся.

Поставила чашку... Точніше, думала, що її поставила... О Господи! Сигналізація внизу будинку підтвердила мої побоювання... Клята чашка гепнула з шостого поверху на беємве...

«Може, нічого страшного?» – запитувала невідомо в кого, спускаючись сходами...

Гуготіння вмовкло. Господар уже стояв біля авто. Молодий хлопчина з сусіднього під'їзду. У нього, здається, своя автомаїстерня... Поспішливо обдумувала, у яку суму вилетіть мені ця філіжанка... Дешевше, мабуть, було б у Париж злітати й випити кави під Ейфелевою вежею!

– Дддддобророррррранку, – почала я.

– А ви оптимістка, – глянув на мене сусід і раптом почав реготати.

Потушила налитий слізьми погляд.

– ...І вона з очима, як у скаженого таргана, вилетіла з під'їзду. На ногах – розпарки. Спортивки й футболка вбрані навиворіт. На голові копиця. Я спочатку хотів виляяти її. Та як побачив цю картину, не зміг стримати сміху, – розповідав нашу сімейну історію мій чоловік.

– Не було б щастя... – продовжую. – Але не всім так щастить із власниками авто!

Гадина Сергіївна

Я працювала офіс-менеджером в одній установі. Начальниця там була людиною настрою. Гарний настрій – усі котики-зайчики, поганий – «ми готовім пушку». Пам'ятаєте, з мультфільму «Бременські музиканти»?

За мої два роки роботи «зайчиком» ставала від сили разів десять. А решта часу... Хоч, щиро кажучи, я легко адаптуюся до будь-яких умов і мало чим переймаюся.

Одного такого войовничого дня прогриміла моя шефіня:

– Збирай начальників підрозділів. Негайно! – і гепнула дверима.

Я швиденько набрала повідомлення для всіх у робочому чаті: «Гадина Сергіївна збирає начальників у себе через 10 хвилин».

Подзвонив телефон. Я відволіклася. Почали приходити колеги. Усі привітно посміхалися мені. Дехто мовчки підморгував. Одна сказала: «Оце ти витворила!»

Я не зрозуміла загального пожвавлення. Колектив потрошку збирався. Аж тут вискакує моя директорка й лається:

– Ти якщо не поважаєш мене, то хоч би боялася! Дивитися треба, що пишеш! – і традиційно гепнула дверима. Бідні двері.

Я зайшла в чат... Що я там не те написала?!

Гадина?.. То ось чого всі посміхалися... Ну, звісно, це очеп'ятка!

Я уклінно перепросила Галину Сергіївну, а все ж її тепер інакше, як Гадина, не величають... Буває...

Не було щастя...

Я чекала його майже рік. Прокидалася вночі й дослухалася до звуків. Собака загавкав. А раптом це він його сполошив? Невже таки наважився прийти, попри всі наші сварки й розставання «назавжди»?

Зараз теленькне дверний дзвінок, я босоніж побіжу відчиняти. Кинуся йому в обійми без слів, пояснень і виправдань. Господи, як я за ним сумую! Мені бракує повітря, коли думаю про нього...

Час летів. У двері ніхто не дзвонив. А якось зустріла його з дівчиною. Трималися за руки й мали вигляд закоханих. Я, схудла, змарніла, на їхньому фоні не витримувала конкуренції. «Кому таке опудало потрібне 25-ти з хвостиком?» – думала про себе і, плачучи, проколювала нову дірку на ремінці.

Колеги відправили мене на тиждень у відрядження. Зміна оточення й усе таке. Але звідки привезла тільки вірус... Не було сил плентатися до лікаря. Викликала додому. Приїхав, імовірно, студент. Сказав, що я його перша пацієнтка, тож мушу одужувати швидше і не псувати статистику. Мені було не до жартів.

Оглянув. Розписав лікування, попутно розповівши про народні методи, і зник... А в квартирі залишився його рюкзак.

Я ледь добрела до балкону, однак побачила тільки «хвіст» швидкої. Розсердилася на хлопця! Жарти він мені тут жартує! Краще б за речами своїми глядів.

Прийняла ліки. Голова розривалася... Але треба ж зателефонувати в лікарню. Довго пояснювала, щоб дізнатися номер телефону.

– Добрий день, хлопче, – почала я зверхньо. – Якщо ви такий уважний до хворих, як до своїх речей, то я нікому не заздру.

У трубці було тихо.

– Агов. Ви ще там? Приїжджайте й забирайте свої речі.

Я назвала адресу й поклала слухавку.

Хвилин через двадцять у двері подзвонили. Я пішла відчиняти. На порозі стояв незнайомиць.

– Вам чого? – запитала хриплим голосом.

– Ви телефонували. Дали адресу. Сказали забрати речі.

Я розуміла, що відбувається якась плутанина.

– Зайдіть до кімнати. Вибачте. Мене ноги не тримають.

– Ви температуру коли міряли?

– А ви хто? Лікар?

– Так, – усміхнувся гість, і милі ямочки заграли на його щоках. – Я огляну вас, а тоді продовжимо розмову.

Погодилася. Він дав мені пігулки. Заварив чаю. Закутав у ковдру.

– Поспіть. Я ще прийду ввечері. Живу на сусідній вулиці. Двері теж зачиню. Не хвилюйтеся. Відпочивайте.

Стільки уваги, подумала, засинаючи. Увечері прийшов, як і обіцяв.

– Як ви себе почуваете?

– Ніби краще.

Ми почали з'ясовувати ситуацію.

– Цей хлопчина дуже розумний. Мені треба було піти у справах, і я попросив його підмінити... А тут ви. Зараз наберу, бо він,

мабуть, голову зламав, шукаючи свої речі. Він толковий. Але такий розсіяний.

Поки чекали студента, розмовляли. Дмитро – так звали мого нового знайомого – приніс мед, фрукти. Пили чай, і він розповідав кумедні історії, що траплялися в його медичній практиці.

Невдовзі прийшов забудько. Ми віддали йому рюкзак.

– Буде з чого завтра посміятися, – прокоментував пригоду гість і почав збиратися. Обіцяв провідати наступного дня.

Температура до ранку не піднімалася. Ліки подіяли чи хтось інший?

Побачимо. А серце приємно стиснулося від учорашніх несподіванок.

П'єтуні

Сірий дощ безжально періщив усе літо. Ніби плакав разом зі мною над розбитим життям. Я не перша і не остання – без толку втішала себе тривіальними роздумами.

Чоловік покинув мене навесні. Саме тоді, коли я рахувала дні, щоб поїхати на улюблену дачу (страх як не терплю квартиру!), – висадити квіти й розсаду. Мій коханий, моя опора, мое життя, батько наших дітей, збираючись на роботу, сухо кинув: «Дача моя, квартира твоя. Комунальні платитиму. З голоду теж не помреш». Коротко і... не ясно. Чому? За що? Чим завинила? Що не так?

Не влаштовувала сцен з істериками, не з'ясовувала стосунки. Хлопці наші вчаться в столиці. Майбутні програмісти. Додому рідко приїжджають. Чоловік після двадцяти років спільного життя пішов до іншої. Як мені тепер бути? Ураз стали неактуальними нові кулінарні рецепти, меню на щодень. Я ж займалася суто домашнім господарством, дітьми! Ні роботи не мала, ні

захоплень. Хіба що квіти. Але того року в мене нічого не росло. Усихало та скручувалося листя навіть у невибагливих рослинки. Усі мене покинули... Зрадили...

Майже нікуди не виходила з дому. Не хотіла нікого бачити й нічого обговорювати. Депресувала всю осінь і зиму. Дочекавшись весни, вирішила облаштувати-таки на балконі зелений куточок. Квіточки мої настраждалися разом зі мною. Тож я пересадила їх, купила кілька нових рослинки. Говорила з ними. Поливала, підживлювала, витирала пил із листочків і розмовляла. Цілувала листочки. Притуляла до обличчя. А в дощ, обпершись об балконну раму, плакала навзрід над своїм нікчемним життям.

Одного ранку, вийшовши на балкон із чашкою кави й посміхнувшись сонечку, традиційно привіталася зі своїми зеленими улюбленцями. Кавую!

– Смачного вам! – чую раптом з вікна сусідського будинку.

Ви тепер розумієте, чому я не люблю квартири? Отож! Кожен крок видно! Із будинку навпроти висунувся спортивної статури чоловік, лисий і бородатий.

– Дякую, – відповіла й зачинила балкон.

Того дня пішла до бібліотеки, набрала книжок. Увечері ввімкнула на балконі лампу й із чаєм сіла насолоджуватися свіжим виданням.

– Добрий вечір, – уже знайомий чоловічий голос озвався до мене.

– І вам.

– Ви мало рухаєтеся. Щодня бачу вас тут. Можна запросити пані на прогулянку?

– Ні.

Зайшла до кімнати. Треба розпитати в сусідів, що це за реп'ях у нас оселився! Невже не зрозуміло, що я не хочу спілкуватися? Не хочу!

Наступного ранку почепила довгий тюль на вікна, щоб закритися від настирності сусіда. Спокійно поговорила з квітами. Випила кави. Аж ось у двері подзвонили. Я нікого не чекала. Може, сусідка?..

Одчинила.

Лиса голова з чорною бородою перелякали мене до смерті!

– Доброго раночку! – посміхнувся мій сусіда. – Прошу вашої допомоги! Будь ласочка.

– Кажіть, – байдуже промовила.

– Я іду.

– Як добре! – вирвалось у мене.

Він розсміявся і продовжив:

– Ненадовго. Але мої петунії стільки не витримують. Я бачив у вас на балконі теж є квіти. Чи не погодитесь прихистити моїх улюбленців?

Я розтанула.

– Квіти? Так. Звісно. Приносьте.

Приніс горщики й відкланявся. Я не питала, коли він повернеться. А нові мешканці дуже сподобалися. Соковите листя. Великі квіти. Цікаво, чим він їх підживлює. Мої не такі.

Днів через десять сусід повернувся. Помітила в його вікні світло. Та до мене не озивався. Минув день, другий. Я раділа, що квіти все ще тут. Віддавати їх не хотілося. Але ж він просив доглянути лише на час його відсутності!?. Уже безперервно сиділа на тому балконі, щоб перестрігти сусіда. Увечері побачила нарешті лису голову.

– Добрий вечір, – кажу, – ви повернулися?

– Так, кілька днів тому. Спека спала. Пройдімося?

– Зустрінемося біля під'їзду.

Я спустилася вниз. І перше, що запитала:

– А петунії? Коли ви їх заберете?

– То ж подарунок! – підморгнув. – Я весну й півліта спостерігаю за вами. Ви стільки любові й тепла даруєте квіточкам. Якщо бути відвертим, я щиро їм заздрю.

Я розсміялася. Безтурботно. По-дитячому. Піймала себе на тому, що чи не вперше за останній рік так сміюся.

Після прогулянки ми вдвох пили чай на балконі. А мої-його петунії хитро погойдували своїми голівоньками: життя триває...

Іван Петрович був дуже уважним. Ще б пак! Він розповів, що пів року за мною спостерігав зі своєї шпаківні. Усе про мене

дизнався. Що я одна. Що майже не виходжу надвір. Що люблю каву й квіти. «Нехай мої квіточки у вас побудуть!» Психолог, дай Бог йому здоров'я. Про його дружину й дітей не запитувала. Він теж не торкався сімейних тем.

Приносив мені добрива для квітів. Дарував горщики з петуніями, фіалками, ліліями, гіпеаструмами. За рік їх назбиралося до сотні. Якось я прокоментувала, що треба буде окрему квартиру для квітів купувати.

– Не питання, квіточко, – відгукнувся. – Ти ж знаєш, що в мене агенція нерухомості. Будь-яке бажання виконаю.

– Уже б краще будинок, – проговорилася, – терпіти не можу ці сорок квадратів!

– Є варіант! Збирайся!

Ми сіли в машину. Їхали недовго.

– Можна оглянути ці володіння! Будинок старий. У ньому ніхто не живе. А земельки багато. І садочок є.

Я давно не була на природі. Пташки привітно щебетали, блудний кіт терся об мої ноги. Серце радісно забилося... Отут троянди висаджу. Там виноград. А там хризантеми. Уже почувала себе господинею. Але! Було одне «але». Чи зможу я сама утримувати будинок? Та й про ціну ми не говорили.

– Мені дуууже сподобалося місце! Яка ціна?

Іван Петрович хитро подивився на мене. Пішов до машини. Повернувся з пакетом.

– Іване, чому ти мовчиш? Що? Дуже дорого?

Він мовчки витягнув з пакета шампанське, бокали, цукерки й фрукти.

– Ціна, кажеш? – відкоркував пляшку й налив у бокали. – Живи тут зі мною. Така ціна тобі підійде?

– Це жарти?

– Ні. Моя дружина п'ятнадцять років тому поїхала на заробітки в Польщу. Я був проти. Але хто мене слухав. Як розумієш, додому вона не повернулася. Ще й забрала доньку. Я залишився сам.

На якусь він мить замовк, а тоді повів далі:

– Звісно, у моєму житті були жінки. Дехто хотів грошей, претендував на житло. Дехто нахабно й підступно використовував

мене. Ти така чиста й безкорислива. І ти перша, кому я запропонував жити разом. Вирішуй...

– У мене за плечима двадцятирічний сімейний досвід. Я не знаю, що сказати. У нас дорослі діти. Як усе це виглядатиме?

– Життя мене навчило цінувати кожен мить. Мені однаково, що скажуть інші. Я хочу, щоб ми були щасливі. Тут і зараз.

І я погодилась.

Правду кажучи, не знаю, чи відчувала я спочатку любов до Івана, але зустрічати своє 40-річчя на самоті теж не хотілося. Він здавався щирим, добрим, порядним. Чому б і ні?

Ми переїхали в будинок. Потроху облаштовували його. Часто бували на виставках квітів, балах хризантем і тюльпанів. Привозили саджанці. Іван любив подорожі. Відвідували концерти симфонічного оркестру. Тут наші смаки також збігалися. Я відчувала, що знайшла свою половинку.

На мій день народження чоловік подарував поїздку на море. Ми чудово відпочили, та, повернувшись додому, я злягла. Голова обертом, тиск, нудота. Іван сполошився. Покликав лікаря. Направили на аналізи, кардіограму.

Із купою папірців вийшла з лікарні. Мій коханий чекав біля машини. Я спинилася на хвильку, замилувалася ним. Відчула незмірний прилив ніжності й любові. І щаслива пішла повідомити приємну новину!!!

Із життя

А було мені двадцять три. Щойно вийшла заміж. Жили ми окремо в бабусиній квартирі. Працювала на фабриці. Чоловік на заводі. Того дня він був на другій зміні, тож ми з подругою вирішили сходити в кіно. Умовилися, що вона після роботи до мене заскочить, повечереємо й підемо.

Я прийшла з фабрики. Спека... двадцять вісім градусів. Зняла плаття і в самій білизні готувала вечерю. Двері в квартиру залишила незамкненими. Тоня, подруга, зараз уже буде. Так і сталося. Стукіт. Кажу, Тоню, заходь. Відчинено.

Виходжу з кухні, а в моїй квартирі незнайомиць. Верешу, задкую до кімнати накинути щось на себе. Перечіпаюсь. Падаю.

Далі не пам'ятаю нічого.

Розплющила очі. Я на дивані. Перелякані подруга й той чоловік підскакують до мене.

– Що болить? Де болить?

– Голова. Потилиця... А так нічого.

– Струс мозку, мабуть. Ти об батарею гепнулася. Налякала добряче! Я заходжу, а ти лежиш на підлозі. Біля тебе чужий чоловік вовтузиться... Що мені спочатку було думати?

Словом, не було б щастя, та нещастя допомогло. Моя подруга Тоня згодом вийшла заміж. Незнайомця звали Толя. Він під'їзди переплутав!

Медуза

Увесь район називав її «медузою». По-перше, тому що пускала отруту за найменшого шансу висловитися. Лаялася з усіма, боронячи свої інтереси, ляпала брудом урізнобіч. А по-друге, мала безліч «щупалець». Була депутаткою у своєму районі, головою профспілки, заступницею голови громадської організації, очолювала відділ на основному місці роботи, ділила із сестрою агенцію нерухомості, носила каталоги «Оріфлейму», продавала махрові рушники, домашніх гусей і річкову рибу – усе «майже за дарма».

Виявляється, вона мала родину! Двох синопків і чоловіка. За найменшу провину хлопці йшли в «штрафбат» – проплюю-

вали сотки городів, обривали відрами черешню чи смородину, теребили квасоллю й кололи горіхи.

Медуза ж з усіх сил старалася для них. Щоб усе як у людей. Одружила. Онуків тягала всюди. Демонструвала, які вони найнай... Іграшки мають найдорожчі, костюмчики з-за кордону, за індивідуальним замовленням шиті, дитячий садочок приватний, і там найкомпетентніші вихователі. І таке інше.

Справжній «кастинг» улаштувала з відбору першої вчительки для старшого. «Не знайду таку, як треба, в інший район возитимемо. Нам шо!»

Керувала вона довго. Аж сталося непередбачуване, неконтрольоване. Медуза оніміла й отрути випустити не спромоглася.

Відбулося це на великій перерві. Вона в справах забігла до школи. Заодно й онучка навідати. Поглянути, чи все гаразд. А він своєю дитячою наївністю візьми та й мов на цілий клас та ще й при вчительці:

– Мені соромно, що ти моя бабуся. Не приходь сюди більше!

Усім закривала рота, ставила на місце. А тут... Ватними ногами добрела до службової машини.

«Передінфарктний стан», – повідомили в лікарні. Не схотіла лягати. Поїхала мовчки додому. Зранку невістка знайшла на підлозі.

На відспівування прийшло багато поважних персон. «А як хоч звали її?» – нишком допитувалися присутні. «Медуза... Прости Господи, й імені її не знаємо...»

А він мовчав...

А він мовчав. Мовчав, коли я запрошувала на своє весілля. Мовчав, коли повернулася до опустілої батьківської оселі з котом і собакою. Мовчки допомагав мені виносити гілляччя з

городу після бурі. Так само мовчки ремонтував кран у ванній. Підвозив на базар. Заносив лантух борошна й цукру. Усе мовчки. Німий наче.

– ...моя любя, моє сонечко, хороша моя. Як би мені хотілося сказати ці слова твоєї хазяйки. Як би хотів притулити її до себе й не відпускати. Ніколи. Та чи правильно зрозуміє мене? Га? Кицюню? Мурчиш. Ну мурчи, мурчи, моє пухнасте створіння, – випадково почула я, ідуци повз сінник.

– То скажи, – промовила, упритул підійшовши до нього.

– То слухай, – прудко піднявся, підхопив мене на руки й довго кружляв у вирі абрикосового цвіту.

– Наречена, наречена, – шепотіло травневе листя, а щасливі бджілки наспівували нам вальс Мендельсона!..

Знахідка

– Сто дев'яносто вісім, сто дев'яносто дев'ять, двісті! Фух. Нарешті. Оце так фізкультхвилинка! – подумала я і плюхнулася на гарячий пісок. – Цікаво, на скільки я схудну за десять днів такого ходіння сходами на пляж?

Засунула руки в пісок. Люблю пересипати його, гратися крупинками. Після чергового такого «занурення» відчула, як до пальця щось причепилося. Обтрушую руку – каблучка! Я голосно розсміялася! Каблучка. Та ще й на безіменному пальці! Обвінчало мене море. Тільки з ким? Знахідка срібна з ажурним плетивом. Я неймовірно зраділа! Ніколи такого в моєму житті не траплялося. Чула, що колись у мерзлому оселедцеві ланцюжок золотий знайшли. Чого тільки не буває...

Два дні я спокійно відпочивала, аж на вечір третього познайомилася з хлопцем. Ну як познайомилася? Був шторм. Сходи

мокрі. А він на милицях здійснював свій променад. Послизнувся, й аби не я, то шукав би ті милиці...

– Дякую. Ви мене врятували!

– Прошу.

– Ви де зупинилися?

– На базі відпочинку «Вікторія».

– Треба ж! Це база моїх батьків!

– Гарне місце. І сервіс добросовісний!

– Вони намагаються всіх задовольнити і цінами, і якістю.

А я тут за три місяці майже на ноги став. Минулого року потрапив в аварію. Слава Богу, усі живі. Але мав дві операції на хребті. Якби не гарна фізична підготовка, то складно було б відновлюватися. Я боксер. Не знаю, правда, чи зможу в спорт повернутися...

Слухаю монолог хлопця й нишком роздивляюся його. Справді, сильне тіло, коротко підстрижене волосся. І добрі очі.

– А у вас є наречений?

– Ні. Я одна, – відповідаю якимось аж надто спокійно, хоч терпіти не можу таких запитань.

– І я після аварії залишився сам. Кинула мене дівчина. Гроші любила сильніше за мене. Я їй машину подарував. Квартиру.

(На жалість розраховує, – розсердилася я).

– А ви не думали замість купівлі машин і всяких витребе-нок своїм лялькам фарбованим щось гідне зробити? Наприклад, благодійний фонд заснувати з допомоги хворим дітям. Чи ще щось? Бо гроші є... Самі марнотратством займаєтесь. А тоді жалієтесь.

– Думав... За минулий рік я багато чого передумав та пере-оцінив... Але зараз я сам не впораюся. Може, ТИ допоможеш?

– Цікава пропозиція від людини, яку знаєш близько двох годин.

– Мене Петром звати. А тебе?

– Февронія...

– Як Петро і Февронія Муромські, знаєш?

– Знаю...

– Це доля, що я тебе сьогодні тут зустрів.
– Поживемо – побачимо, – посміхнулась і глянула на свій безіменний палець...

...Але

– На море, кажете, дуже вам хочеться? – сміється мій чоловік. – То їдьмо! Через три дні! Але...

Ох... Як же я не люблю цього «але»... Зараз скаже, що треба генеральне прибирання квартири зробити, дрібний ремонт, перебрати речі й таке інше...

Точно.

– ...Але давайте трішки приберемось у квартирі.

Трішки! Ти ба, як здалеку заходить. Відоме мені його «трішки» за двадцять років!

Умовила почати прибирання завтра:

– Сьогодні продукти якісь купимо. Шльопки. Шляпку.

Чоловік погодився.

О сьомій ранку – підйом.

– Починаймо! Бо ми не встигнемо!

– У мене третій день відпустки. Можу хоч каву зранку спокійно випити?

– На морі питимеш, – лагідно каже чоловік, – а зараз прибирає-мо. Домовлялися ж!

Із пилососом в одній руці й чашкою в другій ходжу й бурчу.

Добралися до кухні...

– Треба плиту відсунути. Ми давно там не витирали пилюку.

– Ага, – щасливо посміхаюся я, поговоривши щойно по телефону з мамою чоловіка. Вона нам два відра огірків передасть. Уродили!

Ми відсуваємо плиту. Миємо. Ставимо на місце. І тут... фокус. Невдалий, правда. Нема газу... Поки чоловік шукає причину, я насмішувато коментую наші збори:

– Я, мов Попелюшка, не поїду на бал, поки не переберу рис із гречкою й не висаджу тридцять трояндових кущів...

– Ти моя Попелюшка, – поривається обійняти мене мій Принц...

На підлозі плитка. Слизько. Він падає й зачіпає шланг із мийки...

Тепер ми ще й без води!

Дякувати Богу, у коханого золоті руки. До вечора і вода з'явилася, і газ, і чисто в квартирі, і навіть огірки засолені!

Усе можна осилити, коли сприймаєш із гумором сімейне життя!

Хмарки

Я люблю вдивлятися в небо. Хмарки нагадують моє життя. Он я з білим бантом із люрексом іду до першого класу. Мов справжня принцеса. Бо той люрекс на сонці блищить найказковішим скарбом. А он – велика хмарка й маленька. То мама й моя маленька сестричка Іруся. Першого вересня мене мама повела в перший клас. А другого вересня сестричка народилася.

Хмарки нагадали й про першу зневіру. Мала тоді років п'ятнадцять. Та ну про це.

А ось хмарки, схожі на обручки... Яке в нас кохання було! На все життя. Він звернув на мене увагу на випускному. Я прийшла у вишиваному платті й віночку. Тоді таке ніхто не носив. Ми добули з бабусиної скрині прим'яті й злежані речі. Я відмовлялася їх одягати. Але мого бажання ніхто не питав. «Хочеш, голою йди», – кинула мати. І я в сльозах наряджалася.

Ігор Володимирович, наш класний керівник і вчитель біології, поглянув на мене так, як ніхто жодного разу ще не дивився! Через рік ми побралися. Я закінчила бухгалтерські курси. Роботи вистачало. Один за одним народилися Андрій та Георгій – синочки. Андрій хоч і старший, а Жорка розбитніший, проворніший. І в школі ставав на захист брата. Хазяйновиті вони в нас. Андрій у дворі, Георгій у хаті... І дуже дружні. Рибалити разом, гуляти теж.

А ось клята хмара. На сімнадцяріччя Андрія купили ми йому мотоцикл. На radoщах помчав він з усіма новиною ділитися. Та так і не поділився... Царствуй, синочку...

А он хрест бачу. Янгола бачу, що руки до мене простягає. Це Георгій. Він якраз дев'ять класів закінчував, коли сталося з братом лихо. Вступив до духовної семінарії. Далі в академію. Прийняв постриг. Буду, каже, за Андрія молитися.

А он яка райдуга на все небо!!! Слава тобі, Господи! За наш сум і наші radoщі...

Новина

Наша Леська зайшла з таємничим виглядом до кімнати, у якій ми зазвичай п'ємо каву, обідаємо і, звісно, обмінюємося новинами. Пліткуємо – по-жіночому. Ми цю кімнату називаємо ньюз-рум. Саме тут відбуваються одкровення, оголюються душі, звідси шлейф новин розноситься по всьому закладу.

Тож Леська зайшла в ньюз-рум і з порогу проголосила:

– Дівчата! Наша Ларка знайшла чоловіка!!!

Усі, як за командою, ми підняли очі на Леську.

– Видумуєш, – кинула я.

– Приснилося? – підтримала колега.

– ФантазІрка ти, – засміялися ми разом.

Леська надулася й замовкла. Насипала кави. Залила окропом. Дмухає і сьорбає. Сьорбає і дмухає. Мовчить.

– Ну, – порушую тишу, – а факти де?

Подруга дивиться повз нас. Байдужим голосом промовляє:

– Ларка на тайоті приїхала. Машина спинилася за квартал до роботи. Вона пішки йшла далі. І погарнішала. І сережки нові має. І сміятися почала. Раніше ж була як грозова хмара. Мало вам? – обвела пронизуючим поглядом.

– Аби щаслива була! – сказала моя колега. Ми розбрелися по робочих місцях. Але думка про Ларку, схоже, засіла в голові кожної.

Вона була модельної зовнішності. Мала довге русяве волосся, блакитні очі. Усе на місці! Ми дивувалися. Така красуня – і одна! Сказати, характером стервозна, – ні. Підмінить, підстрахує, останні 50 гривень віддасть. А то й смаколиками пригостить. На всі залицяння вона твердо відповідала «ні». Наші хлопці прозвали «сніговою королевою».

В обід до ньюз-руму зайшла й Ларка. Ми зиркали на неї, намагаючись щось углядіти й розгадати таємницю колеги.

– Ви чого? – перехопивши черговий «рентген», запитала.

– Хто він? – ми у відповідь.

– Ааа, побачили, – розсміялася своїм дзвінким сміхом.

– Від нас нічого не втаїш, – переможно підсумувала Леська, – колися, подруго! Скільки ви знайомі? Хто він? Заміж звав? Чим тебе приворожив? У нас тут теж хлопці є і не гірші! То що в нього є таке, що ти обрала його?

– Ой, дівчата... Нічого нема такого. Звичайний собі. Ми зустрічалися ще в інституті. А тоді почалася війна. Батько міг відкупити. Там грошей море. А він пішов. Просив чекати й молитися за нього. Я у всіх храмах і монастирях свічки ставила. Молилася й вірила. І ось самі бачите, – звернула погляд у вікно, швидко моргаючи віями. А за мить уже з усмішкою:

– Та краще пиймо каву. Я вам смачненького принесла.

Осінній настрій

Сиджу на прохолодному піску й дивлюся на хвилі. Людей на пляжі небагато. Осінь.

– Море, дай мені сили. Ти могутнє. Поділися своєю міццю. Бо все сиплеться з рук. Чоловік покинув. Син розлучився. Батько помер. І це водночас. Чорна смуга, видно, у моєму житті надовго, – розкриваю зболену душу хвилям.

Тато виховував мене сам. Мати загинула. Він усе для мене робив, навіть більше! А коли почув, що чоловік кинув, ухопився за серце. Інфаркт. Не довели. У батьковій хаті мешкатиму. Чоловік поставив мене в такі умови існування в нашій квартирі, що я погодилася продати свою частину майже за безцінь. Син живе у селі. Фермер. Йому нічого не треба, крім гектарів. Оренда. Купівля. Ще й депутатом до райради обирали. Бідній невістці докучило таке життя. От. Маємо.

– Виноградне вино, дамочко. Скуштуєте? – перервав мої думки смагливий чоловік. – О! Та тут не запитувати треба, а наливати! Стільки смутку в красивих очах! Вам білого чи червоного?

– Червоного!

– Чудовий вибір! Пригощу вас вином «Палкий поцілунок». Воно не приторне. Не терпке. У міру солодке й градус невеликий. Якраз нагадує поцілунок. Завжди хочеться ще, – долив майже доверху одноразовий стаканчик і простягнув мені. – Смакуйте. Захочете палкого поцілунку, – ось, – поклав біля мене папірець із номером телефону.

– Дякую.

Пригубила напій. І справді чудовий аромат і смак. Ковток за ковтком пила вино. Дивилася на море. Слухала його заспокійливий шум. Урівноважена, втихомирена повернулася додому. Очі піймали папірець, що дав продавець вина. На зворотному боці – напис: «Усе буде добре!»

Я посміхнулася. Це знак! Ласкаво просимо на білу смугу!

Вуличне знайомство

«Слава Богу!» – подумала я, коли, наслухавшись добрих слів і справедливих зауважень, замкнула двері конференційної зали та зняла оголошення про проведення заходу.

Спека. Голова гуде, мов потужний завод. Додому! Якнайшвидше зняти ці 10-сантиметрові підбори, сукню-футляр, упастися на ліжко і... – мріяла, підіймаючись на п'ятий поверх без ліфта. Але шойно відкрила двері, – згадала: ОЛІЯ. Ну чому так? Що за...? Як не згадати про це перед під'їздом? Удома лиш огірки й картопля. Без олії ніяк! Подумки прокричавши всі нецензурні слова, я в гумових капцях і конференційному вбрані вискакую в магазин навпроти. До супермаркету не добреду. Візьму вже тут, яка буде. За хвилину виходжу з пляшкою в руках. Перебігла дорогу. Чомусь озирнулася й зустрілася поглядом із молодим чоловіком. Він саме припарковував машину. Як завжди, підхихікуючи, оцінила свій зовнішній вигляд. Міркувала, що ж у мені привернуло його увагу – олія в руках чи взувачка?

У квартирі спекота. Я швиденько посмажила картоплю й, заслужено добре повечерявши, відключилася.

Зранку біля магазину стояв той учорашний хлопець. Уважно дивився на мене. Я викинула сміття й помчала на роботу. Наступного ранку він там-таки пив каву. На третій день запитав мене:

- Пані, ви в цьому районі живете?
 - Так. А ви когось шукаєте?
 - Вас і шукаю. Номер телефону не дасте?
 - Не дам, – гримнула й швидко пішла.
- Увечері зайшла до магазину. Продавчині сміються:
- Відшила кавалера! Жалівся нам.
 - Я не прихильниця вуличних знайомств!

Минув якийсь час. Він більше не з'являвся. Аж ось увечері на переході мене пропускає машина. Іду далі. Авто ж поволі

слідую за мною. Гальмує. Знайоме усміхнене обличчя протягує мені букет квітів.

– Хоч ви й не любите вуличних знайомств, зробіть виняток. Я Матвій. І подає мені руку.

Тисну її у відповідь. Матвій, значить. Ну що ж, ти влип! – подумки хіхікаю й сідаю поруч із водієм, приймаючи його запрошення випити кави.

Безхатченко

Чекаю на автостанції автобус. Мій рейс буде хвилин за сорок, тож зирю по залу й відмахуюся від нав'язливих мух.

Поряд сідає жінка.

– Не розмінюєте мені 20 гривень?

– Розмінюю, – кажу.

– Купую в касі квиток до одного села, тоді доплачую водієві та їду далі. Мілкі гроші потрібні.

Мовчу. Слухаю.

Жінка продовжує ділитися:

– Оце на роботу сюди їжджу. Уже 14 год.

– А взимку як?

– Та як?! Звикла. Раніше ми з подругою їздили. А тепер усе.

Вона заміж вийшла.

– Чудово! – відказую.

– За безхатченка! – сподіваючись на мій пильний інтерес, заявляє випадкова співрозмовниця.

– Буває, – кажу.

– Спочатку годувала його. Жаліла. А тоді він: «Забери мене до себе». Подруга не хотіла. А таки вмовив! «Ти глупа, – каже, – я офіцер. Військовий. У мене пенсія гарна. І машина є. Дружина

вигнала. Без документів і грошей. Допоможи мені повернутися до нормального життя. Будь ласка».

Подруга роздягнула його в коридорі. Усі лахи викинула. У ванні викупала. Побрила наголо. Тіло яке в нього... І що? Вони розписалися! Через півроку взяли й розписалися! А перед тим документи зробили чоловікові. У нього пенсія на картці за рік назбиралася! Військова! То вони поїхали у весільну подорож до Греції! Он як буває!

А ще...

Але тут оголосили про прибуття автобуса, і говірлива жіночка поїхала додому.

Варенька

У далекій юності я мріяла про хлопця з великими голубими очима й світлим кучерявим волоссям. Мати твердила своє: «Аби гроші були! Будуть гроші – усе буде. За гроші все можна купити».

– І любов? – наївно запитувала я.

– І любов, – казала мати.

Він приїхав у відпустку до батьків. Ми були сусідами. Але я ніколи ще не бачила Ігоря. Набагато старший за мене, давно залишив батьківський дім. Нас покликали на вечерю. Оглянув мене згори донизу й сказав моїм батькам: «Годиться».

Я втекла додому. Ридала цілу ніч. Батьки ж не церемонилися: або йду заміж, або світ за очі!

Через місяць ми одружилися. Ігор не шкодував грошей. Купив мені красиве весільне плаття, фату. Аж навіть усміхнулася, побачивши себе в дзеркалі. Може, мати права. І кохання за гроші продається.

По весілі ми зразу поїхали до нього в частину. Як одружений, отримав окреме житло. Заради нього, власне, і взяв мене. Я намагалася догоджати чоловікові. Як могла. А він часто пізно приходив додому. Напідпитку. Зі шлейфом чужих жіночих парфумів, помадою на сорочці.

«Притерпиться, то й полюбитесь», – повторювала як закляття. Мене він не ображав. Не любив, але й не зневажав. Жила в достатку. Навіть прикраси дарував. По статусу, як дружині полковника. Діток, правда, не було. З моєї вини. Але Ігор тим не переймався. Мав позашлюбних.

Весною я вирішила навідатися до батьків. Ігор не зміг, то поїхала сама. Зайшла в купе. Там сидів чоловік, а з верхньої полиці виднілися косички й зиркали хитрі оченята. Я посміхнулася дівчинці. Привіталася. У сумці мала вдосталь гостинців. Вирішила пригостити ними малечу.

– Іди сюди. Тебе як звати?

Вона поглянула на батька. А тоді прудко зіскочила й умостилася біля мене.

– Я Варвара. Мама називала мене Варенькою. А ти хто?..

Ми гомоніли з дівчинкою цілий вечір. Її тато лиш мовчки спостерігав та інколи виходив покурити.

Так і заснула мала на нижній полиці. Голівонька в мене на колінах. Ручкою трималася за мій великий палець. А я сиділа й боялася дихнути. За кілька годин стільки радості й щастя! Серце стислося, хоч я давно змирилася з тим, що не маю діток...

Прочинилися двері купе. Зайшов батько Варвари.

– У вас діти є? – запитав сходу.

– Немає.

– Ви заміжня?

– Так, але...

– Що «але»? Кажіть негайно! – він майже кричав на мене.

– Дівчинку розбудите. Не галасуйте.

– Ти будеш матір'ю моїй донці? Відповідай.

– Ти мене заміж кличеш?

– Покличу! Варвара за останні два роки ні з ким не розмовляла. А ти зайшла, – вона наче рідню зустріла.

Ми говорили до світанку. Я поглянула на співрозмовника в променях ранкового сонця. Мав великі голубі очі. Волосся, що правда, посивіле.

– Я мріяла про тебе все життя, – прошепотіла.

– Доброго раночку, – і рідні, теплесенькі ручки обняли мене за шию. – Ти ж точно залишишся з нами?

– Точно, – сказав Варин батько й вийшов з купе з цигаркою.

Фізик

У своєму далекому минулому... Або так: у якомусь царстві... Або ще так: в одному інституті вчилася я на фізико-математичному факультеті. Але погано вчилася. Дуже погано. Хоч декан і казав, що «фізмат дураков не держит», я була яскравим винятком із правила. Так і не запам'ятала, що однойменні заряди відштовхуються, а різнойменні, себто «плюс» і «мінус», притягуються.

Я шукала схожого на себе. З такими ж цінностями й інтересами. У голові постійно тримала перелік важливих для мене характеристик чоловіків. І якщо з «першого пункту» щось було вже не так, то далі я й не цікавилася. «Вибачте, наші вектори спрямовані в різні боки», – говорила.

Аж ось він знайшовся! Смішний. Незвичний. Розумний. Глибокий. Порядний. Мій!!! На всі сто мій!!! Ми спілкувалися годинами. Телефонем чи зустрічаючись на вулиці. Я ладна була слухати його все життя. Ще й любили однакову музику, читали тих самих авторів, захоплювалися поезією, театром. Пили каву й зелений чай. Дивилися мультфільми й старі, добрі кінострічки. Сміялися з тих самих жартів, цитували однакові фільми...

Були наче дві половинки одного яблука. Яблука, до речі, ми теж любили.

Але... по-перше, він був одружений. А по-друге, він був фізиком. І добре знав, що однойменні заряди відштовхуються...

Зустріч однокласників

П'ять років після школи промайнули наче п'ять днів. Наш клас був дружний. Тож про майбутню зустріч улітку домовлятися почали ще за рік. Щоб ніхто не планував якихось поїздок чи заходів. Щоб усі змогли прибути. Зустріч однокласників – це таке довгоочікуване щастя!

Я за два тижні до події записалася до косметолога, візажиста, перукаря.

Умовленого дня спозаранку помчала ставати красунею. Сукня з відкритими плечима й спиною чекала мого повернення.

Після всіх косметичних процедур із дзеркала виглянула не я. Три тонни тіней, рум'ян, помади, лаку, термозахисту й інших премудростей обліпило лице й здавило бідну голову. Щоб не ображати професіоналів, спробувала посміхнутися. Розраховалася. Це мої два місяці роботи, якщо що. «Краса коштує дорого», – сказала собі й побігла додому перевдягатися.

Часу було обмаль. Та я не хвилювалася. Макіяж, зачіска готові! І хоч мене колихало від тієї зачіски, – радісно мчала назустріч своєму щастю.

Ви думаєте, чого це я так прихорошувалася? Неспроста! Мав приїхати з Німеччини колишній однокласник Мішка. Я зустрічалася з ним у школі пів року. Тоді Катька перехопила. А потім він поїхав за кордон. Дівчата казали, що якось запитував про мене... Така замріяна, я геть забула, що до дверей під'їзду не варто бігти попід балконами. Наді мною жила старенька бабця,

і вона подеколи виливала різний непотріб просто з вікна. Лаялися ми з нею. Але поки що прикрих катастроф не траплялося... До моєї появи з макіяжем і зачіскою! Огірковий розсіл з листям хрону, чорної смородини й гілочками кропу осів на мені зверху... Ааааа!!!!

Я безутішно ридала.

«Усьо пропало, шеф», – раптово подумала й уже почала реготати. Зі мною таке буває... Імовірно, інстинкт самозбереження прокинувся.

«Мабуть, це знак, щоб не йти», – вирішила й поволі посунула у ванну. Пів години змивала перукарські буклі разом із ясным поглядом, пухнастими віями й припухлими губами. І нова дівчина в дзеркалі мені сподобалася! Тоді й пролунав дзвінок у двері. Із мокрою головою, у піжамі пішла відчиняти.

– Привіт!

– Мішка?!

– Я. Заїхав за тобою. Маєш гарний вигляд.

– Ну да, ну да, – подумала.

Не така-то, виявляється, і прикрість, коли тобі на голову щось виллють із сусідського вікна.

Минуле

– Новину чула? Померла баба Михайлина. Ще одна хата спустіє на нашому кутку, – повідомила моя кума й колишня однокласниця Наталка.

– Хай покоїться з Богом, – видихнула пошепки.

– Треба Славкові зателефонувати. У тебе номер залишився?

– Звісно, ні.

Наталка пішла додому, а я сіла на лавці біля хати й поринула в спогади. Кажуть, про покійних мовте добре або ніяк. Та я ж нікому й не розповідаю. Просто картини в пам'яті зринають.

Славко – син баби Михайлини – був моїм хлопцем. Зустрічалися ми ще зі школи. Але їй не до серця був синів вибір. Узяла та й обмовила мене перед ним. Той повірив. Поїхав мовчки. Вивчився в столиці. Там дружину знайшов. До матері зрідка наїздив, а до мене й разу не навідався. Та не дуже й чекала. Життя особисте не склалося. Робота. Домашні клопоти. Радість приносила хіба що хрещениця Анечка, Наталчина доня. Забирала її із садочка, відводила на гуртки. І хоч усі мені прорікали любов і щастя, змирилась уже зі своєю самотністю...

Відспівували бабу Михайлину хмарного дня. Людей зійшлося небагато. Рідня, найближчі сусіди. Я хрестилася, коли отець Андрій читав «со святими упокой...» І раптом зустрілася поглядом зі Славком. Досі не бачила. Вони з братом запізнилися на початок... Наче й не змінився. Серце зрадливо занило. Відвела очі. На кладовище не поїхала. Пішла додому.

Дощу давно не було. Тож вирішила полити дерева. Я люблю поливати. Руки зайняті, а голова вільна. Можна щось обдумувати, аналізувати. Не йшла з ума новопредставлена Михайлина. Давно не тримала образи на неї. І хліб, і молоко носила, як та заслабла. Міряла тиск, викликала швидку.

– Треба було тебе в невістки брати, – яюсь, плачучи, промовила стара.

– Не варто розбурхувати минуле, бабо Михайлино. Як Бог дав, так і є.

Увечері сіла читати Псалтир за покійною сусідкою. Дочитала одну кафізму й почула стукіт у двері. Вийшла. На порозі Славко.

– Ось, візьми за матір, – протягнув пакунок.

– Царство Небесне, – промовила й перехрестилася.

– Не тримай на нас зла, – почав він.

– Я давно про все забула...

Хотіла вже зайти в хату, але Славко притримав мене за руку.

– Поговоримо?

Мовчки пропустила його попереду себе.

– Затишно, – пізній гість розглядав оселю, силкуючись щось з'ясувати. – Ти заміжня?

– Не лукав, Славку. Ти все й так добре знаєш.

Мовчки сиділи в кімнаті, потупивши очі. Ніби поряд і разом далеко одне від одного. І лиш місяць без сорому зирив у вікна. Від долі не втечеш...

Дімуля

Колись у далекому дитинстві я відпочивала в таборі. У нашому загоні був хлопчик Дімуля. Ми його по-іншому й не називали! Волосся світле, кучеряве. Очі голубі. Риси обличчя правильні. Щічки, носик... Хоч малюй. Яюсь ми організували день навпаки. Хлопці переодягалися в дівчат, дівчата – у хлопців.

Дімуля був стовідсотковою дівчинкою! І тоді він мені «роз-подобався». Волосся не таке й гарне, дурниці в розмові верзе... Спроби залицання з його боку відкидала вже на фазі мріянь.

Минув час. Учорашні тінейджери закінчили школу. Розлетілися хто куди. Я вступила на бухгалтера-економіста. Батько мав свою фірму. Тож робота для мене знайдеться. Першого вересня – традиційна посвята в студенти. Ведучий – красень у білому костюмі з червоною краваткою. Кучеряве волосся майже по плечі. Мила посмішка. А голос...

Намагаюся згадати, де могла перетинатися з цим хлопцем. Нічого на думку не спадає. Та ось завершується дійство. Ведуча – струнка шатенка в червоній сукні й білих туфлях – дякує усім присутнім за участь у святі й називає свого колегу по сцені – Дмитро Ісаєнко. Той граційно цілує їй руку.

Як мені хотілося підійти до Дімулі, згадати дитинство!.. Але красеня обступила юрба шанувальниць. Не пробитися. Та й що я скажу?..

Він учився на третьому курсі. В університеті бачила зрідка. Начебто підпрацьовував ведучим на весіллях, корпоративах, різних торжествах.

У жовтні батькова фірма відзначала ювілей. Невеличкий, але все ж таки! Я не планувала там бути. Однак батько забув удома ключі від кабінету – мусила їх привезти.

Перед будівлею фірми збиралися співробітники. Свято ось-ось мало розпочатися. Чекали ведучого. Швидко передала ключі й вийшла надвір. Біла машина зупинилася неподалік. Знайома кучерява голова в білому костюмі з метеликом з'явилася в полі зору.

– Дімуля! – несподівано різко й голосно викрикнула я.

Хлопець глянув на мене:

– Добрий вечір, леді. Вибачте, на мене чекають. Але ваше «Дімуля» звучало досить небуденно й упевнено. Ми знайомі?

Я щось пробелькотіла, і ми розпрощалися. В останню мить передумала й вирішила залишитися на корпоративі.

Дімуля професійно вів святкову програму. Помітив мене серед гостей і запросив на танець. Танцював, до речі, теж дуже класно.

– Продовжимо? – весело запитав. – То нагадай, де ми бачились.

Я кокетувала, тримала інтригу. Дуже не хотіла розповідати про дитяче розчарування й нове захоплення ним через роки. Бо справді марила Дімулею після тієї зустрічі в універсі.

– Добре. Не хочеш говорити, не треба, – сказав, запропонувавши келих вина. – Я сам тебе згадав. Ти була в таборі «Васильки». Мала й вертлява дівчинка. Супила брови, коли щось було не по-твому.

Ми розреготалися.

Батько тим часом спостерігав. Після танцю підійшов і попередив:

– Не думай! Навіть не дивись у його бік. Не цікавлять його дівчата. Ну... Ти розумієш, про що я...

Я ледь не вронила келих з вином. Оце так...Батько продовжив:

– Його не цікавлять дівчата, бо він місяць тому одружився. Тільки з весільної подорожі приїхав.

– То хай буде щасливий...

От візьму й «розподобаю» його. Не вперше!

Афранасьївна

Я на кафедрі мільйон років. Із гаком. Знаю все і всіх. Я права рука завідувача, очі, вуха й усі інші органи чуття. Тож упевнено й безцеремонно тримала себе на роботі. Чого там! Один чоловік з керівного складу нерівно дише до мене. То чому б не скористатися ситуацією, яка прислужиться мені?

Щоб він мені подобався? Боже збав! Але які торби він привозив! Ой! У тій торбі була моя місячна зарплата! Кілька разів злітали з ним до Єгипту. І подарунки дарував. Підвіси, браслети. Золоті, звісно.

Чи здогадувалися колеги? Ха! Де я, а де вони? Хай балакають, хоч язики поковтають.

Але якось-то мій благовірний не вгодив високому керівництву. Я туди не лізла, не цікавилася. А його – фьють. Викинули, як котяку під хвіст. Мене не тронули. А шо я? Права рука завкафедри. Ну там конвертичок маленький принесла. І подарунки невеличкі на свята роблю. Так усі зараз живуть.

Неладне ж відчула, як прийшла в наш підрозділ нова краля... Ноги, очі, волосся. Хоч сідай і картину пиши. Ухх, стерво! Ненавиджу її. Посміхається всім. Печивом пригощає. А я в ки-

шені дулю скручу. І те печиво в смітник викидаю. Не треба мені вашого. Поробленого.

Дай, думаю, придивлюся пильніше. Щось тут нечисто, носом чую... Місяць минув. Тиша. Я вже жалілася на неї завкафедри, як могла. І яскравий макіяж, і голосно сміється, і студентів – молодих хлопців – стало на кафедру більше заходити. Що це за прохідний двір?

І взагалі: хто тут хазяйка? Я чи ця вискочка?

Начальник заспокоював мене. Вона, мовляв, хороша дівчина, розумна, перспективна. Нам такі потрібні. Кому передавати напрацьоване десятками років... І таке інше.

Передавати? Перспективна? Тобто я вже не перспективна? Усе, на пенсію мене?

Демонстративно п'ю валер'янку з корвалолом, охаю і хапаюся за серце. Мене вижити? Не народився ще той, а точніше – та!

Я придумувала собі роботу, перестала запізнюватися й тікати раніше. Слалася перед своїм керівником, а він чи пошуткував, чи натяк мені кинув: «Афанасївна, незамінимих людей у нас нет. Крім вас, звісно».

Сиджу тепер і думаю: «От стерва вона! Нагодувала-таки пряниками...»

«Нічого страшного»

Вона прийшла до нас працювати ранньої весни. Як нині пам'ятаю, ми з дівчатами збираємося на восьмиберезневий корпоратив. Ніна, нова колега, відмовилася. Її спокійне, але тверде «ні», присікло наші подальші вмовляння.

Увечері ми погуляли добряче. Пороз'їжджалися хто куди. А дев'ятого березня – на тому ж місці в той самий час. Робота!

Шеф не любив запізнень. Ми весело обговорювали вчорашнє святкування, подарунки чоловіків.

– Мій благовірний до мами своєї пішов! Квіти зранку купив і помчав. Хай їде. До вечора там пропадав. А я, – обвела радісним поглядом дівчат, – часу не марную! – Валентина жестом королеви продемонструвала браслет на зап'ясті. – Вісім грамів! От!

– Мені чоловік подарував абонемент у фітнес-центр, – почала Люся, але її ніхто не дослухав. До кабінету впливла, мов пава, Василина. Васька. Хутро нової шуби виблискувало в промінні, мов золото Кощея. Ми позаочі прозивали Ваську Кощеїха. Худюща, носата, пліткарка, ще й скнара. Ніхто з чоловіків не звертав на неї уваги, хоч батьки намагалися дорогими речами сформувати образ привабливої дівчини.

– Вау!!! – вигукнули всі, крім Ніни.

Здавалося, нова колега байдужа до всього навколо. Не виказує жодного інтересу до прикрас, косметики, ошатних речей, які на нашу фірму торгівці носили майже щодня.

Одягалася вона просто. Та завжди мала вигляд леді. Ми із зачісками, макіяжами, брендовими лахами – і близько неї не стояли. Одного ранку Валентина заскочила в сльозах. Щойно дверима зламала ніготь, лиш учора манікюр зробила!

– Нічого страшного, – спокійно сказала Ніна, – усі живі залишилися. Це головне.

І не посперечаєшся. Але... Вона завжди спокійно реагувала на наші побутові халепи. Каблук зламався, сережка загубилася. Не дали премії чи не придбали гарячий тур. Стандартна фраза – «нічого страшного». У цих словах не було зневаги, насмішки, проте дівчата добряче сердилися на колегу.

Якось я запізнилася на роботу. Був страшенний ливень. А таксі вчасно не приїхало. Отримала від шефа прочухана й розлючена влетіла до відділу, щоб обговорити це.

Фраза Ніни мене роздратувала так, що я закричала на всю кімнату:

– А що, що страшно? Що для тебе страшно?

Ніна сіла на своє місце. І ледь чутно промовила:

– Страшно хоронити своїх дітей.

Того дня ми здебільше мовчали. Кожен про своє. Це був гарний урок... Нагадування... усім... нам.

Льовушка

Мене запросили на весілля. Колега, яка декілька місяців тому перейшла до нас на роботу, виходить заміж! Запрошення у формі серця виблискувало золотом, відбиваючи світло від намальованої пари обручок. «Будемо раді вас бачити на весільній церемонії, яка відбудеться там-то й там. Юля і Лев», – прочитала я написане. Сіла.

Лев. Доволі рідкісне ім'я. Згадала своє весілля. І свого Лева. Льовушку. Як він одбирав мою обручку при розлученні. А мені ж батьки її купили! І сукню весільну так само. Боже, куди я дивилася? У Льовушки були мама й родичі. А дружина – то так, для годиться. Я жила в чоловіка, платила частку за комунальні послуги, частку на пральний порошок, зубну пасту, частку на їжу. Вони так завжди робили. Хочеш жити тут – плати. У мене від зарплати не залишалось нічого. Податок на заміжжя. Я відверто не розуміла такого. Сперечалася. Переконувала чоловіка, що так у родині не можна... «Ти ж тут їсиш...» – це було завершальне слово нашої сімейної історії.

І ось – Юля і Лев. Піду. Привітаю. Може, це тезка. Юля була доброю та веселою дівчиною. Я купила букет білих троянд і пішла до РАГСу. Молодих ще не було. Аж ось під'їхала машина. Я його зразу впізнала! Одягнутий у той самий костюм, що й три роки тому! І це не від безгрошів'я, повірте! Мама умовила, мовляв, нащо платити більше! З другої машини випурхнула Юлія. Світло розходилося навколо неї. Чиста. Тендітна. Щаслива наречена.

У моєму житті не було такого випадку, щоб я за людину не раділа. А тут довелося «робити посмішку»...

– Вітаю вас, – дарую букет нареченій, обнімаю. Лев не помітив мене серед гостей. І добре. Хай святкують. Я делікатно відмовилася від кафе. Пішла додому. І вже тоді зауважила, що на весіллі не побачила жодного знайомого обличчя. Батьків на урочистій частині не було. Але друзі, давні друзі. Де вони? Дивно. Хоч ні. Якраз-таки все логічно. Хочеш бути другом – плати...

Юля вийшла на роботу після відпустки. Місяць ми не бачилися. Молоді їздили у весільну подорож. Дівчина здавалася змарнілою, змреною. «Швидко ж вони впоралися», – подумала я.

Обняла Юлю. Заварила кави. Спитала про справи. І вона розплакалася. Почала переповідати... моє сімейне життя. Про їхню жадібність і жагу до грошей. Про їхнє лицемірство й хитрість.

Я не хотіла нічого радити, але щиро жаліла дівчинку. Тому через кілька днів мовчки поклала своє весільне фото їй на стіл...

Не розмовляла зі мною тиждень! А потім прийшла на роботу з пляшкою шампанського. Дзвінко сміялася. Такого сміху не чула з моменту її весілля.

– Ми подали заяву на розлучення! – радісно заявила подруга.

– І слава Богу!

Ув'язнений

Був у мене друг. Ще зі школи. Іван. От тільки не закидайте, хитро примруживши очі, що ви про таку дружбузнаєте, що такої дружби не буває. Що це на перших порах, а тоді все одно хтось у когось закохується, страждає. Маячня це все. Кажу вам!

Мій друг Ваня був поряд майже все моє життя. Ми сиділи за однією партою, жили на одній вулиці, навчалися в одному університеті. Я знайомила його зі своїми обранцями, а він мене –

зі своїми дівчатами. Розраджували одне одного після чергового любовного краху. Я вірила йому як собі. А він умів мовчати.

Не думайте, що справа закінчилася весіллям. Моїм з Іваном. Зовсім ні. Точніше, весілля було. Моє. Я вийшла заміж, але Іван з мого життя нікуди не зник. Чоловік сприйняв мого друга, як свого. Іноді вони вдвох обговорювали кінець світу за бокалом пива.

Мій чоловік не ревнивий. Аніскілочки. Та одного разу стався смішний випадок. Він поїхав у відрядження. На два тижні. Я на роботі промерзла, тому, прийшовши додому, швидко набрала гарячу ванну, щоб зігрітися. Вода шуміла. Я не чула дзвінка телефону. І чоловік одразу ж набрав Івана.

Як справи, те, се.

Іван каже: «Вибач, я у ванні. Пізніше поговоримо».

Співрозмовник відключився.

Згодом я передзвонила чоловікові.

– Ти де була? – незадоволено запитав він.

– У ванні. А що?

– От я вас і спіймав! Іван каже, що він у тебе, і кидає трубку, а ти кажеш, що в нього. Аню, скажи відверто, що у вас там?

Я починаю реготати. Неякісний телефонний зв'язок чи погана дикція спричинюють непорозуміння в родині.

– Коханий, – кажу, – я була у ВАННІЙ КІМНАТІ, а не у Вані! Іван, по ходу, теж любитель попаритися, сказав тобі, що він у ванні, а не в АНІ. Не було його в мене, ти що?!

Сміялися довго. Отака в нас сімейна повість! Аня, Ваня і ванна. Двоє у ванні, не враховуючи чоловіка.

Заміж...

Ми не порозумілися. Іван поклав двістігривневу купюру на стіл і подався геть. Я допивала каву, ледь стримуючи сльози.

Пропонував вийти за нього заміж. Утрете! Я не казала «ні». Просила зачекати. Сьогодні зустрів мене з розкішним букетом і запросив на каву. Якраз сім місяців, як ми нібито почали зустрічатися.

Уперше хлопець запропонував побратися ще в нашу першу зустріч. Знайомі ми були з інституту. Та близько ніколи не спілкувалися. І компанії мали різні. Того вечора він проводжав мене додому. Говорили про книги, почуття, вірність. І раптом він стає під ліхтарем і каже: «Виходь за мене!» Я розсміялася. А він не наполягав.

Другу пропозицію руки й серця зробив уже в мене вдома. Приніс величезний оберемок ромашок і каблечку. Попросив батьків благословити. Вони схвалили. Тато сказав мені: «Ми не проти, але вирішуй сама». Я знову розсміялася й нічого не відповіла.

А третього разу... Як бачите, я вже плачу. А Іван пішов... Як йому пояснити, як знайти слова, щоб не образити... Не люблю його! Розумію, що він хороша, порядна людина. Чесна й роботяща. Але... Я постійно згадую Олексія. У нас був роман у листах. Познайомилися на молодіжному форумі. Він жив у Польщі. Учився там. Я в Україні. Розмовляли інколи через вайбер. Переважно списувалися. Обговорювали все: ранок, навчання, домашні клопоти, рух транспорту, обід, зірки, викладачів, свята... Які листи він мені писав!

Чекала на вихідні, бо мав телефонувати Олексій. Мав намір на Новий рік приїхати до батьків. Ми планували зустріч. «Зірньоко моя, я вже в автобусі. Люблю. Чекай!» – таке надіслав мені останнє повідомлення.

На ранок звісток не було. В обід теж. Узяла до рук телефон, але почула по телевізору новину, що автобус, який віз пасажирів із Польщі, потрапив в аварію. Багато жертв.

В істериці обдзвонювала лікарні. Допитувалася, чи є в них Олексій. Ні. Він... загинув. А разом – і наше кохання. Чисте. Кришталеве. Небесне...

Я все розумію. Це життя. Усяке трапляється. І Господь забирає кращих. Треба бути сильною. Я молода. Ще знайду своє щастя. Ні! Олексій моє щастя. Моє впокоєне щастя...

Іван хороший. Дуже. Та як йому сказати, що ще й рік не минув після болісної втрати?

Занурена в спогади, не помітила повернення хлопця. Скільки він так уже сидів біля мене? Коли нарешті зауважила його присутність, Іван говорив: «Я не знаю, що в тебе було в житті до мене. Якщо минуле тебе не відпускає, розберися з ним. А я чекатиму стільки, скільки потрібно».

Я ледь чутно промовила:

– Іване, я обов'язково вийду за тебе. Наступного року. Після Різдва. Обіцяю.

Якби я вміла малювати...

Якби я вміла малювати, то зобразила б зиму. Пухнасту, немов котячий хвіст! Ти б сміявся і тягнув санчата. Я би падала з них. Пам'ятаєш, як розповідала тобі, що мене батько в дитинстві загубив? Я, манюсінька, мовчки випала із санчат і лежала в іншому кінці двору, поки він не оглянувся. Ти тішився з цієї пригоди. Обіцяв робити все, щоб подібного більше ніколи не трапилося...

Якби я вміла малювати, то намалювала б тебе в білому светрі. Тому, що власноруч зв'язала. Твоєму найулюбленішому.

Колись дуже давно мені наснилося, що я маю надлюдські здібності: зупиняю вогонь, стихії, запобігаю небезпеці. Якби я могла, то зупинила б усі війни на світі. І обнімала б тебе. Живо. А не хрест на твоїй могилі...

Настя з Андрієм

Настя з Андрієм мовчки йшли парком. Настрою не було в обох. Воно й зрозуміло. Ніби весна. Ніби всі рідні живі. Але... Оте кляте «але». Андрія не сьогодні-завтра забирають. Спочатку на навчання. А потім... У Насті від слів «потім», «війна», «переговори» починалася істерика.

– Коли тебе заберуть, ми теж із дідусем поїдемо звідси.

– Куди ти з ним таким поїдеш? – запитав Андрій, наголошуючи на хворобі дідуса. Він ледве пересувався по хаті.

– А що мені тут без тебе? Чекати, поки «визволителі» прийдуть? – істерично схлипувала Настя.

– Вір, що все буде добре. Молись. Менше дивись новини.

Настя лише махала рукою й безутішно ридала на Андрієвому плечі.

Андрій зібрався рано-вранці. Він навмисне нічого не сказав коханій. Поїде – нехай. Кожен обирає своє. І він не має права її засуджувати.

Настя прокинулася раніше, ніж зазвичай. Узяла телефон. Знову сльози. Як він міг не попрощатися?!

Дідусь на інвалідному візкові заїхав до онучки в кімнату:

– Настусь, ось послухай. Мені бабуся наша наснилася. Вона варила нам борщ. Твій улюблений. Із сметаною і зеленим квасцем. Вона посміхалася. Це гарний знак.

Онука підняла заплакане обличчя:

– І не смій мене відмовляти! Якщо ти не зі мною, я поїду сама!!!

– Я не буду тебе відмовляти, – промовив дідусь після короткої паузи. – Твоє життя. Тобі й вирішувати. Скажу лише одне: лелеки прилетіли... Тож буде мир! Буде нове життя!!! І ромашкові поля посміхатимуться небові. І висохнуть сльози. І буде благословення на нашій землі. І безліч добрих справ буде зроблено. Відбудуються міста й містечка. Відкриваються школи й садочки.

Серця наповняться радістю та вдячністю. І людство врешті збагне, що найцінніше для всіх і кожного з нас – МИР...

Тости

Іван увімкнув у дворі ліхтар. Чекав на гостей. Кум просив прихистити родину друга. Дружину із сином. Чоловік запалив цигарку. Щось ніхто не телефонує. Аж ось на вулиці почулися кроки. Іван побачив дві дитячі постаті.

– Ви від Руслана?

– Так.

– Казав, жінка й син. А насправді діти. Де ж мама?

– Я мама, – спробувала посміхнутися жінка, – Люба. А це мій син Артем.

– Приємно. То проходите у двір, – він забрав речі й пропустив їх уперед.

Артемко, щойно сів на диван, заснув. Не вечеряв і не мив руки. Іван обережно укритв його ковдрою. Пригладив волосся.

– Ми кілька діб не спали. Їхали. Їшли. Знову їхали, – сказала Люба.

Вона щось довго вовтузилась у коридорі, не в змозі розв'язати шнурки.

– Давайте допоможу.

– Допоможіть.

Іван розірвав шнурки, намертво зав'язані на ботинках. А коли зняв взуття, побачив криваві плями на шкарпетках.

– Взуття було завелике. А все ж краще, ніж домашні капці, – сказала Люба.

– Господи, я зараз швидко ванночку для ніг зроблю.

Він набрав води. Посадив жінку на маленький стільчик. Сам присів біля неї. Люба спочатку соромилася, мовляв, не тре-

ба, я сама. А потім розплакалася від болю в ногах і від того, що нарешті вони знайшли хоч якийсь прихисток.

Руслан – друг і бойовий побратим її покійного чоловіка, на вітер слів не кидає. Пообіцяв, то виконає.

Іван обережно змащував ноги Люби якимось трав'яним настоем. А жінка, заплющившись, уявляла весну. Сонячну, квітучу. Із бджілками. Абрикосовим та вишнево-яблуневим цвітом.

Вона схилилася до плеча Івана. А він обережно взяв її на руки й поніс до ліжка. Стільки нерозтраченої ніжності мав цей чоловік!

На завтра він розтопить пічку. Напече картоплі. Забере Артема із собою в майстерню. Хай залишаються. Хай живуть тут. Хоч і завжди...

Між сиренами та обстрілами

Між сиренами та обстрілами вона знов учила його танцювати. Він після інсульту, паралізована частина тіла, але ноги сяк-так рухаються. Вони жили на першому поверсі, і хоч до сховища рукою подати, він не дійде.

Тож вона залишалася з ним під час обстрілів. У годину тиші варила суп. А після всіх своїх справ умикала на телефоні вальс Шопена.

Вона хореограф. Мала власну школу танців «Василина». Багато хлопчиків і дівчаток успішно навчалися в неї, привозили перемоги з конкурсів.

Війна розпочалася несподівано. Скільки планів було на цю весну...

Стискає губи й підходить до чоловіка:

– Потанцюємо? Ти мені обіцяв.

Він киває головою. Бо мова теж не зовсім відновилася.

Перші звуки. Перші кроки.

– І раз, і два, і три. Спинка. Тягнемо ніжку. Повертаємося. І раз, і два, і три. Зупинилися.

Він просто стоїть і дивиться на дружину. На її гарну фігуру. Згадає юність. Перший поцілунок.

Задзижчали шибки. Вона притулилася до нього... Ця дивна пара так і стояла посеред кімнати, слухаючи Шопена...

Кожен війну переживає по-своєму.

Миру нам. З Богом!!!!

Артур

– Мала, привіт, ти вдома? – здалеку почувся рідний братів голос.

– Біжу з вечірньої.

– А ми тут проїздом. Із товаришем. Нам би в душ. Приймеш?

– Звісно. Ти коли будеш? Щось купити?

Я розгубилася. Їжа вдома є. А ось ліки чи спорядження якесь.

Брата забрали, як почалася війна. Він не був на передовій. Інколи заїжджав до батьків. Я жила в іншому місті, тому занепокоїлася, що брат тут.

– Нічого не треба, – засміявся він, – твоя цілюща посмішка, ну і кави нам своєї смачнучої зварюш.

– Люблю тебе, рідненький.

– І я тебе.

Ми майже одночасно опинилися біля під'їзду. Брат схуд. Посивів. Але в очах ще світилися збитошні іскринки. Ми обнялися. Точніше, я почепилася йому на шию. І довго-довго не хотіла відпускати. Мого старшого брата. Мого захисника. А тепер не лише мого.

– Хочу познайомити тебе з другом. Артур.

Хлопець простягнув руку. Я потиснула її.

– Артур... А яке тобі дали ім'я при хрещенні?

– Мала, ну знову ти за своє... – обійняв мене брат.

– Я не хрещений, – сказав Артур.

– Отакої! Іти воювати нехрещеному не годиться.

– Батьки в мене атеїсти. А я все збирався. Та так і не вийшло.

Я заварила кави. Поставила свіжі кексики. Брат запалив цигарку, хоч ніколи не смалив до цього. Я погладила його по голові. Притулила до себе.

– Добре, ідіть у душ та відпочивайте. Я вам на завтра щось смачненьке приготую.

– Кава у вас справді неповторна, дякую, – посміхнувся Артур.

– На здоров'я.

Я запалила у своїй кімнаті лампадку. Пішла на кухню. Думала про Артура. Як за нього молитися. Підшила іконку в його форму. Покропила святою водою.

Зранку хлопці поснідали й зібралися в дорогу. Я хрестила їхні голови, спини. Їхні тіні, що відбивалися на асфальті, коли мені вже не було їх видно з балкону.

Зайшла до кімнати. Плакала й молилася. Господи, Пресвята Богородице, усі святі... Спасіть і збережіть брата мого воїна Георгія, воїна... запнулася... Андрія... і всіх воїнів на полі брані...

Отак я для себе охрестила Артура Андрієм!

Безупинно молилася за всіх воїнів, вірила в перемогу, просила в Господа зберегти їхні життя.

Війна закінчилася спекотного літнього дня. Артур повернувся живий і неушкоджений! Уже через тиждень вони приїхали до мене. Ми знову пили каву на кухні. Голосно реготали й були щасливі від того, що настав довгоочікуваний мир!!!

– Ти будеш моєю хрещеною? – запитав Артур.

– Аякже! Я вже й ім'я тобі придумала, Андрію!

«Сорока»

Ой, дівчатка, я точно в якомусь житті була сорокою! Ги! Щойно бачу прикраси – млію. Сережки, каблучки, намиста, браслети... Здається, я б їх усі разом начепила на себе! Каблучки з чорним камінчиком, зеленим, синім, голубим... А коралі! Мені подружки на день народження сережки з коралями подарували. Срібні!.. Мій батько завжди жартував, що дістанеться комусь «отака».

Дісталася! Михайло, мій чоловік, – широкої душі натура. Щоб не купувати щодня дрібнички, він подарував мені... магазин! Ото вже я зраділа! Сережки маленькі, з висюльками, з камінчиками, до вушка, кільцями, прямокутниками... Ланцюжки... тоненькі, масивні... Я гралася в тому магазині, перекладала товар чи не щодня. Михайло тільки тішився.

Треба сказати ще одне. Може, це й не скромно. Але! Я виросла в достатку. І зараз не бідую. Тому я легко віддаю, дарую. Прийшли друзі в магазин. Комусь сподобалася прикраса – я з вітрини зняла, подарувала. Завжди робила гарні знижки своїм клієнтам. Інколи багаті подруги залишали мені навмисне більшу суму, знаючи, що я комусь щось задарма віддам.

Отак безтурботно жила я за чоловіковою спиною. Про діток поки що не думали. Ось добудуємо будинок, виплатимо машину...

За кілька днів до початку війни чоловіка викликали до столиці. У четвер зранку він написав: «Кохана, погані новини. Їдь до батьків. Люблю».

Я знала, що телефонувати йому немає сенсу. Ревла. Збирала речі. А потім аж підскочила: а магазин?! Мій магазин!!! Сховаю прикраси в сейф. Щось заберу із собою. Хоча... Навіщо мені ті прикраси! У магазині теж наревлася, поки ховала каблучки з ланцюжками.

До батьків поїхала з рюкзаком за плечима. Документи. Вінчальні ікони. Гроші. Ключі. Усе...

Я знала, що моя кімната в батьків завжди чекає на мене. Мама плакала. Тато мовчав. Дякувати Богу, у нашому місті було тихо. Я теж плакала. Депресувала. Тоді перемикалася. Допомогала волонтерам. Чекала звісток від Михайла.

Аж ось в одному повідомленні коханий написав: «Їдь додому. Відкривай свою скарбничку. Усе буде добре! Люблю».

Щойно отримала повідомлення, – зазбиралася. І хоч батьки безрадісно сприйняли моє рішення, я сіла в машину й поїхала. На ранок уже була в магазині. Викладала на вітрину прикраси. Гралася камінчиками. Чи потрібні зараз комусь ті прикраси! А раптом?!

Дівчата із сусідніх магазинів заходили, віталися. Ми раділи одна одній. Усі залишилися тут. Ніхто не виїхав. Це тішило й заспокоювало.

На другий день у магазин завітала жінка незрозумілого віку. Кросівки, сіре пальто. Не по сезону. Рюкзак....

Я співчутливо подивилася на неї. Переміщенка....

– Добрий день, пані, – звертаюся до неї. – Чим можу бути корисною?

– Добрий день! Слухайте, як же чудово, що ви відкриті! Я дуже люблю прикраси! Любила, – зітхнула вона, – а тепер хоч помилуюся ними.

– Ви – моя перша клієнтка, – кажу, – тому обирайте, що хочете. Дарую.

Жінка сумно посміхнулася.

– Раніше я би не роздумуючи щось узяла...

– То вибирайте, дивіться, скільки всього!

Вона на мить замислилася. А тоді сказала:

– А можна мені хрестик? Свій дівчинці віддала... Вона сама евакуювалася закордон.

Ми вибрали хрестик. Ланцюжок.

– Як вас звати? – запитала я.

– Марія.

– Візьміть ще іконку Богородиці. Нехай оберігає.

Жінка зі сльозами подякувала й пішла. На диво, цього дня до мене заходило багато людей! Купували переважно хрестики або іменні іконки. Приходили друзі й клієнти. Життя відновлювалося! Сяяло весняне сонце. Накрапав дощ. А ми всі хотіли одного. Миру! Відверто кажучи, я не відмовлюся від браслетика на руку. Але то потім уже. Спочатку нехай буде МИР на нашій землі!!!

«Гламурне стерво»

До війни ми називали Вітку «гламурним стервом». Накладні вії, «надуті» губи в прямому й переносному сенсі, татушки, пірсинг, нігті й усі наймодніші новинки були активно приміряні на молоде тіло нашої кралі. Вона обожнювала світські тусовки, потрібні знайомства й далі за текстом.

Її дратувала кухня. Хоч мала машину для миття посуду, і скороварку, і всякі витребеньки, як-от мамині вареники, котлети, відбивні, салатики й запіканки. Вітка не любила домашню кухню, вона любила обідати в кафе. Бо одноманітність страв її принижує.

– Понти, – сміялися ми з неї.

Лютневий ранок був недобрим. Він приніс підступну й безжалісну війну. Хтось днями не міг усвідомити, що ці страхи Господні відбуваються в сусідніх Сумах чи Харкові. Фільм жахів чи поганий сон? Ні... Дехто дивився на реалії через монітори, жалісливо шмаркаючись у вишиванку. Ну, і багато хто пішов у волонтери, ризикуючи життям. Та мова не про це. Не судить і не судимі будете. Ми ж про Вітку.

Побачилися з нею через три місяці. Місто повільно оживало, наче хворий після операції. Ходити хочеться, але ще не мож-

на. День-два треба перечекати. Аби Вітка сама не гукнула, ми з дівчатами пройшли б повз.

– Дівчата, яка я рада! Ви в місті весь час були?

– Хто де, – буркнула я, роздивляючись Вітку.

Вона гуляла з двома малюками приблизно одного віку.

– Це хто? – запитала моя колега.

– Тепер це мої діти. Міша і Маша. Я їх з-під завалів витягла. У родини в селі була. Батьки цих діток загинули. А я тепер там живу. У мене кури, коза, город посадила.

Ми повитріщали очі. Вітка?!! Яка стоп'ятсот разів подумає, а тоді зробить. От тобі й гламурне стерво! Вітка показала себе справжню. Без манікюру й накладних вій.

– І як ти справляєшся? – співчутливо запитали ми.

– Якщо розібратися, немає нічого складного! До всього людина звикає. Дівчатка, аби ви бачили мої грядки!!! Петрушка зеленіє, цибулька тягнеться до сонечка. А молоко в моєї годувальниці, знаєте, яке смачне! Я вже й сир приловчилася робити. Приїжджайте в гості, як буде час. Поговоримо. І з дітками допоможете. Якщо якісь дитячі речі є, – несіть. Поки ми трішки на ніжки зіпнемось.

Вітка попрощалася, бо їй на автобус. Дітям треба спати...

Катька

Кажуть, коханню спеціальних умов не треба. Воно не балуване. Народжується у найнезручніших місцях та за найнеочікуваніших обставин.

Катька понуро спускалася в бомбосховище. Чого їй уже боятися? Чоловік загинув у перші дні війни. Вони ще й року не прожили разом. Хотіли діток. Нещодавно придбали квартиру. Стареньку. Невеличку. Але як вони раділи їй! Потрошку робили ремонт...

Катька вже не плакала. Вона працювала в аптеці, тому брала дві зміни. Приходила раніше. Дівчат відпускала. Після загибелі чоловіка її й так великі очі стали ще більшими. У них була скорбота й приреченість...

У місті то тут, то там чулися вибухи, дзвін розбитого скла... Катерина на диво швидко звикла до всього. Раніше вона навіть заснути не могла без плеча коханого. Чекала з роботи. А тепер...

У бомбосховищі сьогодні було багато людей. Біля дверей стояв хлопчик років восьми-дев'яти й уважно роздивлявся всіх, хто заходив.

У Катьки защеміло всередині.

– Ти загубився? – нахилилася до нього.

– Шукаю маму. Два дні не можу знайти. У квартирі її немає. То я ходжу по найближчих від будинку місцях і шукаю.

– Ми дамо оголошення в інтернеті, поширимо по групах. Не хвилюйся, знайдемо твою матусю, – посміхнулася дівчина.

– Я тобі вірю, – сказав хлопчик і притулився до Катьки.

– Ходімо до мене. У мене млинці є. З варенням і чаєм. Смачно. Ти ж, мабуть, голодний?

– Ні. Мене мама вчила вівсянку запарювати. У мене бутерброди є і чай. Я самостійний.

– Бачу, – сказала вона і ще міцніше пригорнула хлопчика.

Удома вони повечеряли. Хлопчина, уставши з-за столу, пішов мити посуд.

– Не треба, рідненький, я сама. Відпочивай.

– Ні. Я повинен допомагати. Я ж чоловік.

Хлопчика звали Георгій. Йому нещодавно виповнилося десять років. І він пишався тим, що вже дорослий.

Маму його так і не знайшли... А батько воював. Катька забрала дитину до себе, залишивши свої контакти сусідам.

Тепер вона не брала дві зміни. Поспішала додому. Купувала смаколики й фрукти. Минув піст. На Великдень вони разом пекли паску, а тоді відвідали святкову службу. Катька інколи задумувалася над тим, яка ж вона щаслива! Її підопічний дуже хороший. Таки справді «дорослий»! І сумку піднесе, і двері відчинить. І всю чоловічу роботу намагається на себе взяти.

Збігло ще пів року. Від батька Георгія звісток не було. І Катька вже думала оформляти опіку чи всиновлення. Треба дізнатися, думати. Вона полюбила цього дорослого й мужнього хлопчика всією душею.

Аж ось увечері у квартиру подзвонили.

– Добрий ве.., – не встиг договорити незнайомець, як із кімнати вилетів хлопчик.

– Папка!!! Я знав, що ти прийдеш.

Катька мовчки пішла на кухню.

Георгій завів батька:

– Прошу, знайомтеся. Це мій тато Микола. А це моя Катруся.

– Дякую вам, – сухо сказав чоловік.

– У вас чудовий син, – схлипнула Катька. – Я рада, що ви знайшлися.

Микола зібрав хлопчика, і вони пішли. А Катька. Що Катька? Дитина вона малá чи що? Так буває. Діти знаходять батьків, і слава Богу.

Через кілька днів до неї навідалися гості. Георгій кинувся в обійми. А Микола стояв із величезним букетом квітів. Він рішуче випалив:

– Я один раз скажу, а там думай сама. Ти була матір'ю моему синові, будь моєю дружиною!

– Погоджуйся. Він хороший, – прошепотів Георгій.

– Я тобі вірю, – так само пошепки відповіла Катька.

Сувенір для криси

– Осьо! Посилочка прийшла, – радісно сказала моя сусідка, забачивши мене в під'їзді, – важкенька!.. Це мої родичі з Іспанії. Мабуть, прикраси прислали й солодощі! Бач, які молодці, згадали про тітку!

Сусідка чи не силою затигла мене до своєї квартири, щоб я «померла від заздрощів», коли побачу, що ж у тій посилочці.

У картонній коробці було багато паперу. Нарешті вона витягла запакований прямокутник.

– Тю. Я думала, там великий подарунок! Ну, нічого. Може, там сережки, або браслетик, або золотий годинник.

Я мовчки спостерігала. Такий собі інтерактивний «Острів скарбів». Жінка з нетерплячкою роздерла пакувальний папір. Дістала шкатулку. На її обличчі розчарування боролось з надією. Шкатулка... А раптом там браслет! Ну, хоч сережечки. Манюсінки. Ну хіба вам шкода для тітки?..

Шкатулка, на жаль, пуста. Але яка ж гарна! Ручна робота. Вирізьблені квіти на кришці, а всередині вистелено голубим велюром.

– Тьху. Гімно, а не подарунок! Краще б цукерки чи кави прислали.

Іменинниця дуже незадоволена. Ледь не плаче.

Я беру до рук шкатулку, щоб роздивитися виріб та підбадьорити жінку. Перевертаю, бачу на дні напис іспанською. Перше слово ми розібрали «сувенір», а два інших сусідка прочитала по своєму. В її інтерпретації вийшло «сувенір для криси».

– Щооооо? – лаялась імпульсивна жінка й намагалася викинути подарунок у вікно. – Та я зараз...

Аж тут пролунав дзвінок по вайберу:

– Тітонько, дорогесенька. Як тобі наш подарунок? Це твій внучатий племінничок самостійно зробив шкатулочку з підписом: «Сувенір від родини Корисів».

Не знаю, як ви, а я насміялася досхочу!

Валерій

Ми познайомилися з Валерієм місяць тому. Після новорічних свят, від яких я безглуздо й безуспішно чекала якихось там змін в особистому житті. Я давно живу одна. І ніби вік уже такий, що одній і краще. Та інколи – наче хвилию холодною накриє: нехай і без діток уже, нехай і з поганими звичками, і матусю його стареньку заберу до себе, аби зустрівся!.. Щоб можна було й помовчати, і погомоніти на кухні за чашкою чаю. Я люблю крутитися на кухні. Готувати ні. Нема кому. А ось прибирати. То щось протру, то плиту пошкребу.

Отож січневого вихідного я пішла за покупками. Порошок для чистки, гель для миття посуду, білизна, порошок. Суцільна хімія. Порошок був по акції. Узяла дві пачки по три кілограми. «Навіщо?» – хто б спитав. І спитати нікому... Сльози жалю до себе підступно злетіли з очей. Бувають у мене такі хвилини, коли ревти зовсім не хочеться, і причин на те ніяких немає, а реветься так, наче щось трагічне сталося.

Іду до каси з торбами. Реву. Коли чую:

– Навіщо стільки на одні руки? Невже в нас дефіцит на пральний порошок?

І чиясь впевнена чоловіча рука бере мою ношу.

Шморгнула носом. Намагалася посміхнутися.

– Валерій, – сказав чоловік. – Я охоронець на вашій фірмі. Свій. Не хвилюйтесь.

– Охоронець?

– Авжеж. Перед Новим роком став.

– Охоронець то охоронець, – подумала й мовчки пішла за своїм помічником.

– Вам куди?

– Недалечко. Он будинок із червоної цегли. П'ятий поверх. Ліфт, щоправда, не працює.

– Та це не проблема. Ми й пішки зможемо, – посміхнувся.

Він доніс до дверей мої покупки, ну, а я, як привітна господиня, запросила чоловіка на каву. Він не відмовився.

– Трясця тобі в печінку, – вилаялася про себе, – у мене кавою й не пахне. Я чай із трав п'ю. Ото нахабний який. Бач!

Ми зайшли у квартиру. Я поставила на плиту чайник. Артистично зіграла здивування щодо відсутності кави.

– Ну чай, то чай, – посміхнувся новий знайомий.

У холодильнику знайшлося вишневе варення. Чай із чебрецем і вишневе варення. Ми говорили про пральний порошок, бо Валерій працює ще торговим представником на побутовій хімії. А мене запримітив із товаром конкурента. Він розповідав про плюси й мінуси пральних порошоків, а я слухала цей потік слів і ловила себе на думці, який приємний у нього голос.

Після «презентації» порошоків ми перейшли до засобів для чищення ванни. Цю інформацію я теж чемно вислухала.

Коли він почав про зубні пасти, я сказала, що з мене досить.

Валерій, здавалося, трошки засоромився.

– Наговорив вам тут.

– Я однаково нічого у вас не купуватиму! – сказала.

– А от і ні! – заперечив чоловік. – У нас ще косметика є. Жодна жінка не відмовиться від цього. Наша фірма...

– Дякую за чудово проведений час, – і я безцеремонно прочинила вхідні двері.

– Ми ще повернемося до цієї розмови. І не один раз! – Валерій підмигнув мені й пішов.

Диво дивне! Я решту часу провела перед дзеркалом! Маски, умивання. Тьху!

Одягла на роботу новий костюм! Підбори. Валерій здалеку запримітив мене. Сяюча посмішка й зацікавлений погляд змусили мене посміхнутись у відповідь.

– Ви сьогодні неперевершена! – сказав чоловік і витягнув з-за спини гілочку манюсінських троянд.

– Дякую. Ви зовсім здуріли? – тихо просичала я.

– Не ображайтеся за вчорашнє, ви перша, хто дослухав до зубної пасти. Це був тест на терплячість.

Я розреготалась у відповідь.

– А взагалі-то я в робочий час на неробочі теми не розмовляю. Тому вважаю доречним запросити вас на каву в обід.

– Без проблем, – погодилась я.

Буду теж тебе тестувати, Валеро! А серце приємно калатало в очікуванні обідньої перерви.

(Усім миру!!! Господи, пошли нам мирну й спокійну ніч!)

Сюрприз

Не буду з нею більше спілкуватися, – подумала я про сусідку, яка частенько виносить своє сміття за двері. І воно там самотнє, благополучно забуте, смиренно стоїть доти, доки вона не вийде з квартири. Узимку то ще нічого. А влітку запахи линуть і лукаво просочуються крізь мої двері...

Декілька разів робила зауваження їй. Чемно хитає головою, що так, це востаннє. А через кілька днів те саме.

Я розсердилася. От допекла вона мене по саме нікуди! Вийшла, а тут – будь ласка. Нова партія.

Тричі натиснула на кнопку дзвінка. Це для своїх. Чужим вона не відчиняє. Сусідка з маскою на обличчі, патчами під очима й закрученим на голові рушником вийшла до мене.

– Це тобі. Від сусідів, – я швидко переставила пакет зі сміттям через поріг і подалася вниз.

– Ой. Дякую. А що там? – не допетрала жінка.

– Сюрприз, – сказала я.

Відтоді сусідка вітається крізь зуби, але сміття не виставляє.

Пісня Перемоги

Максим зиркнув на годинник. Третя ночі. Не спиться. Він чекає на повідомлення від неї. Тобто від них. Від коханої жінки Ганни і її доньки Ілони. Посадив їх на потяг до Львова. Далі Польща, Німеччина. У Німеччині живе його дядько. І хоч вони ніколи не спілкувалися, родич не відмовив надати притулок.

Чоловік непокоївся. Ганну не можна залишати надовго саму. Їй потрібна чоловіча увага, ласка, турбота. Та як не плакала в обіймах коханого, а зібрати сумку й домовитися з дядьком таки вона його вмовила. Війна. Сирени. У Ганни темні кола під очима. В Ілони істерика...

Максим інтуїтивно відчував, що Ганна з донькою вже ніколи не повернуться... Власне, хто він для неї? Так, організатор красивого життя.

Чомусь саме зараз він сердився на кохану. І донька в неї нахаба! Тільки гроші на язиці вертяться! Розваги. Салони. Танці. Модне барахло.

Про своїх двох дівчаток якось не згадував. Про колишню дружину тим паче. Ганна була світлом його життя. А колишня... Він ніколи не дбав про неї так, як про Ганну. Бо гордовита. Ніколи не плакала й не вмiла нічого просити. Жалю не викликала. Не плакала й тоді, коли збирав речі. Стояла в кухні й дивилась у вікно. А тоді взяла ганчірку й почала мити підлогу. Коли він обнімав доньку у коридорі, – навіть не вийшла. Сніжна королева, щоб їй!

Смикав телефон. Тинявся квартирою. Зрештою написав Ганні повідомлення. Відповідь прийшла зранку у вигляді смайлика. І на тому спасибі.

Він переїхав на дачу. Там було не так самотньо. Навесні роботи побільшало. Якось частіше згадував дружину й дівчаток. А Ганна все рідше писала любовні послання. Здебільшого жалілася на нестачу коштів, відверто натякаючи на поповнення картки...

Увечері була тривога. Макс, незважаючи на неї, пішов у гараж. Вибухнуло в передмісті. Дача стояла недалеко від місця вибуху. Дякувати Богу, усе вціліло. Знервований, він забіг у кухню хлиснути чогось міцного. У цю мить задзвонив телефон.

«Колишня» – висвітилося на екрані. Ніколи ж не телефонувала йому!

– Максе, усе добре? – і голос дрижить від хвилювання. Сусіди по дачі давно сказали, що він оселився тут.

– Так. Як дівчатка? – він не знав, про що говорити з дружиною.

– Нормально. Бережи себе.

І поклала слухавку.

– Дурень, дурень, – промовляв Максим, наповнюючи чергову склянку.

Життя пролітало в спогадах, ніби перед очами. Усе ж було добре. Так, жорсткий характер. Слабинки нікому не давала. Проте порядна. Розумна. Дотепна. Ну, не настільки гарна й зваблива, як Ганна. Але ж... Господи. А якби прилетіло до його дівчаток!? А він за ці тижні жодного разу не телефонував їм. Завзято чекав тих клятих повідомлень від коханки.

На ранок поїхав до сім'ї. Квіти. Вибачення. Обійми.

– Сніданок на столі, – буденно сказала дружина.

– То я можу... То ми будемо... Ти не проти?.. – мимрив під ніс.

– У мене зараз поранених повний госпіталь. Мені не до з'ясування стосунків. Вирішуй сам. Це твій дім. І тут твої діти. А про нас... Про нас поговоримо після перемоги!

Давній знайомий

Я голосно розсміялася, почувши по телефону черговий перл від донечки. Саме тоді зі мною порівнявся чоловік у темних окулярах та кепці й промовив:

– Вера, ето ти! Я узнал твой смех!

Він зняв окуляри, і я теж упізнала Гену. Геннадій Миколайович! Постарів, трішки розповнів. Ми понад десять років тому познайомилися відпочивали на курорті в Миргороді. Він із Луганщини. Гарно проводили разом час... Не тіште себе думкою, дорогі мої, що це був курортний роман. Ні! Просто вдень у перервах між процедурами прогулювалися мостом і розмовляли. Він смішив різними історіями. І тішився, коли я заливалася сміхом.

– Тебе палець покажи, будеш хохотать, – говорив не раз.

– Мій батько теж називає мене дурносміхом, – гиготіла у відповідь.

І ось він у нашому місті.

Правду кажучи, коли 2014-го почалася війна, я шукала його в соцмережах. Хотіла дізнатися, що з ним. Знайшла. Ніби схожий. Я інколи підглядала за ним. Новинами не ділився. Фото не змінював. Лише кількість друзів збільшувалася. Живий, то й добре, думала. Посилати запит на дружбу не поспішала.

– Ти як тут опинився?

– Евакуїровался. Я ненадолго здесь. Как же я рад нашей встрече.

– Я теж рада. Де ти зупинився?

– Здесь друзья моих дальних родичей. Хорошо встретили. Кормят. Поят. Одежі, вішь. Я так хотел тебя встретіть. Иногда вспоминаю о тебе.

Я здвигнула плечима.

– Я тобі можу чимось допомогти?

– Нет. Спасибо. Поеду к родственникам. В Росію. Дома у меня больше нет.

– А що, Україна замала для тебе? – різко запитала.

– Я не хочу тебя обіжать...

– Уже образив.

– Глупая. Там уровень жизни. Там пенсии. Зарплаты. Чего ещю надо? Ето ви носітесь со своей незалежністю...

– Чего надо? – перекинула я. – Вільно ступати по своїй землі.

Це було так давно...

Це було так давно, що вже й не схоже на правду. Колись я – ще незаміжня, але вже заручена – поїхала в літній табір на практику. Відпустка в мене була довга. Тож я вирішила використати її з користю і приємністю. І грошей трішки зароблю, і якогось досвіду спілкування з дівчатами набуду.

Дітей я любила. Мала двох сестер і брата. Вдома в нас завжди було гамірно й весело. Тому табір мене не напружував. Удень я придумувала конкурси, змагання, вікторини, а ось уночі... Взагалі, кожна ніч у таборі – таємнича, непередбачувана й загадкова.

Уклавши спати своїх малих, ми, дорослі, продовжували розважатися. Крутили дискотеку. Чи палили вогнище. Чи просто сиділи в будиночку старшого вожатого, пили вино й розмовляли. Благодатні були часи...

Через тиждень після початку зміни до нас приїхав фізрук. Блідий, із запалими щоками й блукаючим поглядом. Ми зразу ж охрестили його Поганином і з цікавістю кілька днів спостерігали за новачком. Перше здивування прийшло на річці, коли виявилось, що в Поганина є біцепси та прес. Ще й обличчя порожевіло, напевно, через на нехитру увагу дівчат. Він здебільшого мовчав. Хоч із дітьми був говіркішим.

– Йому з нами не цікаво, – хмикнула моя напарниця.

– Ми йому не пара, – підтвердила я.

...Завершувалася табірна зміна. Ми готували святкове вогнище, концерт. Гарно промайнули ці тижні. Ми всі звикли одне до одного, прив'язалися, полюбили. І ось дівчата фарбують очі, тоді плачуть, ідуть умиватися й знову фарбуються. Увечері наш Поганин прийшов із гітарою. Ми й не знали, що він грає. Це був справжнісінький концерт. Стільки пісень переспівали разом, стільки почули нових композицій! Шквал емоцій. І знову сльо-

зи. Прощання. Номери телефонів. Збирання. Поодинокі парочки. Поцілунки. Сльози.

Оскільки це була моя перша команда, то я щиро, подитячому ридала з ними. Усе. Пусто й тихо стало навколо... Кілька днів для прибирання території. І – ласкаво просимо до табору «Волошка»!

Я блукала між будиночками й плакала. До мене підійшов Поганин.

– Давай перепочинемо? Бачу, ти вперше тут?

– Уперше, – шморгнула носом.

– Не сумуй... – він щось говорив, але я ніби випала з реального часу. Аж раптом побачила перед собою симпатичного чоловіка. Мені так приємно було, що він підійшов утішити саме мене, а не когось іншого. Лестила його увага. Запримітила його красиві очі й приємний сміх...

– ...меш? – повернулася зі свої думок. – Ти мене взагалі не слухала, – розсміявся співрозмовник.

Я знову почала ридати. А він обійняв мене й тихесенько гойдав, наче немовля.

– Заспокоїлася? – витер мої сльози. – Питав, чи каву пити-меш?

– Так!

– Ну, пішли.

Звідтоді ми майже весь час проводили разом. Я рідко телефонувала Денисові – моему хлопцеві, виправдуючись зайнятістю. Насправді, по вуха закохалася в Іллю. На дискотеці всі повільні танці були наші. Ми завжди трималися за руки. Він співав мені під гітару. Ми гуляли хвойним лісом, дивилися на зірки й загадували бажання.

Якось увечері Ілля запропонував піти на річку. Ми довго плавали. Він узяв мене на руки. Це було, напевно, дуже гарно при місячному сяйві. Не з кожним таке трапляється, – заздрила сама собі. – Дорослий чоловік (Іллі було 35, а мені 23) тримає тебе на руках. Ти потопаєш у морі ніжності.

– Іллюшо! Я люблю тебе. Але я заручена, – раптом промовила.

– Я теж тебе люблю. Таку юну, довірливу, ніжну... Не бійся. Ми просто чудово проводимо час.

Мені стало невимовно тяжко на душі. Не хотіла повертатися до Дениса. Та Ілля сказав, що одружений. У нього зараз не найліпші часи, але факт є факт.

Знову завершувалася зміна. Мені вже не так боляче було розлучатися з дітлахами. Я чекала вечірнього вогнища. Пісень під гітару. Та за кілька годин до вечері Ілля підійшов і сказав, що йому терміново треба їхати.

– Ти повернешся?

– Скажи краще, яке твоє улюблене місце, де ти проводиш хвилини радості й суму?

– Я люблю бути на території нашого монастиря, – відповіла.

– Там така сила...

Він поїхав і... більше не повернувся.

Через рік у поштовій скриньці я знайшла листа. Від Іллі. Уявляєте? Паперовий конверт, а в ньому листівка з видом на монастир. І напис: «Я був тут. Я відчував, що ти поряд. Дякую, що ти мені зустрілася...»

Щасливчик

– Ось і перші заморозки, – з награною веселістю промовив Ігор. – Рано вони цього року. Усе невчасно! Господи, як же все невчасно!

Я мовчки дивилася на свого колишнього чоловіка.

– Їдеш ти невчасно. Захворів я невчасно. Зрозумів, що... – він запнувся.

Сів. Обхопив голову руками й почав плакати.

Я спокійно спостерігала за звичним ходом подій. Зараз жалітиметься на роботу, хвору матір, важке життя. Буде казати, що я там добре влаштувалася – ані проблем, ані турбот.

Ще недавно Ігор мав усе, про що мріяв: дружина, батьки, квартира, дача, дві машини, бізнес... Вважав себе щасливчиком, але не цінував нічого. Ба більше: і ніколи не дякував за те, чим був обдарований. Пихато вважав себе господарем життя й думав, нібито всі досягнення й успіхи – лише його. Але помилявся.

Колись я покохала не успішного бізнесмена, а юного веселуна з добрим серцем. Не розгледіла, молода-дурна, під пишним блиском гниле начиння. Та майже зразу після весільної подорожі забрала речі й переїхала до батьків. Народила двійню. Хлопчиків. Чоловік сказав, що то не його діти. Кричав, що маніпулюю ним, хочу «відтяпати» собі квартиру й гроші. Доля склалася так, що ми з дітьми невдовзі переїхали жити за кордон до родичів. Навідувалася до батьків зрідка – лише під час відпустки.

Із колишнім зустрілася випадково. Пішла купувати квитки на зворотний шлях. Аж тут він. Із мітлою. Прибирає в привокзальному парку. Перший і зачепив:

– Ірка?!

Я зупинилася.

– Ірка... – останніми роками мене лише Іриною Сергіївною називають. Удома я Ірена, Іруся, Іринка. Ірка – це з минулого життя. З того, де була «квартирною аферисткою», яка хотіла «навісити» двох чужих дітей на порядного чоловіка. Посміхнулася. Тепер цей «порядний чоловік» нахабно обдивлявся мене з голови до п'ят.

– Яка ти стала... гарна... Змінилася... Може, на каву?

– Ні. Я поспішаю. На все добре.

– Сссстерво, – почула вслід.

Мої батьки не розповідали, що Ігор програв бізнес, квартиру. Багатом був винен. Переховувався, а тоді все продав і нібито з боргами розрахувався. Батько помер. У матері діабет. Ліки

потрібні. Я попросила рідних дізнатися, що саме треба, і пообіцяла оплачувати лікування.

Щоразу, коли приїжджала додому, відвідувала матір Ігоря. Грошей не залишала. Смаколики, медикаменти – усе! Ігор знав про мою допомогу. Але не мав звички дякувати. Тепер ось хотів викликати жалість. Це було огидно. Звинувачував мене в тому, що почав грати. Бачте, так свій біль утамовував після розлучення. Розмазує сльози та щиро обіцяє допомагати нашим дітям... Мене це навіть розсмішило.

– Мої діти, – кажу з наголосом на «мої», – уже самі себе пречудово забезпечують.

– А я? Я тепер нікому не потрібний? Хворий? Бідний? Без грошей?

– Ти і з грошима був бідний, Ігорю. Але ніколи цього не зрозумієш.

Сім'яна історія

– Ми прожили з вашим дідусем довге життя, – почала я розповідь, примостившись між своїми онучками – Варварою та Ксенією.

Варя старша. Їй дев'ятнадцять. Ксюші п'ятнадцять. Дивно, що вони цікавляться історією нашого роду. Розпитують. Записують. Їхнього батька ніколи не хвилювали родинні зв'язки. Бізнес. Гроші. Рота зайвий раз без копійки не відкриє. У кого він удався? Та хіба ж я не знаю. У свою бабусю. Чоловікову матір. Та магазин тримала. І розуміла лише мову купюр. Їхній музичний хрускіт приносив жінці неймовірну насолоду. Ми все життя щось продавали. Купували. Потім знову продавали. Такий мала хист.

Чоловік був повною протилежністю матері. Усе робив за дарма. Гроші позичав і не забирав борги. Незручно було нага-

дувати. Свекруха виказувала синові не раз. Але так чи інак, а ми завжди мали великі статки. Як народився синок, свекруха купила квартиру й оформила на нього. Щоб онучок ні в чому не мав потреби. Після закінчення школи машину від неї отримав. От і виріс. Яблуко від яблуні.

– Ба, ба, а ти з дідусем щасливо жила? – запитали дівчатка. – Отак із ним одним усе життя? І ні на кого іншого й не глянула?

– Ой, любі мої, хитрі мишенята. Любила я вашого дідуся. Дуже. А тоді він образив мене. Ми не розлучилися. Але тих стосунків уже не було. Та й часу не було на романтику. Ваш маленький татусик вимагав до себе уваги. То садочок. То школа. То їжа. То прибирання. Я про себе й не згадувала.

Якось чекала на зупинці транспорт. Тоді автобуси ходили не так, як тепер. Могла й годину чекати. А надворі мороз. І я забула рукавиці вдома. Стою, руки тру. То в кишені ховаю. То хекаю на них. Аж ось підходить до мене молодик. Простягає пальчатки. Візьміть. Ви ж руки собі відморозите... І я взяла. Ми разом сіли в автобус. Він заплатив за проїзд. Провів мене до під'їзду. Я подякувала за тепло. Ми розпрощалися.

Того вечора ваш дідусь уже чекав мене вдома. Я зайшла в квартиру. Передяглася.

– У тебе щось сталося? – питає.

– Ні. Чого б це, – хмикнула.

– Ти не захворіла?

– Усе добре. Ось не чіпляйся, – відказала.

А сама пішла мити руки. У ванній глянула на себе в дзеркало. Та я ж сяю, наче новорічна ялинка! Як мало жінці треба для щастя. Увага. Тепло. Добре слово.

Скажу вам, що після тієї зустрічі ми спілкувалися з моїм рятівником майже тридцять років!

– І де він зараз? – запитала Ксюша.

– Помер, – я перехрестилася. – Він був старший за мене.

– І як ти пережила втрату? – не вгавали дівчата.

– Звісно, важко. Але з цим нічого не вдієш. Я згадую його в молитвах. І дякую за своє жіноче щастя. Хоч у нас з ним, вірте чи ні, лише потиски рук і погляди й були...

– Зате це була любов! – замріяно мовила Ксенія.

– Ба! Яка красива історія. Хоч сідай та роман пиши, – прокоментувала Варвара.

– Мої рідні. Дай вам Бог щасливої долі, дівчатка! Проживіть не так, як у романах пишуть, а щиро, у любові та взаєморозумінні. А я молитимуся за вас.

Він і вона

Вона. Узяла телефон. Написати? Що? Мерзнеш? Спиш-ісиш? Чи що? Прочитала твою книгу. Подивилася фільм. І що? Випила кави. Мерзну.

Він відповість жартома: заведи kota, буде тепло. Поклала телефон на стіл. Лягла. Закуталась у ковдру...

Він. Бере телефон. Написати? Що? Мерзнеш? Кави випила? Як книжка? Дочитала? Фільм сподобався? І що? Банальні речі. Відкладає телефон на підвіконня й іде ставити чайник. Зимно вдома. Опалення ще довго не ввімкнуть, – думає, одягаючи старий светр поверх сорочки. Кота покликати? Краще б, звісно, кішку. Посміхається думкам чи спогадам. Бере знову до рук телефон.

Вона не засне вдень. Тягнеться за телефоном. Натискає цифру 3. Швидкий набір. Іде ставити на плиту чайник.

Він у цей час теж набирає її номер.

«Абонент не може прийняти ваш дзвінок...», – чують одночасно в слухавці... Він телефонував їй на іншого оператора... Синхронно дзенькає смс, повідомляючи, що абонент знову на зв'язку.

Вона не набирає трійку. Вона чекає. І справді через секунду лунає дзвінок:

– Змерзла?

– Так, – сміється.

– А ти?

– А я чайник поставив.

– То я прийду на каву.

– Заведи краще kota.

– Не люблю котів.

– Ну, мене ж ти любиш, – муркотливі нотки чутно в слухавці.

– У мене чайник кипить. Пішла і я грітися. Пока-пока.

– Бувай.

І вже зовсім інший настрій. І не так уже й холодно. І ти п'єш каву й посміхаєшся чомусь такому, про що й сама не здогадуєшся. А він там, у своїй кімнаті, заварює каву й згадує її посмішку.

Не підглядатимемо за ними. Вони щасливі. Хай так і буде...

Мадама

– Мадама, візьміть яблучок. Ож візьміть. Не пожалкуєте. Смачні, як поцілунок.

Я всміхнулася такому порівнянню й такому звертанню.

– Мадамою мене ще ніхто не називав, – сказала я хлопчині, який продавав яблука. – Скільки?

– Та ви шо? Так беріте. Ви така красива мадама, – почервонів.

Я залишила 50 гривень на прилавку, забрала духмяні яблука й пішла. Було смішно й водночас приємно. «Красива мадама», бачте. Аж ось мене наздогнав продавець «яблучок» і недбало тицьнув у руки букет айстр.

– Це від мене. Вам. Вам. Від мене, – він якось дивно глянув і зник.

Айстри довго стояли на моєму вікні. Дивлячись на них, згадувала неповнолітнього джентльмена. Нечасто зустрінеш зараз таких...

Прийшла зима. Снігу не було. Та мороз пробирав до кісток. Увечері я стояла на зупинці. Аж ось чую:

– Мадама, у вас небудет на хлебушек?

Повертаюся на голос. Бачу хлопчину без шапки із закоцюблими червоними руками й сопливим носом.

– Ви? – упізнав мене.

– Я. Ходімо зі мною.

– Кудя? Кудя ви меня ведьоте?

– Давай чаю поп'ємо, бо я змерзла.

– Я тож змерз, – погодився хлопець, – але не могу угостить мадаму.

– Мадама може собі дозволити пригостити справжнього джентльмена, – усміхнулася я.

Ми зайшли до найближчої піцерії. Дві піци й чай хлопець проковтнув, не пережовуючи. Він відігрівався й собачим поглядом дивився на мене.

– Ти чим займаєшся? навчаєшся? працюєш?

– Я... я лучче пайду, мадама. Ви меня не зрозумієте.

– Дивись, який загадковий! А батьки твої де?

– Уехалі. Я с бабкой. Удвох. Влітку чють легче, а зимою туго.

Та ви не той, мадама, не думайте...

– Мені вже пора, – я глянула на годинник. – Давай так, щоп'ятниці чекатиму тебе в цій піцерії о 18 годині Добре?

Розплатилася. Залишила хлопцеві кілька сковородинівських купюр.

Наступної п'ятниці в піцерії до мене підходить офіціантка. Запитує, чи це я була тут минулого тижня з юнаком. Ствердно киваю. Дівчина виносить розкішний букет троянд. Узимку! О Господи...

– Він щось просив передати?

– «Це для красивої мадами»...

Іван Сергійович

– Пум-пум-пуру-рум, – підмугикував Іван Сергійович самотійно придуману мелодію, неквапно збираючись додому. Важкий сьогодні день видався. Він вимкнув комп'ютер. Почекав, поки погасне синя кнопка. Перевірів, чи зачинене вікно. Витягнув із верхньої шухляди стола в'язку ключів. Підійшов до вимикача. Зупинився на мить. Ніби про щось згадав. Різко повернувся й пішов до шафи. Там його чекав свіжий презент – пляшка коньяку.

– П'ятизірковий. Хм. Витримка. Хм, – промовив. – Ще б десь закуски дістати...

А то буде, як минулого разу. Вдячні пацієнти принесли пляшку. Увечері він, виснажений, захотів розслабитися. Наливав прямо в чашку. І спрагло пив. Як воду. Відразу було кайфово. А тоді вже не пам'ятав нічого. Прокинувся вранці. У чужому ліжку. Голова розривалася на малюсінькі голочки, і вони ніби кололи його зсередини...

– Іване, Іване Сергійовичу, вам кави чи чаю принести? – ангельський голос медсестри Тусічки заставив його підскочити з ліжка. Простирadlo спало, Іван залишився... Так і залишився. Підняв простирadlo, закутався. Сів знову. Підхопився. Ці дії відбувалися блискавично й дуже веселили Тусічку. Вона стояла в яскравій футболці й хіхікала над Іваном Сергійовичем.

– Тусю. Тьху. Анно Андріївно, дозвольте мені одягнутися. Я негайно піду.

– Що, і кави не вип'єте? – кокетливо запитала дівчина. – А як же те, що між нами сталося?

– Вибач. Це була помилка. І взагалі, я нічого не пам'ятаю.

– Як це по-чоловічому звучить, – розчаровано сказала Тусічка й вийшла з кімнати.

Вона пила на кухні каву, коли почула, як клацнув замок. Гість мовчки пішов геть.

На роботі Іван Сергійович унікав розмов із підлеглою. Навмисне ставив її чергувати в несумісні з його чергуванням дні. Хвилювався, що по лікарні підуть плітки. Можливо, шантажуватиме. Проситиме грошей? Але все було тихо.

Отож сьогодні поклав презент до рюкзака й пішов до виходу. У дверях побачив Тусічку. Вона з розпущеним волоссям сяяла в промінні осіннього сонця, наче кульбабка. Без спецформи була ще красивішою. Аж затамував подих. Так захотілося відчутти її у своїх обіймах. От дурко. Нащо було тікати. Слабак.

– Добрий вечір, – люб'язно прочинив двері, – проходите, Анно Андріївно.

– Дякую, – медсестра потупила очі й пішла далі.

Не роздумуючи, Іван Сергійович повернувся назад.

– Забув документи оформити, – сказав у реєстратурі.

– То ви на всю ніч до нас? – пожартували дівчата.

– Як піде, – підморгнув лікар.

Зайшов до кабінету. Довго сидів у темряві. Тоді відкоркував пляшку. І вже хотів пригубити, як у двері постукали.

– Заходьте.

– Іване Сергійовичу, дівчата сказали, що ви повернулися.

– Так, Тусічко, багато роботи. Ти щось хотіла?

Вона мить вагалася, а тоді випалила:

– Тієї ночі між нами нічого не було. Ви спали окремо... Я окремо... Мені просто захотілося вам допомогти... Я викликала таксі й забрала до себе. Ви подобаєтесь мені... Я знаю про вашу втрату. І знаю, що ніколи не займу місце у вашому серці... Вибачте, що так вийшло.

Уже хотіла піти, але Іван по-молодецькому підбіг до неї. Узяв за руку. Довго дивився в очі. Тулив до себе. Гладив волосся. Цілував очі, ніс, щоки, брови, губи.

А сивина... То лише відблиск місяця у волоссі...

Пам'ятю

Дзвінок у двері застав мене зі щойно вимитою головою й зубною щіткою в руці. Відчиняю. Син сусідів. Михайло.

– Вибач, що зрання. Маму забрали до лікарні. Ти до батька навідайся ввечері. Добре?

Я кивнула й пішла збиратися на роботу. Григорій Миколайович і Тамара Федорівна були чудовою парою. Інтелігенти. Педагоги. Він викладав свого часу у виші. Вона в школі. Мали чудове почуття гумору. Любили одне одного. Це відчувалося в кожному слові, жестові, погляді...

Тамара Федорівна інколи жалілася на тиск, але до лікарні справа не доходила... Дасть Бог, минеться.

Я любила своїх сусідів, наче батьків. Тому з величезним задоволенням зайшла ввечері до Григорія Миколайовича. Купила фрукти, сир, печиво. Двері відчинив Михайло.

– Маму не покладали до лікарні. Уяви?

– І слава Богу! – сказала я, – вдома і стіни допомагають.

– Наша людина, – чую сміх у голосі Тамари Федорівни, – сто відсотково з тобою погоджуюсь. Заходь. Я вже чайник поставила.

Тамара Федорівна мала хворобливий вигляд. Але я наговорила їй купу компліментів. Допомогла накрити на стіл. Ми весь вечір жартували, згадували кумедні історії з життя.

– Ой, засиділася з вами, пізно вже, – сказала я, глянувши на годинник.

– Звісно, тобі ж хтозна-куди їхати. Треба збиратися. Я зараз бутербродів на дорогу спакую.

Ми знову регочемо. Іду додому далеко за північ. Тамара Федорівна, проводжаючи мене до дверей, тихенько промовляє:

– Дитиночко, прохання маю. Не покинь моїх хлопців, якщо я раптом раніше піду. Пообіцяй.

– Ну вас. Обіцяю, я нікого не покину. Але ви ще будете жити довго й щасливо.

Обнімаємося. Тамара Федорівна хрестить мене: «З Богом».

Уранці моя сусідка пішла на небо. Григорій Миколайович гідно переживав утрату. А ось Михайло не хотів навіть до квартири повертатися.

– То ночуй у мене, – кажу.

Ніч спогадів, сліз, розмов, признань. Усе з'єдналося до купи. Через рік ми з Михайлом одружилися. Так вже доля склалася...

– Слава Богу за все! – посміхається щасливий дідусь. – Дочекався!..

Із ліжечка на нього дивляться дві пари очей. Тамара й Григорій...

Третій шлюб

Завжди думала, що в парі чоловік повинен бути або однолітком, або старшим на кілька років. Я ніколи не вірила в щирість тих шлюбів, де їй вісімнадцять, а йому вісімдесят один. Не те воно! Покоління різні. Потреби й погляди на життя різні.

Уперше я вийшла заміж за однолітка. Наш шлюб не протримався й півроку. Удруге офіційно заміж не поспішала. Спочатку дитина народилася, а через сім літ поставили штампи в паспортах. Чоловік старший на три роки. З ним їздили влітку на море. На вихідні до бабусь та дідусів. Купили машину. Ходили в піцерію на дні народження. Я мала золоті прикраси. Дитину віддали в так звану елітну школу. Словом, не гірше, ніж у людей...

І ось у свої майже сорок я залишаюся сама. Мій благовірний зустрів кохання всього життя – колишню однокласницю. Вона ще в школі йому подобалася. Я спокійно, цивілізовано відпустила чоловіка. Ми ніколи не мали почуттів аж таких, щоб мурашки по тілу. Середньостатистична сім'я. І нас ніщо не тримало вкупі. Дитина виросла. Улаштована.

Я полегшено зітхнула, коли за моїм уже колишнім зачинилися двері. Розкоркувала вино. Нарізала фрукти. Увімкнула голосно музику. Прочинила вікно. Чоловік не любив ані музики, ані свіжого повітря.

Як же легко стало! Трішки поплакала. Тоді посміялася. Викинула в сміття його чашку й рушники, якими користувався. Зняла в коридорі доріжки. Переставила крісло в інший куток. Починаю нове життя!!!

Якось зайшла до бібліотеки. По роботі. Поки чекала замовлені газети, ходила залом, роздивлялася книжкові виставки. Помітила сивочолого дідуся в костюмі. Сидів і щось жваво писав у блокноті.

Узяла свої часописи й теж занурилася в роботу. Через кілька годин надумала зробити перерву. Попередила про каво-паузу й пішла до ліфта.

Дідусь вийшов за мною. Ми разом спустилися на перший поверх. Він люб'язно пропустив мене до виходу. Відчинив двері.

– Дякую, – посміхнулася.

– Пані, складіть мені компанію?

– Із радістю, – швидко погодилась я.

Зайшли в найближче кафе, пили каву, і мій супутник розповів, що вже на пенсії. Є час попрацювати з матеріалами. Дружина померла. Діти дорослі. Я теж розповіла про себе. Між нами, як інколи кажуть, сталася якась хімія. Не знаю її природи. Але було комфортно й затишно поряд із цим чоловіком.

Він розплатився за каву, і ми повернулися до бібліотеки. Працювали до закриття. А тоді вже, мов давні знайомі, удвох вийшли з будівлі. Гуляли парком. Потім він викликав таксі, і я поїхала додому. Через пів години зателефонував запитати, чи нормально дібралася, і, отримавши ствердну відповідь, побажав гарного вечора.

Який приємний... чоловік! Розсміялася. Ще зранку він був дідусем. А став «приємним чоловіком». Інколи телефонував мені. Розповідав про свої відкриття. А раз запросив до театру. Побачивши його, я, правду кажучи, запишалася, що є його су-

путницею. Класичний чорний костюм. Галстук. Окуляри. Капелюх. А парфуми...

Поцілував мені руку. Цей чоловік умів залицятися!

Після театру пішли в кафе. Дорогою він подарував мені букет троянд. За весь час нашого спілкування жодного разу не згадала, що він старший за мене на двадцять чотири роки. Делікатний. Тонкий. Вишуканий. Граціозний. Ані натяку на щось таке, що могло б мене образити.

– Ти моя весна, – любив повторювати.

Я не витримала такої тихої ніжності вкупі з батьківською опікою й піклуванням.

– Я люблю тебе, – якось видихнула й притулилася до плеча.

Він, здається, не очікував. Завмер. Тоді взяв мою голову обома руками й поцілував очі. Притулив до себе. Я чула, як вистукує його серце. Але він нічого не відповів.

Наступного разу ми зустрілися в п'ятничний вечір. Кавалер був, як завжди, на висоті. Але наче хвилювався.

– Усе гаразд? Ти сьогодні інший.

Він лише притулив мене до себе. Була прем'єра. Вистава захопила. Я зі сльозами на очах виходила із зали.

– Давай просто прогуляємося, – попросила.

Ми мовчали. Важко мовчали. Тиша гнітила мене. Сказала, що їхатиму додому. Він слухняно викликав таксі. І тут я випалила: «Поїхали разом. До тебе. До мене. Неважливо. Я не можу без тебе...»

– Поїхали, моя дівчинко.

Зранку Іван подарував мені обручку. Третій шлюб – найкраще, що сталося в моєму житті.

Спогади

Мам!

*Ти мені вибач, що я став дорослий,
І вже минула сорок третя осінь,
Як я побачив перший раз свій дім.*

Мам!

*А можна, я до тебе завтра приїду,
І ми на кухні не одну годину
Собі на різні теми посидим?..*

Ми сиділи з давньою приятелькою на кухні, слухали Кузьму й ревіли. Кожен через своє...

Катька рік тому поховала матір. Я знала Олену Віталіївну. Ми спілкувалися з нею навіть тоді, коли Катька спочатку поїхала вчитися, а тоді вийшла заміж.

– Вона була мені порадицею й подругою, і могла втішити, і насварити, і присоромити, і розвеселити... Розумієш? – Катька розмазує сльози... – Вона відчувала по телефону, який у мене настрій. Бачила крізь кілометри, чи я в шапці й рукавицях...

Мені її бракує, як повітря. Життя втратило всі кольори... Я спустошена. Здається, частина мене відмерла... Мамо, моя рідна... Як же тепер без тебе...

Я тулю її до себе, гладжу по голові. ковтаючи сльози, кажу «розумію...»

– Як ти можеш зрозуміти? Сама чого ревеш?

– Моя мати покинула мене в лікарні. Ти знаєш, що я ніколи її не бачила. А реву від болю й образи, що в мене матері не було й не буде, як у тебе тепер. Ти хоч маєш про кого згадати, а в мене ні спогадів, ні тепла...

Вічна пам'ять Олені Віталіївні... Ех, як вона нам колись розказувала, куди шпаргалки краще ховати на екзамені!.. А ще навчила мене чистити гранат, – пробую змінити тему.

Заревана Катька вже посміхається.

– Да! А тоді ж вона тирячок мені за шпаргалки виписала.

– А я тоді здала екзамен на п'ять... І досі пиріжки за її рецептом готую, – кажу, відкушуючи шматок.

– А як ми її помадою губи малювали!

– А як замість борщової приправи банку варення в каструлю вперли!

*...Я дуже дякую тобі за то, що я вмю,
І дякую тобі за то, що я розумів
Ті речі, яких не пояснюють навіть в книжках...*

– А як ми обіцяли казати їй тільки правду, щоб не сталося!

А як, а як... Ми поринули в спогади. Минуле на мить стало реальністю. Аж навіть учувся голос Катьчиної мами: «Дівчатка, несучай, прибирайте конспекти...»

Ехх...

Читач

– А який останній номер газети «Зоря Полтавщини» є у вашому залі?

– Ви будете брати? – ввічливо запитує читача.

– Хіба я сказав «дайте»? Я запитав, який останній номер! – він гепнув дверима, бурмочучи: «Понабирають хтозна-кого хтозна-звідки. Питань не розуміють. Інтелектуали-бібліотекарі...»

Як же я його не любила!.. Аспірант. Молодий. Симпатичний. Але такий зааануууудниииий! Ми йому постійно допомагаємо в пошуку джерел! Жодного разу «дякую» не почули. Про шоколадки й мови нема...

Ось, крайній випадок:

– Скільки авторефератів полтавських науковців ви отримали за минулий рік?

– Треба за каталогом уточнювати, – стримано відповідаю.

– Уточніть. Повідомите мені. Я на кафедрі буду до 15-ї години.

Ми сердилися, але робили. Відмова не проходила. Рівно о п'ятнадцятій стукаю у двері кафедри.

– Заходьте!

Стою, удаючи, що не чую. Минає хвилина. Відчиняються двері:

– Я ж сказав – ЗАХОДЬТЕ! Чи у вас проблеми зі слухом? Лікуватися треба. У такому молодому віці хвороби ще виліковують.

«Козел», – думаю, а вголос промовляю, що за минулий рік ми отримали дванадцять авторефератів.

– А звідки вони?

Я була впевнена, що це питання прозвучить. Могла б відповісти. Але в останню мить передумала й сказала:

– Треба чітко формулювати питання. Щоб обслуговування користувача було якісним, він повинен уміти правильно формувати свій пошуковий запит. Ви запитували скільки, і аж ніяк не хто і звідки. Розумію, що ви не філолог. Проблеми з частинами мови маєте. Раджу проконсультуватися. Для аспіранта це неприпустимо.

Не чекаючи відповіді, виходжу за двері. Мені було смішно і страшно водночас. А чого він? Дістав уже! Чи й не начальство! Нехай тільки посміє пожалітися моїй завідувачці!

Робочий день завершився спокійно. Дарма я наступного дня чекала бурі. Було тихо. День. Два. Тиждень. Наш аспірант не з'являвся на горизонті. Місяць блаженної тиші...

Колеги жартували, ставлячи під сумнів саме існування аспіранта після нашої розмови. Я хіхікала. Просила не дякувати за спасіння відділу. Але від медалі та грамоти не відмовилася б... Довго тішилася й жваво обговорювали цей випадок. А там настало літо. Відпустки.

Із першого вересня почали масово видати літературу. Ми з колегами допомагали на абонементі. Набираю комплект підручників для першого курсу. І чую з-за спини знайомий голос:

– Добрий день, підберіть мені, будь ласка, джерела. Я залишу список. Буду вам дуже вдячний.

Здіймаю голову. Аспірант! Зустрілися поглядами. В його очах пробігли смішинки. Мені цього вистачило. Нареготалися досхочу!

Згодом наше спілкування стало частішим і, не повірите, приємнішим. Навіть почали зустрічатися. Напередодні захисту він запросив мене на каву.

– Ти вийдеш за мене? – несподівано промовив. – Надіюсь, запит чітко сформульовано?

Я лише розсміялася.

– Правильна відповідь, – посміхнувся мій майбутній чоловік.

Романтичний сніданок

– Завтра вихідний, – радісно згортаючись калачиком, кажу чоловікові, – хоч відісплюся.

– Ага, – підтверджує моя половинка, лягаючи поряд, – я сам сніданок приготую...

Блаженно засинаю в передчутті вихідного!

О шостій ранку чоловік тихесенько повідомив (сам уголос, мабуть, «покручував» ситуацію), що немає світла й води. Я почула новину. Могла б спати далі. Але він, наче виправдуючись, прочитав досвітню лекцію про світову кризу енергоресурсів, зменшення запасів питної води, поволі переходячи до політики й основ державотворення...

На цьому я заснула. Та ненадовго...

Прокинулася від дзенькоту розбитого скла, тоді щось важке гепнуло на плитку, проскреготало залізо й стихло...

– Утро нааачінається, – промимрила я, але вилазити з-під теплої ковдри не хотілося. Може ж, засну?..

Ага!

Коханий почав... товкти молотком горішки... на смачний сніданок... Усього 39 штук. Я навмисне порахувала.

А коли прикріпив до табуретки м'ясорубку, бо світла нема, пам'ятаєте, не стало моему щастю меж!

Вона скрипіла й погано працювала. У підсумку вся ця конструкція гепнула на підлогу. Тихенько. Ніхто й не чув. Справді.

А чоловік романтично наспівував: «Я шоколадний заєць... о-о-о...»

І виспалась. І сніданок смачний був.

Усім доброго ранку!

Підкаблучник

Дітей у Вітки та Юрка не було. Жили вони добре. Будинок, двір, у дворі. Господарство. Машина. Усе як у людей. Навіть краще.

Юрко – підкаблучник.

– Як так можна, – не раз здивовано здіймали брови односельці. – Вона йде, наче пава. Кучері свої чорні розпустить. Очі безсоромні підмалює. А він, як ослик, за нею з торбами плентається.

Усі знали, що Вітка гуляє. Її називали Вікторія-Пабеда, або коротко – Пабеда. Не минала жодного чоловіка, який траплявся на очі.

І чого той Юрко її терпить? Та вигнав би к такій матері. Узяв би оно жінку з дитиною. А то казна-що. Ні дитини, ні билини. І дружина. Горе одне...

А Юрко смиренно жив зі своєю Віткою день за днем, рік за роком... Аж ось восени Вітка полізла рвати яблука. Зламався щабель на драбині. Водночас зламалося і її життя. Не чує ніг... Лежить із перебитим хребтом чорніша від сажі. Юрко покинув роботу, щоб доглядати за дружиною. Інколи навідувалася кума, лікарка чи сусіди. Вітка здебільшого мовчала. Він же їй прислужував, як міг.

Якось до двору підїхала «Таврія» отця Івана.

– Помирати зібралася Пабеда наша, – чулося в розмовах односельців.

Вітка померла взимку. Морози люті. Сніг. Хурделиця.

– Хай спочиває з Богом, – співчували після поминального обїду Юркові.

А він усе згадував той триклятий вечір, її повні сліз очі: «Юрку, не треба. Не займай мене... Я дівчина...» І ранкове батькове: «Одруження або в'язниця. Вибирай...»

От і вибрав. Спокутував провину... Після того випадку горілки й не нюхав. Догоджав. Терпів...

Через два роки Юрко продав хату. Кажуть, бачили люди в місті – із жінкою та двома дітками...

Казочка під Новий рік

Він навмисне взяв новорічне чергування. У дівчат діти, чоловіки. Васильович до тещі поїде. Відпросився аж до Різдва. А йому хіба не однаково? Диван-телевізор. На роботі те саме. Тут хоча б чергові медсестрички стіл накриють. Поприносять із

дому і паштети, і піріжки, і салати, і грибочки квашені, і манюсінські солоні огірочки.

Євген Миколайович любив домашню кухню. Поки мати була жива, завжди готувала йому щось смачненьке. Тож домашні страви нагадували йому родину й ті часи, коли Новий рік був сімейним святом із ялинкою та подарунками.

Батьків нема вже понад десять років. Одне за одним пішли. Мати напередодні Нового року, а батько після Водохреща. Він залишився сам. Нічого не змінював у батьківській квартирі. Воно, може, і треба було б, та все часу не вистачає. Відпустки повної ніколи не брав. У колег же діти, сім'ї. Той захворів. У того Перше вересня. У того вступні іспити. А Миколайович ні до чого не прив'язаний, завжди з готовністю брав на себе всі чергування... Фактично жив у лікарні. На роботі, крім зубної щітки, мав комплект білизни й одягу, бо міг тижнями не потрапляти додому. Тут він потрібніший. Важливіший.

Мав сорок років. У такому віці важко будувати особисте життя. Сказати б, що якийсь не такий, – ні, звичайна собі людина. А другу половинку знайти не вдалося... Схоже, що давно змирився із самотністю і всі спроби колег «підібрати» йому пару зводив нанівець.

Передсвятковий вечір був із погодними сюрпризами. Спочатку надворі тануло. Тоді пішов дощ. А до вечора все заліпило снігом із морозцем.

– Бадьоро відсвяткуємо з такою погодою, – сміялися медсестрички. Настрій гарний: вони вже почали проводити старий рік.

– Усе буде добре, – промовив лікар улюблену фразу. – Я приляжу. Ви кличте раптом що. Чи на Новий рік будіть, – посміхнувся чарівною посмішкою.

– Обов'язково, – закивали головами Павлівна й Петрівна, давні бойові подруги й надійні помічниці в роботі. Євген любив працювати в їхню зміну.

Отож, розслабившись, відключився. Йому снилася жінка з великими зеленими очима й сірим шарфом на шиї. «Як же

гарно поєднуються кольори! Сірий і зелений», – подумав уві сні Євген. Малювання – то його хобі. Шкода, що мало часу лишається на це. Мариться, що незнайомка просить допомогти. Лежить на узбіччі й несила піднятися. «Допоможіть», – благає, а навколо неї в'юнко розкидані по снігу здоровенні зелені яблука та яскраві мандарини. Євген знову подумав про красу дібраних кольорів. Зелений. Помаранчевий. Білий. На завершення над незнайомкою розкинулося глибоке синє небо зі сріблястими інкрустованими зірками.

– Чого ви стоїте? Допоможіть... будь ласка...

Євген кинувся до незнайомки...

– Євгене Миколайовичу, прокидайтеся. Тут жінка. Травмована. Треба оглянути...

Лікар звичним порухом відкинув ковдру. Узяв жуйку. На ходу одягав халат і розмовляв із Павлівною:

– Який стан?

– Треба б, звісно, рентген зробити. Думаю, там більше переляку, ніж травми.

Він застиг, коли ввійшов до кабінету. На кушетці сиділа... та незнайомка із зеленими очима... і сірим шарфом на шиї....

– Яке чудове поєднання кольорів, – тільки й мовив.

Павлівна вщипнула колегу за передпліччя:

– То що? На рентген? Послизнулася, коли переходила дорогу. Тоді її зачепила проїжджа машина. Зляканий водій привіз потерпілу до нас.

– Як вас звати? – запитав жінку.

– Н-н-надя, – промовила й зустрілася з розумним та глибоким поглядом кароокого чоловіка.

– А мене Женя, – між ними наче блискавка прошмигнула...

Євген Миколайович оглянув пацієнтку. Сильний удар. Але переломів, на щастя, не було.

До ранку вони просиділи в кабінеті. Смакували шампанське з мандаринами. І говорили, говорили, говорили...

Іронія долі. Надя й Женя. Ось вам і Новий рік!

Іван

Охххх, який же він красень! Чорнявий, бородатий. Жартівливий і розумний. Вік, як кажуть, шістдесят плюс, прописаний лише в паспорті. Він займався спортом. Бігав. Плавав...

А скільки всього знав! Жив у своєму селі все життя. Із заплющеними очима проведе до кожного камінчика, деревця, будиночка... Детально розповість. Та ще з такою любов'ю, захопленням, що ця розповідь поглине вашу увагу, думки, почуття й не відпускатиме довго-довго.

Я знала Івана років зо два. Хоча здавалося, що завжди. Ми інколи спілкувалися по роботі. Кілька разів вітала його із святами. Запрошувала в місто: то на ялинку подивитися, то документами виявленими зваблювала, то просила привезти духмяних трав... Трави він передавав разом з іншими гостинцями. Документи слізно просив відсканувати й надіслати, бо в нього «ти ж знаєш, завал».

Якось безцеремонно напросилася на екскурсію. Була в цьому місці стоп'ятсот разів. Але давно не бачила Івана... Скучила...

Одягла легкий светр, накинула шарф. Іван, побачивши мій прикид, зняв із себе куртку:

– Натягуй. Негайно! Поганому поросяті... – і ніжно поглянув на мене.

– А як же ви?

– А ми закальоні, – підморгнувпо-хлопчачи.

Укотре слухала його захопливі розповіді. Легенди, пов'язані з краєм. Долі людей... Аж ось не втрималася. Узяла Івана за руку й запитала:

– Чи були у ваших дивовижних краях романтичні історії, історії кохання?

Він наче зазирнув мені в душу. І все зрозумів. Тож стиснув мою руку й почав говорити:

– Вона приїздила сюди кілька разів. Зустрічалася з ним. І дуже йому подобалася. Але його хвилювало, що жінка молодша, живе в іншому місті, має там роботу. Непокоївся, чи зможе кохана бути щасливою з ним. Тут?

– Зможе, – посміхнулася я і пригорнулася до Івана. – Вона давно мріє переїхати сюди, пити воду з твого колодязя, купатися з тобою під дощем, удихати аромати польових трав. Бо вона любить тебе, Іване...

Екскурсанти, нічого не підозрюючи, подумали, що це заздалегідь підготовлена сцена.

...І лише щасливі Іван та Варвара йшли, обвінчані небом і лісом...

Система координат

Мене взяли на роботу у велику бібліотеку. Оту, що по вулиці Богдана Хмельницького. Знаєте? Там величезні вікна й височенні стелі.

Я люблю великі вікна. Взагалі все велике люблю. Двері, дивани, яблука великі і... Тільки не смійтесь, чоловіків теж великих люблю, щоб зростом вищі за мене і з животом. Біля них я здаюся собі манюпусінькою сніжинкою.

Але мова не про те! Починала ж про вікна. Я захоплююся малюванням, декупажем, скрапбукінгом. Свого часу закінчила художню школу. Тож коли завідувачка запитала, чи зможу допомогти оформити вітрини, із радістю й готовністю першачка закивала головою.

Роботи було чималенько. Уже перша зміна йшла додому, а я, затиснута двома стеклами, невпинно творила... Ось і друга зміна помахала мені «до побачення». Відчула, що заморилася. Пора б завершувати. У бібліотеці – тільки я та охоронець Єго-

рич. Поскладала фарби. Зібрала пензлики. І... не змогла пролізти між вітринами. Єгорич спочатку жартував про Вінні Пуха та П'ятачка. Тоді розхвилювався серйозно. Ніч. Я у вітрині. Можна було б подумати – «дівчина, що танцює». Але моя фігура, спасибі їй, убезпечувала від таких думок. Пригадуючи закони фізики, я прокрутила голову, що тіло при нагріванні розширюється, і сказала Єгоричу, що трохи спокійно постою, охолону й вийду. Тіло охолоджувалося, але не пролазило... Паніка. Безсилля. Уже почала знімати одяг. Жилет. Тоді светр. Залишилась у футболці. Не протиснуся й так...

Вирізати одне скло? Воно ж усіх грошей коштує! А платитиме хто? Викликати МНС? Ото сорому! І тут я згадала свою університетську викладачку вищої математики, яка завжди говорила, що треба вибирати правильну систему координат. Ось навіщо мені треба було п'ять років учитися на фізмати! Між вітрини то я проходила з іншого боку!!! Там і стілець он стоїть! А він ширший за мене! Я ж сама його туди внесла!

...Наступного ранку головний інженер повідомив, що справді відстань між стеклами у вітринах з одного боку менша, а з другого більша... Так що не смійте відразу думати погано про себе. Шукайте іншу систему координат!

Перше кохання

Тихон – моє перше кохання й на все життя. Пам'ятаю, як він – десятикласник – допоміг відчинити вхідні двері до під'їзду. У мене ключ застряг. Він його витягнув, віддав. Тоді придавив пальцем мій ніс і сказав: «Малявка, раптом що – звертайся».

Коли бачилися в школі, а я тоді, щоб ви розуміли, була доросла другокласниця, махала йому рукою, а він кивав у відповідь і, сміючись, пояснював друзям: «Це моя малявка...»

Навчаючись в універсі, Тихон оженився. Я плакала навзрид. Мій Тихон уже не мій. Звісно, я дорослішала й надіялася, що він теж полюбить мене... Що, закінчивши школу, саме я піду з ним під вінець у довгому білому платті з ажурними рукавами й відкритою спиною... А після розпису ми поїдемо до містка кохання й випустимо голубів. Особливо мені образливо було чомусь за голубів... Вони так красиво літають. І фотки були б класні... Але фотки були не зі мною...

Ленку не злюбила з першого погляду. Худа як дошка. Носата й пихата. «Тіша – те, Тіша – се»... Тьху! Ну вас із вашим коханням!

Щасливі наречені переїхали до іншої квартири. І мої муки потрошку меншали. Та й об'єкт страждань не з'являвся.

Ми не бачилися понад рік. Випадково зіштовхнулися в нашому магазині. Я вибігла по хліб; він Ленці каву виносив, а то «она скоро усньот». «Шкапа», – прокоментувала я про себе. Тихон мав виснажений вигляд. Ми привіталися, і я швидко зникла. Згодом випадково підслухала мамину розмову по телефону. Зрозуміла, що мова про Тихона. Мама співчутливо хитала головою, зітхала час від часу й підтверджувала, що бачила хлопця схудлого, змарнілого, сумного. Словом, тінь, а не чоловік. І що тій дружині не так? Грошей мало? Так грошей багато не буває... І далі: про буденні проблеми, сімейне життя – і не мед, і не цукор, і що бувають у сто разів гірші, он у мене... Я пішла, бо всоте чула материні невдоволення. Почала сумніватися в потрібності шлюбу. Уявляла себе то амазонкою, то одинокою самодостатньою бізнес-леді з машиною та квартирою в центрі міста.

Із часом ці мрії я теж переросла. Закінчила школу. Вступила вчитися на фармацевта. На зимових канікулах приїхала до батьків.

Чотирнадцятого січня зранку мене розбудив дзвінок у двері. Батьки були в бабусі. Я, сонна, відчинила й завмерла. Тихон! Він теж не очікував мене зустріти.

- Посипати можна, господине, – посміхнувся.
- Так, звісно, проходь.
- Сію, сію, посіваю,

Щастя-долі вам бажаю!

У щасливій вашій хаті,

Щоб ви всі були багаті...

І він щедро посипав зерном у всіх кімнатах.

– Дякую. Кави вип'єш?

Він погодився. Ми пили каву з бутербродами. Тоді я порізала торт. У холодильнику побачила коньяк. Запропонувала посівальнику.

– Я сьогодні вихідний. А ти?

– А я на канікулах.

– Точно, ти ж малявка, – пожартував він.

Я стримувала хвилювання. Налила коньяку й собі. Так ми сиділи на кухні й довго розмовляли, наче давні друзі, хоч друзями й не були ніколи. Тихон переїхав до батьків. Залишив дружині з дитиною квартиру. Вона не дозволяє спілкуватися з донькою. Вимагає лише грошей. Лається. Кляне... Я намагалася порадити щось, але Тихон не чув моїх слів. Йому боліло. І він просто говорив. А мені так затишно було з ним. Нашу розмову перервав телефонний дзвінок. Гість попрощався й пішов.

Імовірно, відчуваючи мою симпатію, він ще кілька разів упродовж моїх канікул заходив до нас. Коли повідомила, що їду, напросився провести до автобуса. Я погодилася. А прощаючись, сказав, що його забирають на війну.

– Нема чого боятися. Загину – добре. Хоч гідно, – він дивився вбік, і, здавалося, адресував ці слова не мені, а в простір.

І тут я вже не стрималася:

– Тихоне, – кинулася йому на шию, – скільки себе пам'ятаю, стільки люблю тебе. Я не можу відмовити тебе не йти. Але повертайся. Чуєш? Я люблю тебе. Я чекатиму на тебе...

Емоції ринули через край. Я ревла від щастя, що стою в обіймах Тихона.

– Як зможу, буду телефонувати, – пообіцяв ошелешений хлопець. Поцілував мене в щічку. Притиснув ніс, як мільйон років тому. – Прощай, моя малявко.

– Ти повернешся. Чуєш? І я вийду за тебе заміж! Чуєш? Відмова не приймається.

Зі сльозами сіла в автобус. Він стояв за вікном. Такий рідний, дорогий, коханий. І розгублений. Я намалювала серце на склі. Відправила йому повітряний поцілунок. Автобус рушив.

Біля мене сиділа бабуся. Я відразу й не звернула на неї уваги. Їхала, ковтаючи сльози. Старенька перша зачепила мене:

– Коханий?

– І так, і ні. Я його кохаю, а він... не знаю...

– Чому тоді плачеш, дівчинко?

– Він іде на війну...

– Війна – це горе. Для всіх... Але сльозами горю не допоможеш. Слухай мене. Молися, – і бабуся витягла із сумки іконку, простягнула зі словами: – Це Богоматір «Неустанної помочі». Проби. Матінка всім допомагає. А тих, хто захищає нас від ворога, урятує від злої смерті. Молися. Проби.

Я подякувала. Узяла подарунок. Після цих слів стало спокійніше.

У місті, де навчалася, було багато храмів. Кожної вільної хвилини я відвідувала їх. Замовляла молебні, сорокоусти. Ставила свічки й молилася. Удома. У метро. В автобусі... Тихон озивався рідко. Коротко. Сухо. А я ставала навколішки й просила.

Якось він зателефонував, а я найперше, що спитала, чи має він хрестик. Сказав, що має. Говорили про погоду, родичів, моє навчання. Прощаючись, Тихон мовив:

– Дякую, малявко, що ти є.

– Люблю тебе, – закричала я.

Він повернувся влітку. У відпустку. Уже не такий говіркий і веселий.

– А ти змінилася, малявко, – сказав, уважно дивлячись на мене.

– Така наша жіноча доля... Чекати...

– У мене коротка відпустка. Кілька днів. Але обіцяю, що обов'язково приїду надовше і ми розпишемось. Ти ж... вийдеш за мене?

Я лише міцніше пригорнулася до його плеча...

Поїхав, а я згадала дитячу мрію про те, як ми пускатимемо з рук у небо голубів. Господи, нехай буде мир на нашій землі...

Сніжинка

Я сиділа в нього на колінах... Ми тулилися одне до одного. Він обнімав мене. Гладив руки. Цілував. Сміявся. Щасливо. Безтурботно. Інколи звуки з кухні та бабусині кроки повертали нас у реальність.

Тоді я знову підсідала ближче. Заплющувала очі. Як же добре разом! Я чула, як вистукувало його серце...

– Що тобі подарувати на Новий рік, Сніжинко? Тільки не кажи – нічого.

– Просто будь зі мною...

Будильник поклав край моїм снам. Шоста ранку. Пора. Іду варити каву в роздумах. Дивно! Ми познайомилися з цим чоловіком, коли мали добряче за п'ятдесят. Що за сни? Я навіть ніколи не бачила його молодим на фото.

Біля під'їзду на мене чекала машина Ігоря. Того, що зі сну. Але років на сорок старшого.

– Проїжджав поряд. Дай, думаю, підвезу тебе до роботи.

– Дякую. Дуже доречно.

Він жваво розповідав про робочі новини, новорічні черги й магазинні акції. Я слухала. Ми прибули на місце.

– Що тобі подарувати на Новий рік, Сніжинко? Тільки не кажи – нічого.

– Звідки ти взявся? – розсміялася я.

– Прилетів зробити тебе щасливою... – і він уперше за час нашого знайомства обійняв мене й міцно притиснув до себе.

Тара

На час закінчення інституту в моєї подруги Люськи було двоє дітей, власний магазин польського взуття й кредит на будинок. Натомість у мене була сяка-така робота, кімната в гуртожитку й три знаки питання щодо особистого життя: хто? де? коли?

Я ділилася своїми переживаннями з Люсиком. А вона завжди підтримувала. Напередодні Старого Нового року подруга зателефонувала й запропонувала модельне взуття зі знижкою. Приходь, каже, увечері після роботи. Я прийшла, взула. Справді, гарно виглядає. Каблук зручний.

– Пакуй, – радію, – хоч якась розрада.

Термінал у неї сьогодні чомусь не працював. Тож я спустилася на перший поверх торгового центру. Зняла в банкоматі гроші. Віддала половину вартості й задоволена почалапала додому.

Щойно зняла верхній одяг, відкрила коробку помилуватися. Яким же було моє здивування, коли виявила там два чоботи... на одну ногу!

Я швидко набрала подругу:

– Люсь! Це як називається? Як же так?

Вона розсміялася. Завжди з усього сміється.

– Уявляєш, я продала таку ж пару чобіт якомусь чоловікові. Він прийшов відразу після тебе. Оце комедія!!!

– Це не комедія. Це халепа, Люсю. Що робити?

– Зачекай, здається до мене повертається клієнт із чоботами, – і вона поклатала слухавку.

Я пішла пити чай, а Люся зателефонувала знову.

– Я тобі на вайбер скинула телефон. Його звати Василь. Довишся, коли ви зустрінетеся, щоб обмінятися... чоботами. Щоб у горі і в радості... – реготала моя подруга.

– А по-іншому ніяк? Нехай би в тебе залишив.

– Ні. Ми ввечері до батьків по малих їдемо. Завтра я не працюю. Цьомчики-бомчики, подруго. Успіхів!

Я набрала номер Василя.

– Слухаю вас, – відгукнувся бархатистий привітний голос.

– Я... Стосовно чобіт... Вам... дала... мій... номер. Точніше, мені... дали ваш номер у магазині... Де ми зустрінемося?

– Добре, що ви зателефонували. Давайте завтра о пів на шосту біля ялинки.

Увечері прийшла до ялинки. Людей тьма. Темніє. Як він мене знайде?! Я витягла телефон.

– Добрий вечір! – до мене посміхався високий чоловік у чорному пальто. Я не розуміла, чому він стоїть і роздивляється мене з ніг до голови.

– Ви щось хотіли? – набурмосилася я.

– Ходімо в театр? Там зараз прем'єра буде.

Я красномовно поглядом відповіла «ні». А вголос сказала, що в мене тут зустріч.

– Усе правильно. Дайте вгадаю. У вашому пакеті два чоботи на праву ногу? Так?

– Василю. Це ви? Що за дурні жарти? Де моя пара?

– На сьогодні, якщо дозволите, я складу вам пару. Ходімо в театр. Ви не пожалкуєте. Обіцяю.

Я мріяла про цю виставу. Але квитки розкупили ще до Нового року. Тож погодилася. Після спектаклю Василь проводжав мене додому. По дорозі купив глінтвейн. Ми обговорювали переглянуте. Тоді зустріли знайомих... Словом, вечір був вдалим. Я навіть про чоботи забула!

Перед домівкою розпрощалися:

– З Новим роком, Іринко!

– З Новим роком!

Піднесена, здіймалася сходами на свій поверх. Зателефонувала Люська:

– Ну що?

– Люсь. Він такий милий, я навіть у театрі з ним була, уявляєш?

– Звісно! Подруго, це мій новорічний сюрприз тобі! Вася класний. А чобіт завтра в магазині забереш.

Життя Сентежне

– Так буває, – видихнула Ольга біля вхідних дверей. – Пробач. Я люблю його.

Ігор не дивився їй в очі. Він завжди, коли сердився, не піднімав очей. Ольга вивчила цю звичку ще з інституту. Вона б теж образилася. Щасливо прожили в шлюбі дванадцять років. Народився син. Святослав. Ігор гарний батько. І вставав ночами до малюка, і гуляв із ним, і майстрував щось. А футбол, а річка! Щовихідних!

...Ольга зупинилася біля чорної машини, із якої вийшов юнак років двадцяти. Забрав із рук жінки сумку й прочинив їй двері.

– Усе добре, кохана? – запитав, сівши за кермо. – Заїдемо в супермаркет? Треба відсвяткувати!

Слухняно кивнула головою. Ігор таким не був. Він улаштував свята, але... Цей чорнявий звабливий Руслан запав їй у душу з першої зустрічі...

Вона привела малого на плавання в басейн. Привітний юнак більше говорив із Славком, аніж з мамою. Вона все намагалася вставити свої п'ять копійок. Але Руслан м'яко перебив:

– Ми, чоловіки, самі розберемось. Правда, Слав?

Син, радісно блиснувши очима, ствердно кивнув. Якось одразу він прив'язався до тренера. Удома лише й розмов, що про Руслана. Перші змагання. Перші успіхи. Щасливий син. Радісна мати. Руслан кілька разів підвозив їх додому після басейну. Бувало, запрошував відзначити спільну перемогу в кафе. Балував малого різними смаколиками. А на день народження привіз йому купу повітряних кульок й окуляри для плавання!

Час од часу він телефонував Ользі після занять Славка. Розпитував про навчання сина в школі. Радив вправи для зміцнення тіла. Так тривало два роки.

Після літніх канікул Ольга привела хлопця на заняття. Побачила тренера. І щось у серці зойкнуло. Вони не бачилися три місяці. Зрідка переписувалися. Вона скучила! Чи не вперше схотіла пригорнутися до цього хлопця... Їй уже за тридцять. Руслан щойно закінчив інститут. Зовсім розум утратила!..

Руслан зателефонував наступного дня. Попросив про зустріч.

– Олю, – уперше назвав її просто по імені, – я давно повинен був сказати. Але все вагався. За ці три місяці, що ми не бачилися, я багато передумав. Виходь за мене. Я люблю тебе і... Славіка...

– Я згодна!

Ольга не відчувала з ним свої тридцять два... На відміну від ситуації з чоловіком. Ігор завжди нагадував про вік, серйозність... Як сказати йому, що любить іншого? Та ще й кого? Тренера нашого сина! Не виправдувалася. Просила зрозуміти. Пробачити. Живемо один раз, і хочеться бути щасливою.

Ігор відпустив. Він давно відчув, що з дружиною щось діється. Намагався бути їй хорошим чоловіком. Але що ж...

Ольга привозила сина до батька. Ігор зі щемом дивився на квітучу дружину. Колишню дружину. Щаслива пара чекала дитинку!

Настав час народжувати. Лягла в лікарню... Та чомусь провідати її прийшов Ігор.

– Руслан на змаганнях, – відвів очі.

– Кажі правду.

– Це правда. Телефонуй, коли щось треба. І Славка я поки в себе залишу.

Насправді Руслан потрапив в аварію. Загинув на місці... Тож із роддому Ольгу забирав Ігор.

– Вітаємо тебе! Як назвемо нашу дівчинку? – запитав він.

– Русланою... На честь батька...

Просить. Зотримаєтє

– Казала: куди прешся, не спіши!..Торопиха нерозторопна. Тюхтя. Качка кривобока! – вимітаючи невидимий пил із порогу, бубніла собі під ніс Валька. Вона щойно випроводила з дому доньку. – Знову приволоклася грошей позичати. А щоб вам ті гроші та впоперек горла. Я що?! Кую гроші? Чи друкую? Так печатний станок давно зламався. Паразити прокляті. Ні дитини, ні скотини. Ні копійки за душею. Злидота нищєбродська!..

Валька не вирізнялася привітністю. Рикала на всіх. На доньку із зятем найперше. От не подобався їй зять! Так немає ж де іншого взять!

– Бачили очі, шо купували. Їжте! – їдко посміювалася вона над донькою. – Та воно ж і дитини зробить не способне. Ти б підгульнула. Я тебе он сама зростила. І нічого. Дурна тіки!

Валька була груба й невихована. У подробицях розповідала доньці про те, якою треба бути, щоб подобатися чоловікам. Мала втікала з дому. Заміж теж утекла. Хто перший запропонував, за того й вискочила. Минув рік. Другий. Іванці вже давно хотілося колисати своїх діток, а не витирати слізки вихованцям у садочку. Вона лікувалася. Аналізи. Гроші. Обіцянки. Надії. Усе марно.

– Ой, здохнути можна, – аж гикала Валька, смачно розповідаючи по телефону подрузі про своїх дітей. – Мої ж верующими стали. Ха. Ти чуєш! Ми зроду-віку не ходили. І щасливо прожили. А ці вирішили в Бога просить. Ну-ну.

Зі слухавки лунали веселі коментарі про перемени, нового мужика й кобеля...

А Іван з Іванкою дедалі частіше навідувалися до храму. Якось їм запропонували паломницьку поїздку до Почаєва. Там цілюще джерело святої Анни. Кажуть, багато жінок після його відвідин змогли народити.

Іванна три дні перед поїздкою постилася. У дорозі пила лише воду та гризла хлібці. У перший же день причастилася Таїн Христових. Плакала, як розповідала священникові про свої проблеми. А він сказав, що через рік вони прийдуть сюди з дівчинкою.

Іванка сумнівалася. Але тричі занурилась у святе джерело. Усю дорогу співала «Богородице Діво, радуйся...».

Поїздка дала подружжю нові духовні сили. Вони стали ближчими одне одному.

Минув місяць. Другий. Без змін. Було 18 вересня – День пам'яті Єлизавети й Захарія, батьків Іоанна Предтечі. Іванка пішла до храму. Стала навколішки перед іконою... А далі все попливло... Розплющивши очі, вона побачила чоловіка, лікаря, медсестру.

– Ну ось, усе добре. Тиск підскочив. Так буває в цьому стані. Не хвилюйтеся, зберігайте спокій.

– У цьому стані? У якому, лікарю?..

Перевела погляд на чоловіка й усе зрозуміла... Просіть. І отримаєте!

Слава Тобі, Господи!!!

День народження

Завтра мені виповниться п'ять років. У мене чухалися п'яти, лікті, живіт і за вухами. Приємно лоскотало всередині. Завтра я сяду за стіл з усіма гостями, бо минулого року мати сказала, що ще мала, щоб бути з дорослими.

Прийде моя хрещена. Вона обіцяла подарувати велику ляльку із жовтим волоссям і блакитними очима. Я неодмінно назву її Людою. На честь тьоті Люди. Вона завжди, навіть не на день народження, приносить мені шоколадки. А дядя Серьожа ми-

нулого разу подарував мені один карбованець! Я люблю дядю Серьожу. Чекатиму на нього... А ще завтра буде мій улюблений торт «Наполеон» і горішки, начинені згущеним молоком. Я ковтнула слинку. Так довго чекати!

Сьогодні мати прийшла раніше з роботи, щоб почати приготування. Вона пекла горішки. А я починала їх. «Дивись, обережно, щоб не розламати. Багато начинки клади, щоб повний був», – казала. Боже, як же мені хотілося тих горішків... Але не можна. «На завтра». Я вишкребла залишки згущеного молока з банки, а горішки мати врочисто склала у велику вазу на високій тонкій ніжці й поставила на шафу в іншій кімнаті.

У день мого народження батьки полаялися. Мама плакала. Тато пішов із цигаркою надвір. Я тінню ходила по квартирі. Куди їм до мене!

Під обід почали сходитися гості. Мати із зачіскою, у новому платті приємно посміхалася й обнімалася з ними. Тьотя Люда й хрещена подарували мені дві ляльки! У великих коробках!!! Але мама ці подарунки поставила на шафу. Я тих іграшок навіть у руки не взяла.

Гості за столом. Я соваюсь туди-сюди. Де ж моє місце?

Мати суворим голосом кличе мене в іншу кімнату:

– Іди на кухню, доїж олів'є в мисці. Сиди там і не лазь ніде.

Я понуро пішла на кухню. З кімнати линув сміх. Тоді заграла музика. Гості співали пісні.

– Нічого, – думала я, – як буде торт, вони покличуть.

Щось довго не кличуть...

Гості потихеньку збиралися додому. Хтось смикав мене за вуха. Хтось тискав ніс. Чмокав... Мати щедро різала «Наполеон», замотувала в цупкий коричневий папір і туди ж клала горішки. Я подивилася на вазу. Вона була порожня...

Кажуть, дні народження дітей – це свято батьків?..

Куля

Вона мала чудове ім'я Софія. Дівчинка з очима кольору стиліх слив і кучерявим волоссям із кожним роком розквітала, наче весняний цвіт.

Батько трепетно ставився до юної донечки, а мати посміхалася, коли перехоплювала черговий захоплений хлопчачий погляд.

Софія була розумною. Уміла товаришувати. Підставити плече в біді. Вислухати й порадити. Гарно висловлювала думки. Трималася принципів. Не компромісила. Слово скаже, наче цвях заб'є... За те й прозвали її Кулею.

Вона підмічала слабкі місця своїх товаришів, одногрупників, і тільки рота хтось відкривав, щоб із нею посперечатися, – тут-таки знаходила кілька влучних слів і клала супротивника на лопатки...

Була не зла. Але на голову сісти собі нікому не дозволяла.

– Кулечко, дай списати, – просили її хлопці.

– Менше смалитимеш, більше знатимеш, – відповідала.

– Куле, попроси хімічку не давати сьогодні контрольну.

– Один день розуму не прибавить, – сміялася дівчина.

– Куле, ти дочекаєшся мене з війни? – якось на перерві між лекціями запитав сусід по парті.

Він ніколи їй не дошкуляв. Нічого не просив. Допомагав. Пригощав шоколадками та яблуками. Софія сприймала Сашка як друга. Ну, може, трішки більше...

Вона й сама була вірним другом. Хіба ж могла в таку хвилину сказати «ні»?!

– Навіщо тобі на війну? Ти вже з Кулею, – прокаламбурила.

– Це означає «так»?

– Так, означає «так»! І нічого більше воно означати не може. Ти! – і Куля легенько постукала його кулачком по голові.

Почалася наступна пара. Але Софія лігала в іншому вимірі. Усе одразу. Знайти і втратити. А якщо? А раптом?..

Сашко прийшов до них на третій курс. За плечима мав технікум, армію. І ось. Обов'язок та совість кличуть його брати до рук зброю.

...Вона проводжала його на потяг. Говорити багато не хотіла. Зняла з шиї ланцюжок із хрестиком і почепила Сашкові. На секунду піддалася почуттям. Пригорнулася. А тоді відсахнулася від вояка й наказала:

– Повірнеш, коли приїдеш!

Він повернувся. Трішки не схожий на того хлопця, якого Софія проводжала минулої осені. Але живий, і це головне.

– Зберіг? – найперше, що спитала.

– Зберіг, – кивнув Сашко й уже хотів зняти хрестик із шиї.

– Він тепер твій. Як і я.

...І звідки взялася та роса й накопилася на очі? «Кулі ж не плачуть», – стримувала себе Софія. А Сашко цілував солоні щоки, очі, підборіддя. Згадував покійних батьків, які говорили мудре: «Головне, аби вдома на тебе хтось чекав...»

Пані Ксю

Синдром відмінниці супроводжував Ксюху все її життя. Школа – медаль. Універ – червоний диплом. Аспірантура – захист. Ніби згідно з прописаним кимось планом. Усе свідоме життя вона вчилася. Закінчувала курси, проходила тести. Писала дисертацію. Покращувала іноземну. У свої двадцять п'ять носила окуляри й жалілася на остеохондроз. Більше ні на що було жалітися... І ні на кого.

Подруги давно повиходили заміж, діток понароджували. А Ксенії не до серйозних стосунків: на носі ж екзамени!

І ось рух на вершину притих. Ксюша – старша викладачка на кафедрі.

Вона носила довгі спідниці й широкі блузи. Накидала на плечі плетені бабусею шалі. Студенти жартома називали її «пані Ксю». Говорила тихо, дещо гаркаво. Мала милу посмішку. І суворий погляд. Ним багатьох залицяльників і повідшивала. А тепер. Що вона має? Півтори ставки й купу паперової роботи? Хіба до цього прагнула?..

У пані Ксю були непогані перспективи. Завкафедрою пообіцяла, що наступного року вона отримає звання доцента. А далі видно буде. І вона терпляче чекала змін. У неї ж повинно бути все найкраще!

Він з'явився в її житті, немов квітневий сніг. Студент-заочник із Запоріжжя. Вирізнявся допитливістю, зацікавленістю. Такі люди подобалися їй... Після сесії він поїхав, а пані Ксю все згадувала його насмішкуватий погляд, дитячу щирість.

На осінь викладачка стала кураторкою тієї групи, у якій навчався Костя із Запоріжжя. Сесію перенесли, і вона повідомляла всім про зміну дат. Кості зателефонувала останньому.

– Добрий день, – почула в слухавці.

– Добрий день, вас турбує...

– А я вас одразу впізнав! Дякую, що повідомили. Із мене після приїзду кава!

...Була кава. І довгі розмови. І поцілунки. І запрошення в гості. Костя жив сам. І були мамині сльози: «Як же ти це все покинеш, а посада доцента?» І вагання пані Ксю: «А й справді?..»

Але в житті інколи варто самому завершувати якийсь етап, аби почався новий.

Вона полишила роботу, покинула рідні стіни й усталений режим життя.

– Хто ж тепер називатиме мене «пані Ксю», – запитала в Кості.

– Я тебе називатиму «кохана». Так краще? – відповів чоловік і ніжно пригорнув її до себе...

У сорочці народився

– У сорочці народився ваш богатир! – витираючи з лоба піт, сказав лікар Павло Павлович. – Ім'я вже придумали?

– Олексій, – безсило прошепотіла молода матуся.

– Гарне ім'я! Ласкаво просимо, Олексію, – посміхнувся немовляті чоловік, і привітні ямочки заграли на його щоках.

Не полічити, скільки разів відтоді чула Алла фразу «він у сорочці народився». І коли син упав за сантиметр до гострого кілка, який тільки скроню зачепив. А міг би око вибити. І як із батьком на будівництві ледь ногу не віддавив. І як в армії, перестрибуючи через паркан, зламав хребет. Але, дякувати Богові, спинний мозок не зачепив. Поболіло. Полежав. І знову бігає...

Війна застала Олексія з дружиною та маленьким Іллюшкою в матері на селі. Світла не стало майже в перші дні. Поганий зв'язок. Тоді відключили воду. Добре, що у дворі колодязь. Та й запаси в погребі були.

– Проживемо, – підбадьорювала Алла невістку й сина. – Господь нас не залишить. Аби не стріляли...

У той квітневий день випало багато снігу. Холодний вітер гострими шпичачками бив по обличчю, руках. Сніг нахабно розлігся на пролісках, рястові, жовтяках, зірочках. Олексій і не знав назв квітів. Так придумалося їх назвати. Сніг притрушував плями крові на дорозі. Укривав уламки будинків та вигорілих стін і вікон... Захисники, щоб ім!

Він вийшов провідати родичів, які жили на іншому краю села. Щоб скоротити шлях, пішов через поле.

Здалеку побачив машину. Прискорив крок. Постріл. Один. Другий.

Падаючи, ще подумав, що слід би насадити більше винограду. На сік і на вино...

Алла захвилюватися після обіду. Син обіцяв недовго там бути. Щось сталося... Мовчки вийшла надвір, далі за ворота. А

тоді через поле до родичів. І осьугледіла припорошену снігом куртку... Завмерла. А потім одразу ж побігла до сина. Узяла за руку. Він розплющив очі.

– Сніг тане, мамо. Сніг тане...

– Зараз я покличу сусідів, ми тебе заберемо.

– Сніг тане в руках. Я живий, – сміявся Олексій.

Його принесли додому. Були прострелені ноги.

– Твій син у сорочці народився, – сказала медсестра, – легко відбувся.

– Я знаю, – вимовила Алла. – Слава Богу за все!

(Мирної ночі всім нам! Хай Пресвята Богородиця й усі святі захищають нашу рідну землю!)

Ти тільки нічого не бійся

– Ти тільки нічого не бійся. Я з тобою. Я буду оберігати тебе разом з Ангелом Охоронцем щодня, щогодини, щосекунди.

Валерія сиділа на підлозі й гладила фото чоловіка. Учора вони говорили по телефону. Він жартував і підбадьорював її. А сьогодні немає зв'язку. Так буває. Це не вперше. Але чомусь саме сьогодні так млосно на душі. Сльози на кінчиках вії. Крики відчаю готові вирватися з глибини, із середини, із такої далі, що, здається, одразу й розірвуть її навпіл. І нехай! Бо як, як вона буде жити без Георгія, без свого рудого Жорика?! Казала мати думати, за кого заміж іти. Батьки недолюбливали її коханого – жартівливого та розважливого. Адже жрізав правду у вічі. Та й ніколи не погоджувався на пропозиції тещі «відкупитися» чи «відсидітися» – у «теплі-добрі» папірці тасувати.

Валерія згадувала руду бороду Жорика, його зелені очі. Як на неї весь час дивився! Навіть коли сердився. Він був таким ніжним... Уже від тих спогадів мурашки побігли по тілу. Схлип-

нула. Ще пригадала, як він цілував її сльози, пригортав, коли збирав речі... Скільки тих сліз уже пролила перед іконою Божої Матері, скільки молитов Їй піднесла...

Згадала їхнього з чоловіком духівника, який завжди підтримує порадами й настановами:

– Важко, є невирішені питання, – читайте Псалтир. А там Господь управить.

Вона встала з підлоги, шморгнула носом. «Живий вь поміщи вишняго, вь кровѣ Бѣга небѣснаго водворится...»

Невдовзі на телефон прийшло повідомлення: «Люблю. Твій янгол-охоронець».

Утішено посміхнулася. Поцілувала екран із фото. Янголи живуть довго. Храни його, Господи...

Із навшинє погуптого чи випадковє підслуханого

– Вій-на, – спокійно й твердо сказав мені зранку чоловік.

– Кума, війна, – тихо, наче боявся налякати, зателефонував кум.

– Мамо, війна, я тут всіх заспокоюю. Ми зараз у сховище ховатися будемо, – намагалася жартувати моя дитина.

– Війна, – істерично ридала сусідка на вулиці.

* * *

– Війна. Стільки знищено життів... Господи, зі святыми упокой душі невинних жертв...

* * *

– Знаєш, чого я найбільше хочу? – запитала давня приятелька.

– Знаю. Миру, – сказала я.

– Миру – то само собою. Я хочу наревтися потім. В обіймах чоловіка.

– Наревешся, – посміхаюся.

* * *

– Знаєш, я зрозуміла одну важливу річ, – сказала сусідська бабуся.

– Яку?

– Я мало молилася. За все життя я так мало зверталася до Бога. Усе часу не вистачало... А тепер обидва онуки на передовій, то я з молитвою живу. Устаю, лягаю, ходжу, готую їсти... І молюсь.

– Дай, Боже, нам по вірі нашій. Перемога буде за нами. Бо хто, як не Господь, захистить від усякого зла.

– Е-е-е. Не скажи, – підпрягається сусід. – А як же воїни?

– То ж їхніми руками Господь нас захищає...

* * *

Війна...

Я випадково натрапила на сіль у магазині. Узяла дві пачки. І капустину. Мама просила. А тут телефонує приятель. Він у нашому місті. Евакуювався. Просить негайно зустрітися. І я з тими пачками солі на зустріч іду... Треш...

* * *

– Я йому першому подзвонила, попередила про небезпеку. Уявляєш?! Йому!!! Не чоловікові, не друзям, а йому. А він мені сонним голосом каже, так я вже знав. Нас навіть із роботи відпустили...

* * *

– А я ковідну тисячу пожертвувала на армію.
– А я раніше витратила. Але за ці страшні дні ковідні боки втратила. Ті, що на карантині наїла.
Регочемо. У кого що зайве було...

Іменинниця

Розплющила очі. Уже звично прокидаюся раніше будильника. Узяла телефон, і він, ніби за командою, почав трезвонити.

«Наталя» – висвітилося на екрані. Це моя давня подруга, член родини, можна сказати.

Беру слухавку.

– Вітаю, вітаю, королево! Відчиняй двері, я вже біля тебе!
І відключилася.

А я в піжамі, сонна. Квартира неприбрана. Подумки фіксую недоробки: посуду повна раковина, у ванну зайти страшно... І ще Наталка!.. Хоч вона і своя. Така, що й помие, і прибере.

А ще в мене в холодильнику миша повісилась...

Наталка вже піднімалася сходами. Традиційний оберемок квітів і гостя з чемоданом.

Я підозріло глянула на її речі:

– Ти що – переїздиш до мене?!

Подруга розсміялася на весь під'їзд.

– День народження сьогодні в кого? Забула? А я – ні.

Вона притягла картоплі, капусти, консервації, яблук і всякої всячини. Її мама жила за містом, тримала огород. Тож подруга частувала мене дарами осені. Але сьогодні це були особливі гостинці.

– Наталю, день народження мій. А накриваєш стіл ти. Незручно мені.

– Незручно штани через голову одягати. А ще я дуже незручно себе почуваю, коли голодна. А в тебе завжди, крім кави, нічого немає.

– Ти права, – зітхаю. – Та й для кого мені готувати? Майже цілодобово на роботі.

Наталка зробила бутерброди, поки я вмивалася, заварила каву.

– Слухай, а майнімо в сауно!? Я Саню бачила, він запрошував. Сказав, віники безкоштовно. І поб'є безкоштовно. Ну як? У нього ціни нормальні.

Я давно ніде не відпочивала. І сауно люблю. Тож із радістю згодилася.

Саня – наш колишній однокласник – душевно зустрів. Ми з Наталею парилися, плавали в басейні, чаювали...

Аж ось у двері постукали. Зайшов Сашко з дубовими віниками в одній руці й мартіні з оливками в іншій.

Це вже подруга йому нашептала, що я люблю мартіні. Святкування мого Дня народження помітно пожвавішало. Ми згадували смішні історії зі студентського життя. Веселилися.

Сашко ані копійки не взяв із нас за вечір.

– Мені незручно, – кажу.

– Ось не починай, – перебила Наталя, – він же від чистого серця.

– Так. Від чистого...

Він настільки двозначно це сказав, що ми реготали в таксі всю дорогу.

Наталка наступного дня поїхала.
Ми обнялися. Попрощалися.
І тут пролунав дзвінок у двері. Щось забула, мабуть.
Відчиняю. Бачу Сашка.
– Ти ж учора на каву запрошувала, а я й прийшов.
– Проходь! – сказала, марно згадуючи момент запрошення
в гості. Чи не вперше за останні роки питиму каву не на самоті...

Васильо

Максим працював торговим представником. А це означає, що він умів подобатися всім клієнтам без винятку. Он Оля зі складу. Лиш углядить його, – біжить, кидається на шию, як до рідного. І товару завжди більше бере. А це ж продажі! Перевиконання плану! Гроші! Макс віртуозно вмів їх заробляти.

А он Павловна – із проблемної точки. Ні з ким не вживається! А холодильник із Максовим товаром – на видному місці! Чудеса! І працівнику бонус!

Максим умів брати, як ото казала колись моя бабуся, мармизою.

– Та не мармизою, а харизмою, – сперечалася я.

– Воно одне й те ж, – махала рукою бабця.

Отож мармиза ця була симпатична, доглянута. Ну і з харизмою – ОК!

Познайомився якось наш герой із дівчиною. Не те щоб вона йому дуже сподобалася, але батько – начальник торгового центру! Зайвий холодильник чи полиця з товаром ніяк не завадять. Тож Макс піддав газу в стосунках – і вже за тиждень акуратно знімав своє блискуче взуття, ступаючи на італійську плитку.

Іра жила з батьками й дідусем та бабусяю.

Дідусь привітно зустрів гостя. Потиснув руку.

– Будьте як удома, хлопче.

Максим хазяйновито розсівся в кріслі.

– Знаєте, я всім подобаюсь. І дітям, і бабусям, і котам, і собакам. Немає нікого, кого б не зачарував. У мене все зразу виходить і на високому рівні. Я професіонал своєї справи, знаходжу підхід до клієнтів. Від мене всі без ума, – вихвалявся, поки Іра з мамою накривали на стіл.

Дідусь уважно слухав онуччиного кавалера.

Аж ось до кімнати зайшов кіт Васько.

– Ану подивимось, чи зможете ви зачарувати нашого кота, – глумливо промовив старий. – Ваську, як тобі наш гість?

Макс кицькав і нявкав, підходив до кота, намагаючись погладити його. А той презирливо сичав і відвертався. Дідусь посміювався:

– Не зійшлися, бач, характерами.

Максим пихато мовчав. Настрій зіпсовано. Вечір не вдався.

А фінал був просто феєричний. Коли хвалькуватий гість узявся взувати свої блискучі імпортні туфлі, то...

Ох і Васько, ох і молодець. Ураз на місце поставив!

Тамара Карлівна

«Тамара Карлівна, Тамара Карлівна», – чулося з відділу разом із схлипуванням і чмихами.

Вам здалося, хтось плаче? Зовсім ні. То дівчата з читалки намагаються виговорити ім'я та по батькові нової колеги.

– І до логопеда не ходи! – трималася за живіт Юлька.

– Що тут таке? – зненацька зайшовши, рявкнула Марина Анатоліївна, їхня завідувачка. – Вас на першому поверсі чути!

Притихли. Тільки переглядалися й тихенько пирскали.

– Абра-кадабра якась, – написала у вайбері Вітка. І вони нестримно розреготалися знову.

Отак і придумали ім'я – «Абра-кадабра».

Тамара Карлівна – жінка передпенсійного віку, але дуже яскрава й неординарна. У перший робочий день вона одягнула довге сине велюрове плаття; поверх нього з претензією на елегантність почепила біло-голубу біжутерію; довершила ансамбль рожева сумочка зі стразами.

Яскрава співробітниця(ну, так буває, це ж не від неї залежить) ще й трішки гаркавила, тому знайомилася коротко: «Тома».

Вона відразу влилася в колектив молоді. «Мейкапи», «боді», «пірсинг» прекрасно вписувалися в лексикон жінки й подеколи навіть у зовнішність.

– Юльцю, я сьогодні на ювілей іду. Згоби мені татуаж бгів (Юлька закінчила курси).

І добра душа сотворила з Абри-кадабри красуню! Обидві задоволені розпрощалися.

На ранок, у нетерплячці до розповідей, дівчата повсідалися на робочі місця, наче в кінозалі. Марина Анатоліївна, благо, була на якійсь черговій конференції, тому насолодитися «вечірніми історіями» ніхто не заважав.

Але. Абра-кадабра прийшла насурмлена. Мовчазна. Фіолетові окуляри не знімала.

– Як вечір? – обережно запитала Вітка.

Тиша. А потім вона видала таке, що... оххххх. Дівчата аж гикали від переповнених емоцій.

Слухайте й ви.

– Усе було чудово. Пгекгасний вечір. Вино. Напої. Десерт. Я натхненно співала «хеппі бьоздій». Сусід спгава оцінив моє сопгано й викликався пговести до таксі. Я погодилася. Він сказав водієві свою адгесу. Ми поїхали. Хіба я могла знати, що в нього вдома молода дгужина! Від мами пгйїхала. Кагаул! Це підстава! Але мені однаково пгйємно, що змогла скласти конкутенцію тій видгі. Девачькі, ва всьом іщем пазітів!

На роботі

Елеонора Веніамінівна сиділа за столом і незмигтно дивилася на годинник. Час кволо брів до завершення роботи, ніби оті краплини поту, що губилися в лабіринтах її завуальованих тональним кремом зморшок.

– Чотири, – промовила вона, перевівши погляд на руки, – а повинно бути п'ять.

Ні, не пальців. Годин. Вона просто сьогодні чергова у відділі. Як завжди. Вона ж найдосвідченіша й найвідповідальніша.

Елеонорі Веніамінівні було багато років. Хоч у жінок про вік і не запитують. Але мітка «Ще не дев'яносто», наче рекламна стрічка на екрані, усіх дратувала.

Вона відхилила голову назад і призаснула. Так буває.

Телефон розбудив виснажену спекою пані.

– Один, два, три, чотири, – порахувала вона кількість гудків і взяла слухавку, відхекуючись, удаючи, ніби щойно прибігла.

– Альо, так, відділ обслуговування працівників художньою літературою вас слухає. Ледве встигла. Бігла із залу каталогів...

За десять хвилин до того в кабінет заступника директора зайшла завідувачка Елеонори Веніамінівни. Вона вкотре просила змилюститися над нею та іншими колегами й перевести колегу ще до когось у відділ.

– Ось наберіть її зараз. Порахуйте гудки. Їх буде чотири. А тоді сонним голосом вона повідомить, що бігла від каталогу. Читачів обслуговувала.

Наступне питання вивело із себе поважну жінку:

– Виставка? Стоїть. До дня молоді. Я її сама готувала. Не така? Яка-яка? Вір-ту-аль-на? Ні. Ще не поставили. З понеділка.

Елеонора Веніамінівна поглянула на годинник. Час працює на неї. Двадцять дві хвилини на п'яту. Зараз вона зачинить вікна. Помие чашку й зробить свої справи. Тоді замкне двері. Повісить блямбу.

Це вже буде хвилин сорок. За п'ятнадцяти до п'ятої вона ви-йде з роботи. А що! Усі претензії до тролейбусного депо. Хіба вона винна, що її тролейбус ходить раніше, ніж у неї робочий день закінчується?

Завідувачка із замом приречено спостерігали за спиною колеги, яка впевнено переходила через дорогу. Робочий день ще не завершився, – подумки зітхали обидві.

– Дивіться-дивіться, до ср..кидверь мені ваші взгляди. Я сім директорів пережила й чотирьох завідувачок. І вас переживу!

Війна

Війна застала Дмитра на кордоні з Польщею.

Він служив колись, був офіцером вищого складу. Але 2014-й рік, той клятий рік зняв йому полуду з очей. Боротися з величезною, корумпованою на всіх рівнях машиною не вистачило б сил! Тому звільнення за власним бажанням – хоч якийсь вихід. Товариш, що кликав Дмитра на закордонні заробітки, давно покинув державну службу. Машину собі придбав. Доньку вивчив. Живе з родиною як людина.

Тож, не роздумуючи, і він почав їздити на роботу до сусідньої країни. Три місяці там, три тут. Нікому не набридаєш. Ще й гроші нормальні маєш.

24-го зранку його розбудив телефон. Мати зі сльозами повідомляла про обстріли. Але й просила сина не повертатися...

Та Дмитро був офіцером. Присягу на вірність Батьківщині давав. Чи ж він пустодзвін, як деякі? Його місце зараз на рідній землі.

Зранку вже стояв у військкоматі, а ввечері...

Дякувати Богові й тим хлопцям, що були в його підпорядкуванні: усі – як один! Місяць, другий, третій...

Нарешті Дмитро отримав три вихідних.

Дружина по телефону запитувала, що приготувати. Нічого не просив.

А приїхавши, сказав: давай майнемо на дачу?

Дружина завела машину:

– Я поведу.

Дмитро не перечив. Знав, як вона любить водити. Тим часом поринув у сон. Здрігався. Поспішав кудись... Кляті нерви!

Дача їхня далеко від міста. Жодної сирени не чути.

Смажили шашлики. Пили вино. Пізно ввечері він вийшов надвір.

– Не йдеш відпочивати?

– Знаєш, що я згадував у пекельні дні... Там?

– Що? – обняла його дружина.

– Спів солов'їв, – ковтнув кльбок, що підступив до горла, і продовжив: – Нас ніколи не перемогти! Розумієш? Ні-ко-ли!!! Мої хлопці ділилися сокровеними спогадами, мріями. І всі вони говорили топро безхмарне небо, то про аромат липи, топро бабусині пиріжки й посмішки своїх дітей... Вони не за гроші воюють, розумієш?

Плакали вдвох... А соловейко в садку заливався співом так, наче міг зупинити всі ракети й бомби...

Буде мир. Обов'язково!!!

Віримо й молимося за наших воїнів!!!

Вечір понеділка

Ну от. Знову цей замок. Казала сусідам, давайте домофон. Ні. Дорого. Тепер до під'їзду не втрапиш із першого разу. Я сикала й сердилася. І причина була не лише в замкові.

– Дозвольте? – чиясь рука торкнулася до мого ліктя.

Від несподіванки я здригнулась і випустила пакет з овочами.
– Я допоможу, – заспокійливо сказав незнайомец.
– Уже допомогли, – буркнула собі під ніс і пішла збирати буряки з картоплею.
– Як у колгоспі, – пожартував мій помічник.
Це розсмішило мене. Справді, на першому курсі в інституті нас відправляли в колгосп. Збирали яблука. Буряки. А ввечері – дискотека в сільському клубі.
– Ну, все. Ось ваші овочі.
– Спасибі, – промовила й хотіла забрати пакет.
– Я донесу. Вам на який поверх? – запитав чоловік, відкриваючи переді мною двері.
– На четвертий.
– О! То ми сусіди!
– Не скажіть. Я вас уперше тут бачу.
– Так. Мої батьки сюди переїхали. Я живу окремо.
Ми мовчки підіймалися сходами. Біля квартири віддав мені продукти.
– Гарного вечора. Відпочивайте.
– Дякую. І вам.
Як приємно, коли такі виховані люди зустрічаються у вечір понеділка. І початок тижня вже не такий сірий. І настрої не такий дратівливий. І взагалі, життя прекрасне, – кажу своєму відображенню в дзеркалі. А мені-то – лише 49. Зачіску б змінити чи що?..

І в горі, і в радості

Ніна зачиняла магазин, який за останні два тижні перетворився на склад речей, продуктів, предметів першої необхідності. Крім цього, Ніна вислухала стільки жадливих історій та стільки сліз витерла своїм відвідувачам!.. Усім болить однаково.

В одного квартиру знесли. А людина щойно кредит виплатила. В іншого кішка залишилася десь напризволяще. А он мати чекає на смс від сина. Тиждень на зв'язок не виходить. І всім неспокійно. І всіх жаль... Господи, помилуй нас!!!

Ніна стримує емоції. Нехай. Увечері наплачеться. У подушку. Однаково ніхто не побачить і не пожаліє. Батьки її загинули в автокатастрофі. Так і живе сама. До війни донька одноквартирної винаймала кімнату. А тоді поїхала на село до матері. Ніні нікуди їхати. Тому вона всі сили витрачає тут, на рідній землі.

– Ви зможете відчинити на хвилинку? – чоловічий голос застав зненацька. Вона сіпнула й випустила з рук ключі.

– Вибачте, налякав вас, – сказав незнайомиць, піднімаючи ключі із землі.

– Нні-чого, я відчиню, звісно. Вам продукти треба?

– Та мені хоч би в що взутися і перевдягтися...

Він стояв у порваних кедах, а надворі мороз... Ніна відчинила магазин.

– Проходьте, я зараз світло ввімкну. Треба швиденько, щоб до комендантської години встигнути. Ви де зупинилися?

– Так-так, я швиденько. Ще ніде. Друзі обіцяли спальне місце. Але там родина з немовлям приїхала...

Ніна вдихнула повітря.

– Шукайте одяг. Ось кросівки, там шкарпетки. До мене підемо. Я одна поки що.

– Дякую вам, добра душа. У мене гроші є, заплачу.

– Ой! Залиште це. Я не заради грошей. У нас зараз одна біда на всіх.

Удома вона дала чоловікові рушник і мило. А сама поспішила на кухню готувати вечерю. Дивно, як давно вона не готувала. З того моменту, як не стало батьків. Чай. Якийсь смаколик. Чи бутерброд...

– Як смачно пахне, – приязно промовив чоловік. – Слухайте, я вже більше години у вашій квартирі, а ми досі незнайомі. Я Денис. А вас як звати?

– Ніна. Сідайте до столу.

Вони повечеряли. Говорити не хотілося. Заморилися обоє. Денис пішов відпочивати. А Ніна, помивши дві тарілки, стала на молитву. Вона молилася за Україну й за упокій своїх батьків. Читала Псалтир.

Ранок приніс сюрприз: Денис насмажив млинців, заварив кави.

– Я тут похазяйнував у вас. Рано прокидаюсь. Смакуйте.

Ніна посміхнулася.

– Дякую. Мені вже два роки ніхто не готував сніданку.

Денис нічого не розпитував, вона теж не продовжила.

– Ви не допоможете мені з пошуком житла? – запитав гість після сніданку.

– А чим вас це не влаштовує? – питанням на питання відповіла жінка.

– Я думав, це на одну ніч... Мені незручно...

– Лишайтеся на скільки треба. Ви мені не заважаєте... Але не наполягаю.

У Дениса дружина із сином загинули під час евакуації. А в нього слабкий зір. Воювати не може.

Ніна запропонувала новоспеченому знайомому допомагати їй у магазині. Так вони разом діставали продукти. Одягали діток та дорослих. Поїли їх кавою та чаєм. Чи просто вислуховували й обнімали та підбадьорювали.

– І в горі, і в радості, – сказав Денис після війни, – ти будеш зі мною?..

– Я вже з тобою і в горі, і в радості.

Оля

Іван останнім заскочив у бомбосховище. Ноги гули. Увесь день вантажили гуманітарку. Страшенно хотілося пити. Його

будинок днями згорів. І він, мов шалений, завалив себе роботою. Аби не згадувати про тих, кого вже... Треба якось до комендантської години добратися до бабусі в передмістя. Із такими думками він оглядав приміщення й раптом зустрівся поглядом із дівчиною. На ній була смішна шапка з величезним помпоном. Така ж, як у його сестрички... Він наважився підсісти до неї.

– Можна?

– Так, звісно, – приязно відповіла дівчина. Іван чув як вона трусилася всім тілом чи то від холоду, чи від страху.

Він підсвідомо, наче молодшу сестричку, узяв її за руку й промовив:

– Олю, я з тобою. Не бійся.

Маленька долонька стиснула руку хлопця. Вони мовчки сиділи, поки не прозвучав відбій тривоги.

– Як тебе звати? – запитав, як виходили, хлопчина.

– Дивно, ти ж називав мене по імені, – здвигнула плечима. – Я Оля.

Іван зупинився. Глянув пильно їй в очі та щосили притиснув до себе. Сльози градом покотилися по щоках.

– Плач, плач, нехай виходить твій біль...

Вона гладила його руки, а він цілував її шапку з помпоном, тулив до себе.

– Вибач, – опанував себе Іван.

– Кохана?

– Сестричка.

Пауза.

– Пішли до мене пити чай?

– Із задоволенням. Чесно кажучи, я дуже голодний. А до бабусі ще їхати близько години.

– Залишайся в нас. Мама з радістю погодиться. У мене батько на війні.

Мама нагодувала гостя. Напоїла чаєм. Постелила. Не питала нічого.

Зранку провела хлопця:

– З Богом, сину, – перехрестила Івана, – наш дім для тебе завжди відкритий.

Так він несподівано знайшов житло й родину. Та й кохання на все життя. Тільки тссс! Це поки що секрет. Згодом він освідчиться Олі. І вони, об'єднані війною та втратами, загадають єдине бажання: МИРУ НА ВСІЙ ЗЕМЛІ!!!

«Тізно стрілися наші дороги»

Чоловік у відрядженні. Діти в бабусі. А я в улюбленій чорній сукні та зручних кросівках крокую на роботу. І так собі подобаюся! Здоровецькі сережки виблискують на сонці всіма кольорами. Окуляри додають образіві загадковості й шарму. Ага, – іроніую, – ще й зморшки твої приховують.

Грайливий ранковий настрій трохи зіпсували робочі моменти. Та після обіду зателефонували з музею й дозволили попрацювати в їхньому архіві.

Там я зустріла ще одного дослідника, Богдана. Ми часто протинаємося на різних заходах. Сиділи над роботою до закриття музею.

– Зайдімо дорогою до книгозбірні. Я книжки відклав з особистої колекції Миколи Гнідича. Думаю, тобі буде цікаво.

– Звичайно.

Це був затишний відділ на п'ятому поверсі. І в ньому справжні скарби! Я потонула в цінних виданнях. Шкіряні корінці, шорсткий папір... Усе таке таємниче й загадкове. Серце завмирало від самого вигляду книг. А знайомий кепкував над моїм захопленням.

– Закриваємо через десять хвилин, – увічливо нагадала бібліотекарка.

– Ой, а ми тільки розпочали роботу. Розклали тут усе... – жалібно почав Богдан.

– Ну добре. Куди ж вас подіти, – усміхнулася бібліотекарка. – Сьогодні чергує мій чоловік. Я попереджу його. Книжки і ключ залишите йому.

– Дякую вам, – заверещала я від такої несподіваної люб'язності.

– Тссс! Тиша повинна бути в бібліотеці, – пожартувала господиня залу й пішла збиратися додому.

– Тут працюють ангели, – підморгнув мені хлопець.

Час завмер! Ми сиділи над текстами, як зачаровані. Переглядали кожну сторіночку. Додивлялися до приміток на полях. Фотографували штемпелі й написи....

– Ой, я ж дітям не телефонувала! – кинулася до телефону. – Оце маємо. Десята година ночі.

– Мабуть, уже пора, – мовив Богдан, і ми вийшли з бібліотеки, попередньо все здавши охоронцеві й подякувавши за прийом.

– Такий теплий вечір... Тебе можна провести?

– Можна. Лише кави десь вип'ємо, бо я дорогою засну.

– «Я ж тебе, милая, аж до хатиньки...»

– Моя хатинька на п'ятому поверсі без ліфта, – підмугикнула.

Регочучи, посиділи в літньому кафе. Потім неквапно пішли через парк додому.

– Зробімо ще одне коло парком і по домах? – питаю.

– А ти думала, я тебе запросто відпущу такого вечора? – сміється співрозмовник.

– І минув день, і минула ніч, а вони все ходили й ходили по колу, – пожартувала я.

– Ти така одна, – зітхає Богдан

– Нас таких двоє!

– Ти не зрозуміла, – він узяв мене за руку.

– Я ще хочу до бібліотечних скарбів. Поведеш?

– Неодмінно...

Відчувала, як уповільнюються його кроки, що ближче ми підходимо до мого дому. Зупиняюся біля під'їзду. Дозволяю собі поцілувати його в щоку. Він цілує мої руки.

– Запросиш?

– Ні.

– Чому? Нахабнію?

– Почитай першу збілочку «Проміння землі» Ліни Костенко.

– «Пізно стрілися наші дороги?..»

– «...є на них уже інші сліди»... Добраніч. Дякую за чудовий вечір!

Зміст

Одна ніч і чотири ранки...	3
Шура плюс Саша	6
«...Мати не пускала»	7
Бабуся	8
Баба Валя	10
У відрядженні	12
Нічия	14
Гріх	15
Про_ректор	17
Дивні якісь...	18
Онучка	20
Нова квартира	24
На світлій седмиці	26
Лукавство	27
Однорупниця	28
Лицемір	29
Жартівник	30
17 щасливих літ	33
Татусик	34
Вороття	35
Життєва історія	38
Ранкова кава	40
Гадина Сергіївна	41
Не було б щастя...	42
Петунії	44
Із життя	48
Медуза	49
А він мовчав...	50
Знахідка	51
...Але	53

Хмарки	54
Новина	55
Осінній настрій	57
Вуличне знайомство	58
Безхатченко	59
Варенька	60
Фізик	62
Зустріч однокласників	63
Минуле	64
Дімуля	66
Афанасьївна	68
«Нічого страшного»	69
Льовушка	71
У ванній	72
Заміж... ..	73
Якби я вмiла малювати... ..	75
Настя з Андрiєм	76
Гості	77
Мiж сиренами та обстрілами	78
Артур	79
«Сорока»	81
«Гламурне стерво»	83
Катька	84
Сувенiр для криси	86
Валерiй	88
Сюрприз	90
Пiсля Перемоги	91
Давнiй знайомий	92
Це було так давно... ..	94
Щасливчик	96
Сiмейна iсторiя	98
Вiн i вона	100
Мадама	101
Иван Сергiйович	103
Пам'ять	105

Третій шлюб	106
Спогади	109
Читач	110
Романтичний сніданок	112
Підкаблучник	113
Казочка під Новий рік	114
Іван	117
Система координат	118
Перше кохання	119
Сніжинка	123
Пара	124
Життя бентежне	126
Просіть. І отримаєте	128
День народження	129
Куля	131
Пані Ксю	132
У сорочці народився	134
Ти тільки нічого не бійся	135
Із навмисне почутого чи випадково підслуханого	136
Іменинниця	138
Васько	140
Тамара Карлівна	141
На роботі	143
Війна	144
Вечір понеділка	145
І в горі, і в радості	146
Оля	148
«Пізно стрілися наші дороги»	150

Літературно-художнє видання

Федорова Марина

Під вітчим дощем

Коректура авторська.

Комп'ютерне верстання: Деляновська О. С.

Художній редактор: Білик Г. М.

Підписано до друку 12.09.2022 р.

Формат паперу 60x84/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 9,1. Тираж 100 пр. Зам. № 18558.

Видавець і виготовлювач ТОВ «АСМІ».

36011, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2.

Тел.: (0532) 60-76-50.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК №4420 від 16.10.2012 р.